

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ШЕВЧУК Олександр Русланович

УДК [351:378:796.011.3](477)

ДИСЕРТАЦІЯ

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
Й СПОРТУ В УКРАЇНІ

Спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О.Р. Шевчук

Науковий керівник: Домбровська Світлана Миколаївна, доктор наук з державного управління, професор, Заслужений працівник освіти України

Харків – 2019

АНОТАЦІЯ

Шевчук О. Р. Механізми державного регулювання фізичної культури й спорту в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. Національний університет цивільного захисту України, Харків, 2019.

Дисертаційну роботу присвячено вирішенню актуального для науки державного управління завдання щодо обґрунтування теоретичних засад та розробки практичних рекомендацій з удосконалення механізмів державного регулювання фізичною культурою й спортом в Україні.

Визначено значимість державного регулювання фізичної культури й спорту для досягнення цілей соціальної політики, що сформульовано в цілій серії програмних документів державного рівня, які визнають потенціал галузі найменш витратним і найбільш ефективним засобом форсованого морального й фізичного розвитку суспільства. Обґрунтовано, що економічний блок загальної концепції розвитку галузі дотепер чітко не сформульований, це ускладнює ефективне функціонування кожного з елементів системи. В таких умовах наукове обґрунтування економічних і правових механізмів розвитку державного регулювання фізичної культури й спорту, дослідження класичних праць по теорії державного регулювання розвитку суспільних відносин у цілому й фізичної культури й спорту, зокрема, є надзвичайно актуальним. Серйозного аналізу вимагає система державного регулювання діяльності суб'єктів фізкультурно-спортивного руху й, як наслідок, обґрунтування нової структури органів і механізмів державного регулювання галуззю з урахуванням ролі громадських організацій в управлінні українським спортом.

У науковому дослідженні проаналізовано принципи та сутність державного регулювання фізичної культури та спорту, досліджено формування підходів до державного регулювання розвитку фізичної культури й спорту у

зарубіжних країнах, оцінено фінансовий механізм державного регулювання фінансування фізичної культури й спорту.

Крім того, у ході дослідження було здійснено аналіз організаційно-правового механізму державного регулювання фізичної культури й спорту, та окреслено механізми активізації державного регулювання фізичної культури і спорту в Україні. Здійснено обґрунтування та розроблено стратегічні засади реформування сфери фізичної культури і спорту з метою удосконалення й оптимізації системи державного регулювання у сфері фізичної культури й спорту.

У дисертації розроблено комплекс пропозицій з удосконалення організаційно-правового механізму державного регулювання діяльності суб'єктів фізкультурно-спортивного руху з метою підвищення якості надаваних послуг населенню й розвитку спорту вищих досягнень та окреслено методичні підходи до формування законодавчої, нормативно-правової бази та принципів реалізації державного регулювання фізкультурно-оздоровчої діяльності, що формують активізацію державного регулювання фізичної культури і спорту в Україні на основі використання принципів Balanced Scorecard (системи збалансованих показників) для цілей аналізу й побудови нової системи регулювання фізичною культурою й спортом в Україні.

Обґрунтовано дефініції «державне регулювання у сфері фізичної культури й спорту»; структурований понятійний апарат і система базових критеріїв класифікації суб'єктів фізкультурно-спортивної діяльності, що дозволяє систематизувати їхнє різноманіття; використання в якості опорного поняття й визначення ефективності фізичної культури й спорту як оцінної категорії в соціальній сфері держави.

Методологічною базою дослідження є сучасні теоретичні розробки вітчизняних і зарубіжних учених з проблем державного регулювання фізичною культурою і спортом в Україні, які розглядають крізь призму взаємозв'язки та єдності теорії і практики, змісту та форми, загального, особливого й одиничного.

З метою комплексного, всебічного дослідження системи державного регулювання фізичною культурою та спортом в Україні, визначення її організаційної структури, функцій і методів, функціональних взаємозв'язків між окремими її елементами, особливостей взаємодії між ними та середовищем оточення, встановлення суттєвих ознак процесу кількісного та якісного розвитку сфери фізичної культури і спорту в роботі використано системний, структурно-функціональний, діалектичний, ситуаційний, нормативний та кількісний підходи.

Інформаційну й емпіричну базу дослідження становили Конституція України, закони та інші нормативно-правові акти України, монографії з досліджуваної проблеми, публікації в наукових періодичних виданнях, переважно фахових, матеріали офіційних сайтів органів державної виконавчої і законодавчої влади України та провідних країн світу, органів місцевого самоврядування, неурядових організацій, довідкові й статистичні матеріали.

Ключові слова: державне регулювання фізичної культури й спорту, механізми державного регулювання, фінансовий механізм державного регулювання, організаційно-правовий механізм державного регулювання, місцеве самоврядування, спортивні організації.

ANNOTATION

Shevchuk O. R. Mechanisms of public regulation of physical training and sport in Ukraine. – As the manuscript.

Thesis for the scientific degree of a candidate of science in public administration, speciality 25.00.02 – mechanisms of public administration. – National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv, 2019.

The thesis is devoted to solving the pressing problem of the public administration science concerning the substantiation of the theoretical foundations

and the development of the practical recommendations for improving the mechanisms of public regulation of physical training and sport in Ukraine.

The significance of public regulation of physical training and sport for the achievement of the social policy goals, formulated in a series of policy documents of the governmental level that recognize the industry potential as the least costly and most effective means of the forced moral and physical development of society, has been determined. It has been substantiated that the economic block of the general concept of the industry development has not been clearly formulated so far, which complicates the efficient functioning of the each element of the system. Under these conditions, the scientific substantiation of economic and legal mechanisms of public regulation of the physical culture and sport development, the study of the classical works on the theory of public regulation of the social relations development in general and physical training and sports, in particular, is extremely relevant. The system of public regulation of the activity of the entities of the physical training and sport movement requires a serious analysis and, as a consequence, the justification of the new structure of bodies and mechanisms of public regulation of the industry, considering the role of public organizations in the Ukrainian sport management.

In the research, the principles and essence of public regulation of physical training and sport have been analysed, the approaches to public regulation of the physical training and sport development in foreign countries have been investigated, the financial mechanism of public regulation of the physical training and sport financing has been estimated.

In addition, the analysis of the organizational and legal mechanism of public regulation of physical training and sport has been carried out, the mechanisms of activation of public regulation of physical training and sports in Ukraine have been outlined. The substantiation and strategic framework for the reform of the physical training and sport sphere has been developed in order to improve and optimize the public regulation system in the field of physical training and sports.

A package of the proposals for improving the organizational and legal mechanism of public regulation of the activity of the entities of the physical training

and sports movement in order to improve the quality of services provided to population and the development of the sports higher achievements has been developed in the thesis. The methodological approaches to the formation of legislative, regulatory and legal principles and the principles of implementation of public regulation of training and recreation activity, which activate public regulation of physical training and sport in Ukraine on the basis of Balanced Scorecard principles with the purpose of analysing and constructing a new system of regulation of physical training and sport in Ukraine, have been outlined.

The definition of “public regulation in the field of physical training and sport”; a structured conceptual apparatus and a system of basic criteria for the classification of entities of physical training and sport activities, which allow to systematize their diversity; the use of this definition as a basic concept which determines the effectiveness of physical training and sports as an estimated category in the social sphere of the state, have been substantiated.

The methodological basis of the research is the modern theoretical developments of domestic and foreign scientists on the problems of public regulation of physical training and sport in Ukraine, which disclose the interconnection and unity of theory and practice, content and form, general, specific and individual.

In the thesis, with the purpose of the comprehensive study of the system of public regulation of physical training and sport in Ukraine, the definition of its organizational structure, functions and methods, functional interrelations among its individual elements, the peculiarities of their interaction and the environment, understanding of the essential features of the process of quantitative and qualitative development of the sphere of physical training and sport, the systematic, structural-functional, dialectical, situational, normative and quantitative approaches have been used.

The information and empirical basis of the study includes the Constitution of Ukraine, laws and other normative and legal acts of Ukraine, monographs on the issue under study, publications in the scientific periodicals, mainly professional, materials of the official sites of the executive and legislative bodies of Ukraine and

leading countries of the world, local self-government bodies, non-governmental organizations, reference and statistical materials.

Key words: public regulation of physical culture and sport, mechanisms of public regulation, financial mechanism of public regulation, organizational and legal mechanism of public regulation, local self-government, sports organizations.

Key words: public regulation of physical culture and sport, mechanisms of public regulation, financial mechanism of public regulation, organizational and legal mechanism of public regulation, local self-government, sports organizations.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Шевчук О.Р. Правовий механізм державного регулювання фізичної культури й спорту. *Вісник Національного університету цивільного захисту України*. 2018. Вип. 2 (9). С. 189-195. (включено до міжнар. бази *RePec* та до міжнар. наукометричних баз даних *Index Copernicus International, Open Aire*).

2. Шевчук О.Р. Теоретичні основи державного регулювання фізичною культурою і спортом в Україні. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2019. Вип. 10. С. 132-135.

3. Шевчук О.Р. Соціально-орієнтовані напрями державного регулювання як фактор оптимізації розвитку фізичної культури і спорту. *Вчені записки Таврійського Національного університету ім. В.І. Вернадського: Серія Державне управління*. 2019. Т.30(69). № 1. С. 113-116.

4. Шевчук О.Р. Модернізації державного регулювання у сфері фізичної культури й спорту. *Вісник Національного університету цивільного захисту України*. 2019. Вип. 1 (10). С. 233-240. (включено до міжнар. бази *RePec* та до міжнар. наукометричних баз даних *Index Copernicus International, Open Aire*).

5. Шевчук О.Р. Державне регулювання розвитку фізичної культури молоді України. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування* : елек. фак. видан., 2019. № 1. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/2018_2/6.pdf.

6. Шевчук О.Р. Основы муниципального управления развитием физической культуры. *East Journal of Security Studies*. 2018. № 3. С. 21-27. URL: <http://nuczu.edu.ua/ukr/nauka/zbirky-naukovykh-prats/east-journal-of-security-studies>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Шевчук О.Р. Визначення правового механізму державного регулювання фізичної культури і спорту в Україні. *Економіка і культура України в світових глобалізаційних процесах: позиціонування і реалії*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. Конф. 21–22.03.2018 р. м. Київ. С. 132-135.

8. Шевчук О.Р. Сучасні реалії державного управління фізкультурно-спортивною діяльністю. *Громадське здоров'я в Україні: проблеми та способи їх вирішення* : матеріали Наук.-практ. конф. міжнародною участю (до 95-річного ювілею з дня заснування кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Харківського національного медичного університету). 24.10.2018 р. м. Харків. С. 114-116.

9. Шевчук О.Р. Державне регулювання в сфері фізичної культури й спорту як складова державної соціально-економічної політики. *Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика* : матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет- конф. 19–20.04.2018 р. м. Харків. С. 165-166.

10. Шевчук О.Р. Проблемні питання державного регулювання фізичної культури й спорту в Україні. *Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 17–18.05.2019 р. м. Харків. С. 60-62.

11. Шевчук О.Р. Развитие физической культуры и спорта в Украине.

Власть и общество – 2018: материалы XII Междунар. науч. конф. опубликованные в рамках Научного журнала «Власть и общество (история, теория, практика)» № 4 (48) (ноябрь 2018 г.). г. Тбилиси, Грузия, С. 134-135.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	12
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ.....	20
1.1. Поняття та значення фізичної культури й спорту.....	20
1.2. Принципи та сутність державного регулювання фізичної культури й спорту.....	33
1.3. Закономірності державного регулювання розвитку фізичної культури й спорту.....	50
Висновки до першого розділу.....	65
РОЗДІЛ II. ОЦІНКА МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ Й СПОРТУ.....	69
2.1. Формування підходів до державного регулювання розвитку фізичної культури й спорту у зарубіжних країнах.....	69
2.2. Фінансовий механізм державного регулювання фізичної культури й спорту.....	84
2.3. Аналіз організаційно-правового механізму державного регулювання фізичної культури й спорту.....	97
Висновки до другого розділу.....	119
РОЗДІЛ III. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ Й СПОРТУ.....	122
3.1. Механізми активізації державного регулювання фізичної культури й спорту в Україні.....	122
3.2. Розробка стратегічних засад реформування сфери фізичної культури й спорту.....	133
3.3. Удосконалення та розвиток системи державного регулювання фізичної культури й спорту.....	150
Висновки до третього розділу.....	163
ВИСНОВКИ.....	167

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	170
ДОДАТКИ.....	198

ВСТУП

Актуальність теми. Початок XXI століття характеризується посиленням процесів глобалізації. Ця загальносвітова тенденція вплинула на вибір стратегії розвитку економіки й соціальної сфери України, що визначає необхідність активізації людського фактора й таких його компонентів, як рівень освіченості суспільства, стан здоров'я громадян і їх активне довголіття. У світлі змін, що відбуваються в країні, усі галузі соціальної сфери, у тому числі фізична культура й спорт, перебувають у стадії трансформації. Тому сучасна стратегія соціальної політики держави націлена на вирішення демографічних проблем і передбачає стабілізацію народжуваності й зміцнення родини, а також поліпшення стану здоров'я населення, збільшення тривалості його життя.

Державне регулювання розвитком сфери фізичної культури й спорту, будучи однією з галузей соціальної сфери, виступає важливим інструментом у реалізації завдань соціальної політики держави. Разом з тим, максимальному використанню потенціалу фізичної культури й спорту для підвищення якості життя українців перешкоджають такі фактори: відсутність системності в державному управлінні; нечітке визначення його пріоритетів; недостатній рівень бюджетного фінансування; відсутність стимулюючих механізмів для приватних структур, що інвестують у розвиток зазначеної галузі; правова неоформленість взаємин між державою й недержавними суб'єктами господарської діяльності тощо. Втрата системного регулювання галузю як цілісною системою зумовила зниження обсягу фізкультурно-спортивних послуг, які надаються населенню, що, у свою чергу, не сприяло забезпеченню оздоровлення нації.

Актуальність проблем у досліджуваній сфері обумовлена внутрішньогалузевими характеристиками й особливостями розвитку державного регулювання фізичної культури й спорту. Значна кількість цих проблем є типовими для економіки країни в цілому, включаючи такі суміжні

для фізичної культури й спорту галузі соціальної сфери, як освіта, охорона здоров'я, культура та соціальне забезпечення. Серед особливостей, що впливають на характер економічних відносин у сфері державного регулювання фізичної культури й спорту, виділяють такі: різноманіття форм діяльності та структур управління, а також відносин підпорядкованості й взаємодії, обумовлених множинністю видів спорту, спортивних і фізкультурних досягнень, типів і видів змагань. Множинність спортивних заходів загальноукраїнського й міжнародного рівня також належить до них.

Значимість державного регулювання фізичної культури й спорту для досягнення цілей соціальної політики сформульована в низці програмних документів державного рівня, що визнають потенціал галузі найменш витратним і найбільш ефективним засобом морального й фізичного розвитку суспільства. Разом з тим, економічний блок загально державної концепції розвитку галузі дотепер чітко не сформульований, що ускладнює ефективне функціонування кожного з елементів системи. У цих умовах наукове обґрунтування економічних і правових механізмів розвитку державного регулювання фізичної культури й спорту, дослідження наукових праць щодо теорії державного регулювання розвитку суспільних відносин у цілому й фізичної культури й спорту зокрема є надзвичайно актуальним.

Науково-теоретичні, методологічні, структурно-функціональні, організаційно-змістові, нормативно-правові основи функціонування та концептуальні засади вдосконалення системи державного регулювання в Україні розкриті в наукових працях провідних учених В. Авер'янова, В. Бакуменка, С. Домбровської, Д. Карамішева, В. Коврегін, В. Князева, О. Кулинича, І. Лопушинського, В. Огаренка, В. Садкового, В. Сиченка, М. Латиніна, С. Майстра, В. Олуйка, І. Парубчака, В. Шведун та ін.

Питання досягнення збалансованої та оптимальної організаційної структури системи державного регулювання фізичної культури і спорту, механізми та теоретико-методологічні основи державного регулювання галуззю фізичної культури і спорту розглядали такі вчені, як С. Вавренюк,

І. Гасюк, М. Олійник, І. Рибчич, Б. Сіренко, Р. Сіренко, В. Платонов, Ю. Шкретій та ін.

Однак сучасними авторами не розглянуті проблеми й напрямки розвитку фізичної культури й спорту та вдосконалення системи державного регулювання ними, не охоплюється увесь комплекс складних організаційно-правових і фінансово-економічних механізмів державного регулювання галузі. Не знайшли висвітлення питання, що вимагають системного аналізу особливостей системи державного регулювання діяльності суб'єктів фізкультурно-спортивного руху і, як наслідок, обґрунтування нової структури органів і механізмів державного регулювання галуззю з урахуванням ролі громадських організацій в управлінні спортом в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи «Розробка наукових основ державного управління у сфері безпеки ринку соціально-економічних послуг України з точки зору цивільного захисту» (державний реєстраційний номер 0112U002587), що розробляється навчально-науково-виробничим центром Національного університету цивільного захисту України. Конкретно дисертантом проаналізовано заходи формування й оптимізації системи державного регулювання у сфері фізичної культури й спорту.

Мета і завдання роботи. *Метою* дисертаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державного регулювання фізичної культури й спорту в Україні.

Досягнення визначеної мети зумовило необхідність вирішення таких *завдань*:

- проаналізувати принципи та сутність державного регулювання фізичної культури й спорту;
- дослідити особливості формування підходів до державного регулювання розвитку фізичної культури й спорту в зарубіжних країнах;
- оцінити фінансовий механізм державного регулювання фізичної культури й спорту;

– здійснити аналіз організаційно-правового механізму державного регулювання фізичної культури й спорту;

– окреслити механізми активізації державного регулювання фізичної культури й спорту в Україні;

– обґрунтувати та розробити стратегічні засади реформування сфери фізичної культури й спорту;

– визначити напрями вдосконалення та розвитку системи державного регулювання у сфері фізичної культури й спорту в Україні.

Об'єкт дослідження – державне регулювання фізичної культури й спорту.

Предмет дослідження – механізми державного регулювання фізичної культури й спорту в Україні.

Методи дослідження. Методологічною базою дослідження є сучасні теоретичні розробки вітчизняних і зарубіжних учених з проблем державного регулювання фізичної культури й спорту в Україні, які розглядають крізь призму взаємозв'язки та єдності теорії і практики, змісту та форми, загального, особливого й одиничного.

З метою комплексного, всебічного дослідження системи державного регулювання фізичної культури й спорту в Україні, визначення її організаційної структури, функцій і методів, функціональних взаємозв'язків між окремими її елементами, особливостей взаємодії між ними та середовищем оточення, установлення суттєвих ознак процесу кількісного та якісного розвитку сфери фізичної культури й спорту в роботі використано системний, структурно-функціональний, діалектичний, ситуаційний, нормативний та кількісний підходи.

Крім того, застосовувалися методи індукції, дедукції, абстрагування, узагальнення, аналізу і синтезу для теоретичного узагальнення й формулювання мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження, а також удосконалення його категорійно-понятійного апарату. За допомогою формально-логічних методів досліджено сутність державного регулювання

фізичної культури й спорту в Україні.

Використано специфічні методи дослідження систем управління, а саме: метод дослідження документів, Інтернет-ресурсів, які були спрямовані на визначення специфіки об'єкта дослідження, його предмета і завдань, оцінку стану системи управління за напрямками її діяльності.

Математико-статистичні методи використовувалися з метою достовірного визначення рівня інформаційного, кадрового, матеріально-технічного забезпечення галузі, а методи математичного моделювання й формально-прогностичний метод – для опису окремих складових моделі прогнозування та оцінювання якісного стану галузі в процесі застосування програмно-цільового підходу до її розвитку.

Інформаційну й емпіричну базу дослідження становили Конституція України, закони та інші нормативно-правові акти України, монографії з досліджуваної проблеми, публікації в наукових періодичних виданнях, переважно фахових, матеріали офіційних сайтів органів державної влади України та провідних країн світу, органів місцевого самоврядування, неурядових організацій, довідкові й статистичні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні наукового завдання щодо розвитку теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державного регулювання фізичної культури й спорту в Україні.

Найсуттєвіші результати дисертаційного дослідження, які містять наукову новизну, полягають у тому, що:

уперше:

– обґрунтовано та розроблено стратегічні засади реформування сфери фізичної культури й спорту, що враховують сучасні шляхи лібералізації економіки й соціальної сфери, а також передбачають необхідність розширення взаємодії різних суб'єктів фізкультурно-спортивної діяльності (комерційних і некомерційних) з одночасним посиленням державного регулювання в цій сфері з метою підвищення якості фізкультурно-спортивних послуг населенню й

розвитку спорту вищих досягнень, розширення прав і відповідальності всіх суб'єктів фізкультурно-спортивного руху за кінцеві результати діяльності;

удосконалено:

– формування сучасних підходів до державного регулювання розвитку фізичної культури й спорту на основі порівняльного аналізу закордонних і вітчизняних теорій управління, визначення сукупності цілей адміністративної реформи й соціально-економічної політики сучасної України, а також державно-управлінських принципів і напрямів розвитку фізичної культури й спорту в умовах диверсифікованості регулюючого впливу нашої держави на соціально-економічні процеси;

– підходи й методи бюджетного фінансування державного й недержавного секторів фізичної культури й спорту з метою вдосконалення фінансового механізму галузі через урахування комплексу пропозицій, що засновані на фінансових взаєминах між учасниками фізкультурно-спортивного руху, ідеях бюджетування витрат за результатами виконання державного замовлення та системі критеріїв для вибору потенційних виконавців незалежно від форм власності;

дістали подальшого розвитку:

– комплекс пропозицій з удосконалення організаційно-правового механізму державного регулювання діяльності суб'єктів сфери фізкультурно-спортивного руху з метою підвищення якості послуг, що надаються населенню в цій сфері, і розвитку спорту вищих досягнень;

– методичні засади формування законодавчої, нормативно-правової бази та механізмів реалізації державного регулювання фізичної культури і спорту, що забезпечують активізацію державного регулювання в цій сфері на основі використання, зокрема, принципів Balanced Scorecard (системи збалансованих показників), необхідних для побудови оновленої системи регулювання фізичної культури й спорту в Україні;

– обґрунтування дефініції «державне регулювання у сфері фізичної культури й спорту», а також структурування понятійного апарату і системи

базових критеріїв класифікації суб'єктів фізкультурно-спортивної діяльності, що дозволяє систематизувати їхнє різноманіття за умови використання в якості опорного поняття визначення ефективності фізичної культури й спорту як оціночної категорії в соціальній сфері держави.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення й висновки дисертації можуть використовуватися фахівцями під час написання підручників і навчальних посібників, створення навчально-методичної літератури, а також у роботі органів державної влади та в процесі державного регулювання фізичної культури й спорту.

Теоретичні положення та наукові результати дослідження роботи використовуються в навчальному процесі Національного університету цивільного захисту України під час викладання навчальних дисциплін «Управління соціальним і гуманітарним розвитком» і «Державна політика: аналіз та механізми впровадження» для магістрів спеціальності «Публічне управління та адміністрування», а також у навчальному процесі кафедри фізичної підготовки при підготовці методичних матеріалів (Акт впровадження № 5 від 15.05.2019 р.).

Пропозиції автора дисертаційного дослідження щодо розробки сучасних підходів до бюджетного фінансування державного й недержавного секторів фізичної культури й спорту, були використані Департаментом освіти і науки Вінницької обласної державної адміністрації (Довідка про впровадження № 01-21/1377 від 04.06.2019 р.) і Управлінням фізичної культури та спорту Вінницької обласної державної адміністрації при формуванні програми оптимізації у сфері фізичної культури й спорту (Довідка про впровадження № 01-17/1425 від 17.05.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Теоретичні обґрунтування, практичні рекомендації, висновки, пропозиції та рекомендації, у тому числі й ті, що характеризують наукову новизну, мету й завдання, методичні підходи до їх вирішення, теоретичну цінність роботи та практичне значення одержаних результатів, отримані здобувачем особисто в ході дослідження.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дисертації доповідались і обговорювались на конференціях, конгресах і семінарах, а саме: Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика» (м. Харків, 2018 р.), Международной научной конференции «Власть и общество» (Грузия, г. Тбилиси, 2018 г.), Науково-практичній конференції з міжнародною участю «Громадське здоров'я в Україні: проблеми та способи їх вирішення» (до 95-річного ювілею з дня заснування кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Харківського національного медичного університету) (м. Харків, 2018 р.), III Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка і культура України в світових глобалізаційних процесах: позиціонування і реалії» (м. Київ, 2018 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика» (м. Харків, 2019 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 11 наукових працях, у тому числі 6 – статей у наукових фахових виданнях, із них 1 – стаття в зарубіжному виданні, 5 – тез доповідей на конференціях. Загальний обсяг публікацій автора за темою дослідження – 3,70 др.арк.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації – 202 сторінки. Обсяг основного тексту становить 169 сторінок. Список використаних джерел включає 262 найменування.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

1.1. Поняття та значення фізичної культури й спорту

Значення фізичної культури й спорту в сучасному світі засноване на визнанні безумовної важливості фізкультурно-спортивної діяльності для людини, держави й суспільства в цілому. Необхідність залучення всієї сукупності засобів і методів фізичної культури й спорту пояснюється насущною потребою зміцнення здоров'я, поліпшення фізичної підготовленості й формування здорового способу життя в підростаючого покоління.

Протягом останніх років у нашій країні спостерігається тривожна тенденція зниження рівня здоров'я населення. Залишаються високими показники смертності, захворюваності й інвалідності населення. За показниками життєвого рівня Україна займає лише 60-е місце у світі. Чисельність населення неухильно продовжує падати. Смертність за останні 10 років виросла майже на 40% і на сьогоднішній день депопуляція зберігає сталий характер [14].

У цей час велика кількість людей мотивовано відчувають потребу в оздоровленні й здоровому способі життя, усвідомлюючи, що їхнє матеріальне благополуччя і якість життя прямо пов'язане зі станом здоров'я. Вони сприймають здоров'я як матеріальну цінність, і фізична культура й спорт стають для них засобом його збереження.

Для розуміння сутності державного регулювання фізичною культурою й спортом велике значення має правильне розуміння основних вихідних категорій і понять, застосовуваних у даній сфері. Їх за можливістю більш чітко визначення є однією з найважливіших проблем спортивного права.

Найбільш широким, збірним і багатогранним у розглянутій сфері є поняття «державне регулювання фізичною культурою». Для більш глибокої й правильної уяви про зміст цього поняття його доцільно зрівняти з поняттям державне регулювання культурою [18].

Взагалі сама культура представлена в результатах матеріальної й духовної діяльності людини. Він пізнає культуру, зафіксовану в духовних і матеріальних цінностях, діє в соціальному середовищі як носій культурних цінностей, створює нові цінності, необхідні для розвитку культури наступних поколінь.

До явищ фізичної культури (як елемента загальної культури) відносяться ті способи, види й результати людської діяльності, які спрямовані на перетворення людиною своєї власної природи. Ця частина загальної культури, яка впливає безпосередньо не на предмети зовнішнього середовища, а на саму людину, що є частиною цієї природи, на його якості, можливості, здатності.

У відповідності з Законом України « Про фізичну культуру й спорт» [68] фізична культура – це складова частина культури, область соціальної діяльності, що представляє собою сукупність духовних і матеріальних цінностей, створюваних і використовуваних суспільством з метою фізичного розвитку людини, зміцнення його здоров'я й удосконалення його фізичної активності.

У цім визначенні відбита сама широка уява, що поєднує в собі всі види й форми прояву фізичної культури. З нього випливає, що фізична культура базується як на матеріальних, так і на духовних основах.

Фізична культура й спорт – органічна частина загальнолюдської культури, його особлива самостійна область. Разом з тим це специфічний процес і результат людської діяльності, засіб і спосіб фізичного вдосконалення особистості.

Фізична культура впливає на життєво важливі сторони індивіда, отримані у вигляді задатків, які передаються генетично й розбудовуються в процесі життя під впливом виховання, діяльності й навколишнього середовища. Вона

задовольняє спеціальні потреби в спілкуванні, грі, розвазі, у деяких формах самовираження особистості через соціально активну корисну діяльність [83, с. 92].

Державне регулювання фізичною культурою являє собою сукупність виконавчих органів та законодавчих документів, матеріальних і духовних цінностей. До перших ставляться виконавчі та законодавчі органи, законні та підзаконні акти, до другої – спортивні спорудження, реліквії, спеціальне устаткування, спортивне екіпірування, медичне забезпечення. До третіх можна віднести інформацію, твори мистецтва, різноманітні види спорту, гри, комплекси фізичних вправ, етичні й правові норми, що регулюють поведінку людини в процесі фізкультурно-спортивної діяльності й інше.

Результатом діяльності у фізичній культурі є фізична підготовленість і ступінь досконалості рухових умінь, навичок, високий рівень розвитку життєвих сил, спортивні досягнення, моральний, етичний, інтелектуальний розвиток.

Таким чином, фізичну культуру можна розглядати як особливий рід культурної діяльності, результати якої корисні для суспільства й особистості в соціальному житті, у системі освіти й виховання, у сфері організації праці, повсякденного побуту, здорового відпочинку. Фізична культура проявляє свій виховний, освітній, оздоровчий, екологічний вплив. Сказане означає, що фізична культура здійснює вплив не тільки на біологічну основу особистості, але й на її біосоціальну цілісність. Тому неможливо судити про фізичну культуру особистості, лише опираючись на розвиток її фізичних можливостей, без обліку думок, почуттів, ціннісних орієнтацій, спрямованості й ступеня розвиненості інтересів, потреб, переконань. Використанням фізичних вправ як засобів лікування захворювань і відновлення функцій організму, порушених або втрачених внаслідок захворювань, травм, перевтоми й інших причин займається оздоровчо-реабілітаційна фізична культура. Її різновидом є лікувальна фізична культура, яка має широкий комплекс засобів і методів (лікувальна гімнастика, дозована ходьба, біг і інші вправи), пов'язаних з

характером захворювань, травм або інших порушень функцій організму. Існують так звані фонові види фізичної культури. До них відносять гігієнічну фізичну культуру, включену в рамки повсякденного побуту (ранкова гімнастика, прогулянки, інші фізичні вправи в режимі дня, не зв'язані зі значними навантаженнями) і рекреативну фізичну культуру, засоби якої використовуються в режимі активного відпочинку (туризм, фізкультурно-оздоровчі розваги) [103].

Однієї з різновидів є професійно-прикладна фізична культура, за допомогою якої створюються передумови для оволодіння тієї або іншою професією й ефективного виконання роботи.

Формування знань, умінь і навичок цілеспрямованого й ефективного використання засобів фізичної культури здійснюється в процесі фізичного виховання. Система фізичного виховання являє собою тип соціальної практики, який склався в державі, основною функцією якого може слугувати організація й регулювання діяльності з фізичного вдосконалення громадян. Метою української системи фізичного виховання є сприяння формуванню основ фізичної культури особистості, як найважливішого компонента в загальній культурі людини, формування розумного, гідного вигляду сучасної людини способу життя.

Стаття 2 Закону України «Про фізичну культуру й спорт» визначає аматорський спорт як багатогранний масовий спортивний рух, як органічну частину системи фізичного виховання громадян і виявлення перспективних і талановитих спортсменів у різних видах спорту [68].

Аматорський спорт (масовий спорт або «спорт для всіх») дає можливість мільйонам людей удосконалювати свої фізичні якості й рухові можливості, зміцнювати здоров'я й продовжувати творче довголіття, а виходить, протистояти небажаним впливам на організм сучасного виробництва й умов повсякденному життю.

Ціль занять різними видами масового спорту — зміцнити здоров'я, поліпшити фізичний розвиток, підготовленість і активно відпочити. Це

пов'язане з необхідністю підвищити функціональні можливості окремих систем організму, скорегувати фізичний розвиток і статура, підвищити загальну й професійну працездатність, опанувати життєво необхідними вміннями й навичками, приємно й корисно провести дозвілля, досягти фізичної досконалості.

Державне регулювання системи фізичного виховання в Україні має своє організаційне оформлення, якому як виду галузевої людської діяльності сприяє забезпечення правової регламентації на рівні органів державної влади, що перетворює галузеву діяльність у галузь державного управління.

Як справедливо відзначається в літературі, галузь державного регулювання — це вид діяльності людей, інституціолізований в організаціях, лінійно підлеглих одному центру. У досліджуваній сфері організаційне оформлення забезпечує наукову, методичну, технічну, нормативну єдність, раціональну кадрову й фінансову політику [59, с. 92].

Як і будь-яка сфера, фізична культура й спорт потребує правового оформлення, яке: 1) надає всій системі фізичного виховання оптимальне регулювання, цілеспрямованість і гарантованість; 2) створює умови для розробки довгочасної програми розвитку цієї системи; 3) визначає стабільність ресурсного забезпечення системи фізичного виховання в цілому й на цій основі вдосконалює форми і методи керівництва.

Як особливий предмет державного регулювання - фізичне виховання врегульоване законодавчими й підзаконними актами різної юридичної сили. При цьому серед правових інститутів галузі спортивного права можна виділити загальні, галузеві, підгалузеві й функціональні. Формою вираження правових інститутів є окремі акти представницьких органів і органів державного регулювання, положення й статuti, правила й інструкції [70].

Ядром системи законодавства про фізичне виховання є правові норми, тобто нормативні приписання, що виступають субстанцією, первинним елементом системи державного регулювання й встановлюють цілі, завдання, принципи й соціальні функції фізичної культури й спорту, права, обов'язки,

компетенцію органів управління, адміністрації й посадових осіб установ і організацій фізичного виховання й спорту тощо.

У справі успішного розвитку й регулювання фізичною культурою й спортом значну роль відіграє Конституція України.

Конституція проголошує право кожної людини на охорону здоров'я. Відповідно до Конституції України фінансуються державні програми охорони й зміцнення здоров'я населення, ухвалюються заходи щодо розвитку державної, муніципальної й приватної систем охорони здоров'я, заохочується діяльність, що сприяє зміцненню здоров'я людини, розвитку фізичної культури й спорту, екологічному й санітарно-епідеміологічному благополуччю.

Згідно з Конституцією України загальні питання фізичної культури й спорту перебувають у спільному веденні держави. За предметами спільного ведення видаються державні закони й інші нормативно-правові акти держави. Чинне законодавство визначає, що розвиток фізичного виховання громадян є частиною діяльності української держави з охорони здоров'я населення.

Таким чином, фізичне виховання виступає складною комплексною системою державного регулювання, що вимагає адекватної сукупності нормативно-правових актів і організаційних форм управління.

У процесі фізкультурно-спортивної діяльності суб'єктів розглянутої системи виникають правові відносини, що характеризуються своїми специфічними особливостями. При цьому важливо відзначити, що державне регулювання охоплює дві групи зазначених відносин.

Першу групу становлять відносини, правове опосередкування яких неминуче в силу їх особливого юридичного змісту. Тому незалежно від сфери виникнення вони вимагають юридичної регламентації. Це, у першу чергу, право-зупиняючі відносини. Так, порушення громадського порядку під час проведення спортивних змагань породжує обмежувальні адміністративно-правові відносини.

Другу групу утворюють відносини, що складаються при державній організації фізичного виховання громадян або при сприянні держави розвитку

фізкультурного руху. Мова йде про функціонування механізму, який завжди вимагає відповідного державного регулювання. Виходячи із цього, у системі фізичної культури й спорту можна виділити відносини, урегульовані нормами права, і відносини неправові, регламентовані соціальними нормами, звичаями, традиціями, і т.д. Однак, відзначимо, що в дійсності такі розмежування найчастіше неможливі, тому що реальні відносини в сфері фізичної культури й спорту є завжди комплекс, одночасно регульований багатьма соціальними й правовими нормами, кожна з яких впливає на свою частину (елемент, сторону) цього відношення. Наприклад, відносини між учасниками шахового матчу в основному врегульовані відповідними правилами змагань, тобто носять організаційно-правовий характер. (Однак на реальне відношення між шахістами виявляють вплив і морально-етичні норми, і спортивні традиції, що в остаточному підсумку й утворює різноманіття спортивних правовідносин) [81].

Усе це свідчить про те, що в сфері фізичної культури й спорту слід уникати зайвого необґрунтованого адміністрування, особливо тих відносин, де не потрібно прямого державного втручання.

В умовах ринкових відносин інтереси фізкультурно-спортивного руху настійно вимагають максимального підвищення ініціативи й заповзятливості. При цьому зростає роль чіткої організації масовою фізичною культурою. Із двох можливих правил (варіантів) «Можна робити тільки те, що дозволене» і «Можна робити все, що не заборонене» пріоритет у фізкультурно-спортивному русі (особливо в діяльності установ спорту, їх самоврядуванні) слід віддати останньому, оскільки воно не сковує ініціативу й активність фізкультурників і спортсменів. Перший же варіант більш прийнятний у діяльності державних органів регулювання фізичною культурою й спортом. Спортивне законодавство повинне дати простір тем ринковим тенденціям і формам, які набирають усе більшу силу й відповідають інтересам громадян, суспільства й держави. Саме цим шляхом йдуть органи державного регулювання фізичною культурою й спортом, прийнявши ряд нормативних актів, що знімають деякі заборони й

обмеження в діяльності фізкультурно-спортивних об'єднань дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спортивних споруджень тощо.

Специфічні особливості юридичної природи спортивних правових відносин визначені й тим, що фізкультура й спорт несуть у собі й виконують, як ми вже відзначали, ряд функцій іншого порядку, а саме: економічну, ідеологічну, підготовку до оборони, культурно - розважальну, виховну. Залежно від цього організаційні відносини в сфері фізичної культури й спорту здобувають характер економічних, соціально-культурних, ідеологічних і інших відносин. Крім того фізична культура й спорт мають яскраво виражений оздоровчий характер, тому державне регулювання організації таких відносин є різновидом оздоровчих і особистісних. Досліджувані спортивні відносини являють собою також частина міжнародних відносин. Міжнародні зв'язки українських спортивних організацій і українських спортсменів здійснюються з міжнародними організаціями й спортсменами більш ніж 100 країн і зростають із кожним роком [121, с. 20].

Для того, щоб краще розібратися в сутності державного регулювання фізичною культурою й спортом в Україні, усвідомити певні риси системи в цей час, необхідно зробити короткий екскурс в історію радянського й пострадянського періоду й розглянути еволюцію організаційно-правових форм державного регулювання фізкультурним рухом у країні на основі історико-ретроспективного аналізу проблеми.

Аналізуючи правову проблему управлінських відносин, що існували між органами державного регулювання спеціальної компетенції (спорткомітетами), між спорткомітетами й суспільними фізкультурно-спортивними організаціями, можна відзначити наступне:

- По-перше, між вищими і нижчестоящими спорткомітетами існували в значному обсязі «вертикальні» управлінські відносини. Метод регулювання цих відносин — імператив. Хоча в наукових працях цього періоду й зверталось увагу на «активну роль» об'єктів регулювання (у якості яких можна розглядати нижчестоящі спорткомітети), все-таки практика регулювання фізичною

культурою й спортом свідчила про зворотне – про значну залежність нижчестоящих спорткомітетів у вирішенні фінансових, кадрових питань, матеріально-технічного забезпечення від вищих спорткомітетів.

- По-друге, здійснюючи загальне регулювання діяльністю фізкультурно-спортивних суспільств, спорткомітети в значній мірі порушували їх «суверенітет», перетворювали їх у придаток адміністративно-командної системи. Хоча в діючих нормативних актах і були зафіксовані правові підстави для спостереження за діяльністю добровільних фізкультурно-спортивних об'єднань (ДФСО), не розробленість механізму реалізації управлінських відносин між розглянутими суб'єктами приводила до негативних явищ у практиці фізкультурно-спортивного руху [131, с. 12].

Обґрунтовуючи суть державної політики й проведених реформ у системі державного регулювання в шістдесяті роки, потрібно сказати, що наприкінці 50-х - початку 60-х рр. новий політичний курс держави («Програма будівельників комунізму», «холодна війна», боротьба за мир, спроби входження у світову співдружність і т.д.) активізують усі сфери суспільства, включаючи й фізичну культуру й спорт. Однак у сфері фізичної культури й спорту це, у першу чергу, характеризувалося тенденцією до відокремлення спорту. Тут політика й ідеологія робили ставку на перемоги у великому спорті для демонстрації «переваг» соціалістичного ладу. Саме в спорт стали стягатися кращі наукові й викладацькі кадри, матеріальні й фінансові ресурси країни. Надалі державне регулювання сферою спорту перетворилося в багато-організаційну соціально-політичну систему, де місце фізичній культурі як такій уже не було. До кінця 70-х рр. спорт став задовольняти тільки свої запити [127].

Вивчаючи змістовне наповнення нормативно-правових актів того часу, слід сказати, що прийняті спільно партією й урядом, вони були значною мірою конституційно недійними.

Оцінюючи роль держави в регулюванні фізичною культурою й спортом у радянський період функціонування суспільства, можна відзначити певну діалектичність цього питання. З одного боку, загальна мета державної політики,

що полягає в зміцненні економіки й обороноздатної мощі СРСР за допомогою проведення фізкультурно - оздоровчої роботи серед населення, посилення патріотичних почуттів у спортсменів і вболівальників, насамперед на міжнародній арені, була досягнута. Створена з ініціативи й під керівництвом партійних і державних органів система регулювання підготовкою фізкультурників і спортсменів (у першу чергу в рамках різних структур) змогла протягом значного часу підтримувати досить високий рівень вирішення проблем оздоровлення, рекреації, лікувальної реабілітації радянських громадян [114].

Однак будучи менш масштабним зліпком із усього радянського суспільства, державні й суспільні системи фізичного виховання не могли не випробувати на собі елементи застою, волюнтаризму, панування адміністративно-бюрократичних методів державного керівництва. Уся політизація спорту (особливо вищих досягнень), прагнення до перемоги за всяку ціну руйнували гуманістичні початки фізичного виховання. При цьому й сам професійний спорт, незважаючи на підвищену увагу, у порівнянні з масовим, став випробувати недолік матеріальних і грошових ресурсів. Рамки соціалістичної організації економіки не могли запропонувати професійному спорту, що народжується, організаційно-правову модель його економічного забезпечення.

В країні було потрібно змінити вектори державної політики у сфері фізичної культури й спорту. Ефективне державне регулювання у сфері фізичної культури й спорту є важливою складовою частиною державної соціально-економічної політики [45].

Адже органи державної влади здійснюють діяльність в області фізичної культури й спорту відповідно до цілей й завдань державної політики в розглянутій сфері суспільних відносин. Закон України «Про фізичну культуру й спорт» визначив, що спеціальний уповноважений орган виконавчої влади в області фізичної культури й спорту здійснює забезпечення державної політики в розглянутій сфері суспільних відносин. Таким чином, перш ніж розглядати

питання про окремі напрямки діяльності й повноваження державних органів в області фізичної культури й спорту, що становлять їх компетенцію, необхідно безпосередньо перейти до цілей і завдань справжньої державної політики та провести порівняльно-правовий аналіз їх закріплення в Україні й закордонних державах.

Визначення цілей і завдань державної політики в області фізичної культури й спорту й закріплення їх у відповідних нормативних актах визначається рядом факторів. При цьому окремі автори використовують поняття «мотивів» залучення держави в спорт. Першорядне значення, на їхню думку, має насамперед форма державного устрою, а також «історичні традиції, політичні й соціально-економічні умови, система суспільних і культурних цінностей, демографічні й освітні характеристики».

Основи законодавства про фізичну культуру й спорт визначали мету й завдання законодавства України, а отже і державну політику у розглянутій області суспільних відносин. Згідно із цією нормою законодавства України про фізичну культуру й спорт було введено поняття про «всебічний розвиток людини, формування потреби у фізичному й моральному вдосконалюванні, створенні умов для занять будь-якими видами фізичної культури й спорту, організації професійно-прикладної підготовки, профілактики захворювань, шкідливих звичок і правопорушень». Закон України «Про фізичну культуру й спорт» визначив мету державного регулювання розглянутих суспільних відносин лише як створення умов для розвитку масових і індивідуальних форм фізкультурно-оздоровчої й спортивної роботи в різних підприємствах, установах, організаціях і з різними категоріями населення. Подібний підхід був застосований і в Законі про спорт Франції 1984 р., що передбачав розвиток фізичної й спортивної активності й у якості мети державного регулювання у сфері суспільних відносин [20].

На наш погляд, це значно звужує розуміння необхідності державної регламентації максимально можливого числа суспільних відносин в області фізичної культури й спорту. Так, у рамках Ради Європи прийнята Конвенція

про насильство й невартій поведінці глядачів на спортивних заходах (особливо під час футбольних матчів 1985 р.), безпосередньо присвячена координації зусиль держав-членів Ради Європи й інших держав-учасників Європейської культурної конвенції, що підписали дану Конвенцію, з метою «попередження й приборкання насильства й невартої поведінки глядачів» шляхом вироблення й перетворення в життя спеціальних заходів. Цей документ безпосередньо спрямований на забезпечення профілактики правопорушень в області фізичної культури й спорту, необхідність якої визнано в якості однієї з найважливіших цілей правового регулювання фізичної культури й спорту. Крім того, етичні принципи й моральні цінності, проголошені Олімпійською хартією, Міжнародною хартією спорту й фізичного виховання ЮНЕСКО, а також Спортивною хартією Європи, безсумнівно, повинні забезпечуватися шляхом закріплення у внутрішньо-національному законодавстві, а досягнення в якості мети [77].

Невдалий, на наш погляд є і підхід до визначення завдань державного регулювання фізичної культури й спорту в законі України « Про фізичну культуру й спорті », оскільки аналіз положень таких загальновизнаних міжнародно-правових актів, як Міжнародна хартія фізичного виховання й спорту 1978 р., Спортивна хартія Європи 1992 р., впливає, що основним завданням внутрішньо-національного законодавства в розглянутій сфері суспільних відносин повинне бути гарантування права громадян на заняття фізичною культурою й спортом, а також функціонування системи реалізації цього права.

Грунтуючись на вищесказаному, можна зробити висновок, що визначення компетенції державних органів у сфері фізичної культури й спорту прямо залежить від законодавчої мети і завдання державної політики в розглянутій області суспільних відносин. Саме тому відповідні положення Закону України «Про фізичну культуру й спорт» [68] потребують серйозного коректування.

Немаловажне значення для розуміння сутності державного регулювання впровадження нової політики в сфері фізичної культури й спорту має аналіз принципів цієї політики.

Питання про принципи нової політики в області спорту має як теоретичне, так і практичне значення. Теоретичне пов'язане з виявленням сутності, соціальної ролі й класифікації принципів, а практичне — з розробкою механізму їх реалізації. І в тому, і в іншому випадку мова йде про фундаментальні основи державної політики й практики регулювання взагалі й в області фізичної культури й спорту, зокрема. У зв'язку із цим аналіз соціально-політичної сутності й змісту принципів (з погляду повноти справжнього дослідження) є невід'ємним компонентом вивчення державних проблем фізичної культури й спорту в Україні.

Таким чином, процесі демократичних перетворень в Україні виникли суспільні форми організації фізичної культури й спорту. Створені й одержали міжнародне визнання Олімпійський комітет України, федерації (союзи, асоціації), інші суспільні об'єднання й організації за видами спорту, що сприяють його розвитку .

У цей час у розвитку фізичної культури і спорту відзначається:

- зростання популярності й авторитету міжнародних спортивних організацій, їх вплив на формування соціальної політики в країнах світового співтовариства;
- зростання державної підтримки (на державному й регіональному рівнях) національних спортивних організацій, що входять у світове спортивне співтовариство, включаючи фінансову, правову й соціальну;
- фінансування державою підготовки спортсменів, спортивного резерву, здійснення державних заходів соціальної захищеності й заохочення спортсменів, тренерів і фахівців;
- активна участь великих торгово-промислових груп і компаній у розвитку інфраструктури спорту й надання спонсорської допомоги в підготовці спортсменів до Олімпійських ігор;

- широке використання наукових досягнень у підготовці спортсменів;
- зближення професійного й олімпійського спорту.

1.2. Принципи та сутність державного регулювання фізичної культури й спорту

Слід підкреслити, що державна політика й державне регулювання невіддільні друг від друга й взаємозалежні між собою. Відоме твердження, що політика є мистецтво управління. По своєму масштабу впливу політика держави охоплює всі сфери життя суспільства, у тому числі фізичну культуру й спорт. Тут також проявляється двоїстий характер державного регулювання. З однієї сторони державне регулювання фізичної культури й спорту має соціально-політичну сутність, наповнюється політичним змістом, а з іншого – носить організаційний характер, практичну спрямованість. По суті державне регулювання фізичної культури й спорту є практичне перетворення в життя політики держави в цій області [94].

Принципи державної політики в області фізичної культури й спорту знаходять своє об'єктивне вираження (фіксування) у правовій формі, у зв'язку із чим здобувають юридичний характер і виступають у якості офіційних орієнтирів для відповідних суб'єктів правовідносин у цій галузі. Принципи, як і мета державного регулювання, неодмінно повинні бути закріплені в законодавчих актах держави. Тільки в цьому випадку вони переходять із області наукових категорій у площину їх практичної реалізації. Особливо це важливо для формування правової бази системи фізичної культури й спорту, де принципи державної політики виступають у вигляді вихідних установок для державного регулювання відносин в області спорту [21, с. 212].

Іншою важливою властивістю принципів державної політики в області фізичної культури й спорту є те, що вони надають стабільність організаційній структурі й функціонуванню системи державного регулювання даною галуззю.

Це особливо важливо в сучасний період, коли вже зложилися всі державні інститути в Україні й створені сприятливі передумови для стабілізації системи державного регулювання фізичною культурою й спортом і функціонування в умовах ринкових відносин.

Нарешті, слід звернути увагу на виховний вплив принципів державної політики в області фізичної культури й спорту на посадових осіб органів управління, спортсменів, тренерів і інших працівників спортивних організацій і об'єднань. Дотримуючись приписань правових норм, керуючись вимогами правил поведінки, зазначені особи в такий спосіб усвідомлюють зміст цих вимог і приписань і, відповідно, зводять закладені в законодавстві принципи державної політики в області фізичної культури й спорту до рівня їх особистих переконань. У зв'язку із цим зростає значення правового виховання спортсменів, тренерів, посадових осіб органів державного регулювання й інших фахівців спортивних організацій і об'єднань.

В області фізичної культури й спорту проявляють себе принципи різного рівня (масштабу) дії, а тому вони неоднозначні по своєму місці й ролі в системі державного регулювання галуззю. Дана обставина безпосередньо впливає на класифікацію принципів. Насамперед, слід назвати принципи, дію яких поширюється на всю сферу державного регулювання. Їхнє основне значення для всього суспільства й держави переводить їх у ранг конституційних (основних), у зв'язку із чим вони закріплені в основному законі держави. Поряд із цим діють принципи державної політики в області спорту, тобто принципи з обмеженою сферою дії. Їх логічно назвати галузевими. Дані групи принципів взаємозалежні, взаємодіють між собою й становлять фундаментальну основу організаційної побудови й функціонування системи фізичної культури й спорту [23, с. 55].

До конституційних (основних) принципів державного регулювання треба віднести: єдність державної влади й управління; законність; пріоритет права, і законних інтересів громадян перед інтересами держави; рівноправність громадян в участі в державному управлінні (регулюванні); облік суспільної

думки й гласність у державному управлінні; територіально-галузева; оптимальна комбінація централізація й децентралізація в державному регулюванні; міжнародне співробітництво. Дана група принципів виражає соціально-політичну сутність і функціонування системи державного регулювання. Вони досить докладно описані в спеціальній літературі. Тут слід обмежитися лише вказівкою на те, що в області фізичної культури й спорту вони наповнюються конкретним змістом.

Що стосується галузевих принципів державної політики й управління в області фізичної культури й спорту, то вони доповнюють конституційні (основні).

Однак на відміну від останніх, що мають широку сферу дії, галузеві виражають специфічні особливості системи фізичної культури й спорту й характер державної політики в ній. Службова роль даної групи принципів полягає в тому, що вони становить основу для відокремлення державного регулювання фізичною культурою й спортом від суміжних галузей управління соціальної сфери (охорони здоров'я, освіти, культури тощо).

Галузеві принципи державної політики в області фізичної культури й спорту закріплені в статті закону України « Про фізичну культуру й спорт» [68]. До них ставиться безперервність і наступність фізичного виховання різних вікових груп громадян на всіх етапах їх життєдіяльності; врахування інтересів усіх громадян при розробці й реалізації державних програм розвитку фізичної культури й спорту, визнання відповідальності громадян за своє здоров'я й фізичний стан, визнання самостійності всіх фізкультурно-спортивних об'єднань, рівність їх прав на державну підтримку; створення сприятливих умов фінансування фізкультурно - спортивних і спортивно-технічних організацій, олімпійського руху України, освітніх установ і наукових організацій в області фізичної культури й спорту, а також підприємств спортивної промисловості.

Слід зазначити, що визначення сутності й класифікації принципів - проблема складна. Принцип — категорія насамперед наукова, оскільки встановлюється в результаті великої аналітичної роботи з виявлення сутнісних

явищ і зв'язків в області фізичної культури й спорту, у той же час принцип регулювання є категорія суб'єктивна, тому що формується людьми. Тому цілком природно зростають вимоги до професійної підготовки тих, хто офіційно визначає ці принципи для наступного закріплення в законодавчих актах.

Галузеві принципи повинні відбивати якісні особливості фізичної культури й спорту як об'єкта державного регулювання, відтворювати структуру закономірностей його розвитку в суспільстві. Увесь зміст управління (особливо державного) полягає в обов'язковому обліку виявлених закономірностей, у забезпеченні необхідних умов (матеріальних, організаційних і ін.) для найбільш повного їхнього прояву в суспільній практиці. До таких закономірностей належать:

- а) безпосередній зв'язок фізичної культури й спорту з політичною орієнтацією держави;
- б) органічний зв'язок фізичної культури й спорту з охороною здоров'я громадян;
- в) істотний зв'язок фізичної культури й спорту з вихованням особистості;
- г) необхідний зв'язок фізичної культури й спорту з виробничою й військовою практикою.

Зазначені закономірності в остаточному підсумку пробивають собі шлях до формування генеральної мети, завдань, функцій, організаційної структури й принципів державного регулювання галузю. Інакше кажучи, закономірності розвитку фізичної культури й спорту виступають тими об'єктивними критеріями, які виражають фундаментальні основи функціонування системи державного регулювання фізичною культурою й спортом. З відомим ступенем умовності принципи державної політики в області фізичної культури й спорту можна сформулювати у вигляді наступних орієнтирів [35, с. 190]:

- 1) загальнодоступність фізичної культури й спорту;
- 2) оздоровча спрямованість фізичної культури й спорту;

3) всебічний розвиток особистості при занятті фізичною культурою й спортом;

4) професійно - прикладна спрямованість фізичної культури й спорту;

5) міжнародна спортивна інтеграція.

У якості юридичної бази їх практичного застосування виступають як загальні конституційні норми, так і спеціальне законодавство про фізичну культуру й спорт.

Загальнодоступність фізичної культури й спорту – принцип, що впливає із соціальної природи Української держави. Фізична культура й спорт є надбанням усього суспільства, а тому загальнодоступні кожній людині. Відповідно до даного принципу існують рівні можливості для всіх верств населення займатися фізичною культурою й спортом. Така практика цілком узгодиться із закордонним досвідом організації фізичної культури й спорту і його правового забезпечення. Зокрема, у Законі Франції від 16 липня 1984 р. № 84-610 « Про фізичну культуру й спорті» (ст. 1) зазначене, що розвиток фізкультурної й спортивної діяльності зачіпає інтереси всього суспільства, а тому участь у її реалізації є право кожного незалежне від статі, віку, здатностей або суспільного становища [247].

Успішному перетворенню в життя принципу загальнодоступності фізичної культури й спорту в Україні сприяє, насамперед, проведена державою система соціально-економічних заходів, спрямованих на підвищення добробуту громадян (підвищення мінімального розміру заробітної плати, регламентування тривалості робочого часу, надання для відпочинку вихідних і святкових днів, оплачуваної щорічної відпустки і т.д.), створення матеріально-спортивної бази, підготовка тренерсько-викладацьких кадрів і інших фахівців, фінансування фізичної культури й спорту тощо. Усі це створює сприятливі передумови для того, щоб кожна людина мала реальну можливість для реалізації свого права на повноцінний відпочинок і заняття фізичною культурою й спортом.

Принцип загальнодоступності фізичної культури й спорту в Україні має свою міцну правову основу. На законодавчому рівні закріплене право громадян

на заняття фізичною культурою й спортом (у тому числі в якості професійної діяльності), на вступ у суспільні спортивні об'єднання, на участь в управлінні фізичною культурою й спортом, на користування спортивними спорудженнями й послугами безкоштовно або на платній основі тощо. Ніхто не може піддатися якої-небудь дискримінації в області фізичної культури й спорту за мотивами походження, соціального, посадового й майнового положення, статі, раси, національності, язика, відносини до релігії, переконань, місця проживання або будь-яким іншим обставинам.

Оздоровча спрямованість фізичної культури й спорту – принцип, що виражає обов'язкову вимогу досягнення позитивного оздоровчого ефекту в процесі занять фізичною культурою й спортом. Даний принцип орієнтує учасників правовідносин в області фізичної культури й спорту (державні органи, суспільні об'єднання, спортсмени тощо) на неухильне дотримання норм і правил безпеки проведення спортивних заходів, виконання методичних вказівок правильної організації занять фізичною культурою й спортом для зміцнення здоров'я їх, що займаються й, фізичного розвитку.

Відомо, що від стану здоров'я кожної людини залежать в остаточному підсумку економічні й соціальні успіхи розвитку суспільства. Тому для держави небайдуже, як ставляться громадяни до свого здоров'я й здоров'я оточуючих людей. У Конституції України закріплене право громадян на охорону здоров'я, на сприятливу для життя й здоров'я громадян навколишнє середовище та інше. Дані конституційні норми одержали розвиток у чинному законодавстві.

Так, в Основах законодавства України про охорону здоров'я визначені правові, економічні й соціальні основи охорони здоров'я громадян країни, встановлений порядок участі державних органів, фізичних і юридичних осіб (незалежно від форми власності) у реалізації конституційного права громадян на охорону здоров'я. Відповідальність громадян у збереженні й зміцненні здоров'я свого й навколишніх осіб зведена в ранг принципу державної політики охорони здоров'я громадян [68].

Принцип оздоровчої спрямованості фізичної культури й спорту забезпечується системою заходів, що включає раціональне використання спортивних приміщень і територій, правильну експлуатацію спортивного реманенту й устаткування, зміст місць занять фізичною культурою й спортом відповідно до санітарно-гігієнічних норм і правил, основними організаційно-профілактичними заходами забезпечення безпеки й зниження травматизму при здійсненні навчально-тренувального процесу спортивних змагань тощо. У цьому напрямку передбачається надання медико-санітарної допомоги особам, що займаються фізичною культурою й спортом, а органи санітарного нагляду здійснюють контроль над станом приміщень і територій, використовуваних для занять фізичною культурою й спортом.

Всебічний розвиток особистості в процесі занять фізичною культурою й спортом — принцип, що виражає вимога про необхідність забезпечення в процесі навчально-тренувальних занять всебічного й гармонічного розвитку людину, взаємозв'язки всіх сторін виховання (розумового, фізичного, морального і т.д.). Заслуговує на увагу офіційне трактування даного принципу в Законі Франції від 16 липня 1984 р. «84-610» (ст. 1): фізкультурна й спортивна діяльність становить важливий фактор гармонічного розвитку, здоров'я й розквіту кожного члена суспільства; вона є основним елементом виховання, культури й суспільного життя. Аналогічні положення знайшли відбиття в законодавстві про спорт США, Іспанії, Італії, Греції, Португалії й інших країн.

На жаль, у законодавчих актах країн СНД принцип всебічного розвитку особистості в процесі занять фізичною культурою й спортом (і відповідно його офіційне трактування) відсутній. Лише в Законі України « Про фізичну культуру й спорт» (ст. 12) у частині фізкультурно-оздоровчої діяльності в навчально-виховній сфері (мається на увазі система освіти) підкреслюється, що фізичне виховання ... становить органічну частину загального виховання, покликана забезпечувати розвиток фізичних, морально-вольових, розумових здатностей і професійно-прикладних навичок людину.

Як показав зроблений аналіз, професійно-прикладна спрямованість фізичної культури й спорту — принцип, що виражає забезпечення в процесі проведення навчально-тренувальних занять та підготовку до суспільно-корисної діяльності, у тому числі до виконання військового обов'язку .

Поряд з дотриманням єдності навчання й виховання вирішується специфічне завдання з'єднання загальної й спеціальної (професійно-прикладної) фізичної підготовки з урахуванням сучасного виробництва й військової практики.

Законодавство зобов'язує підприємства й організації (незалежно від форм власності) виділяти кошти на розвиток фізичної культури й спорту, у колективних договорах передбачати створення умов для занять фізичною культурою й спортом, у тому числі забезпечення професійно-прикладної фізичної підготовки, а також реабілітаційних заходів протягом робочого часу й відновлення після праці, відновлення; фізична підготовка військовослужбовців і особового складу правоохоронних органів носить службово-прикладну спрямованість і забезпечує виконання ними військового боргу й службових обов'язків; фізична культура й спорт використовується також у якості ефективного засобу фізичної й соціальної реабілітації інвалідів (відповідно до програм і рекомендацій медичних установ). Заняття фізичною культурою й спортом у системі освіти в остаточному підсумку також пов'язані з підготовкою фізично розвитої молоді до майбутньої трудової діяльності й службі в Збройних Силах України. Загальне керівництво фізичною підготовкою громадян допризовного віку до військової служби здійснюють регіональні органи Міністерства оборони України(військові комісаріати).

Принцип міжнародної спортивної інтеграції – принцип, що виражає єдність національного й міжнародного спортивного (олімпійського) руху. Даний принцип насамперед пов'язаний з основною лінією в області зовнішньої політики України. Згідно з Конституцією України визнає й поважає принципи й норми міжнародного права, проводить політичне співробітництво й добросусідські відносини між державами, їх рівності й невторчання у внутрішні

справи один одного, мирне вирішення міжнародних суперечок, відмовляється від застосування першим збройної сили. На основі цього розширюються міжнародні зв'язки України, у тому числі в області фізичної культури й спорту.

У той же час міжнародна спортивна інтеграція має свої специфічні особливості. Спортивні зв'язки тут відрізняються від зв'язків в інших областях культури тим, що обов'язково мають місце офіційні змагання (світові, континентальні, олімпійські) з виявленням вищих спортивних результатів за допомогою спеціальних критеріїв. Входження України в міжнародний спортивний рух неминуче пов'язаний з приведенням національного законодавства про спорт у відповідність із міжнародно-правовими актами (Олімпійська хартія, правила проведення міжнародних змагань за видами спорту й ін.). Тому принцип міжнародної спортивної інтеграції орієнтує вповноважений орган у справах спорту й суспільних спортивних об'єднань України на проведення роботи з координації й узгодження своєї організаційної структури й функціонування з міжнародними нормами й регламентами в області спорту.

Іншою особливістю принципу міжнародної спортивної інтеграції є наявність інституту представництва суспільних спортивних об'єднань України в міжнародних. Так, відповідно до Олімпійської хартії (гл. 4 ст. 31 п. 3) офіційне представництво зі спорту в міжнародному спортивному русі є виключним правом національного олімпійського комітету України (а не держави в особі вповноваженого органа зі справ спорту). Дана міжнародна норма одержала закріплення в Законі України «Про фізичну культуру й спорт». Це стосується також виключного права національних спортивних федерацій представляти Україну в міжнародних організаціях і на міжнародних змаганнях з відповідних видів спорту. Причому виступу збірних команд країни на Олімпійських і Азіатських іграх, а також інших змаганнях під патронажем Міжнародного олімпійського комітету здійснюються під Державним Прапором України.

У країні повинна бути створена ефективна організаційно-правова система державного регулювання та моніторингу фізичної підготовленості й розвитку, фізичного здоров'я різних категорій і груп населення, у першу чергу дітей і учнівський молоді. Результати моніторингу дадуть можливість оперативно аналізувати ситуацію й розробляти програми, спрямовані на формування здоровішого способу життя громадян. Тому неодмінним тут виступає принцип законності.

У його основі стосовно до спортивних відносин, що складаються у сфері фізичної культури й спорту лежить правило: дозволяти все, крім забороненого законом. У літературі його відносять до загально дозволеного типу державного регулювання. Цим правилом у своїй підприємницькій діяльності керуються зокрема фізкультурно-спортивні установи й організації. Органи ж держави, впливаючи на спортивні відносини, повинні застосовувати інший принцип - заборонене все, крім прямо дозволеного (дозвільне регулювання).

Цей принцип проявляється у відношенні як процедури, інших нормативно-правових актів, що діють у сфері фізичної культури й спорту, так і його змісту. Зміст нормативного акту повинне відповідати ідеалам правової держави й громадянського суспільства, початкам гуманізму, загальноприйнятим нормам і принципам міжнародного права.

Принцип вільної економічної діяльності. Даний принцип проголошений у Конституції України. Відповідно до нього кожний має право на вільне використання своїх здатностей і майна для підприємницької й інший не забороненої законом діяльності.

Принцип економічної діяльності має на увазі права суб'єкта спортивної діяльності починати в будь-який не забороненої законом формі (наприклад, право на заняття професійним спортом) із застосуванням будь-яких допущених до обороту видів майна; право на одержання, використання й передачу достовірної інформації; захист від примусової й неправомірної фізкультурно-спортивної господарської діяльності як у силу впливу інших суб'єктів, так і в силу вказівок органів державної влади; можливість оскаржити рішення і дію

держави і її органів, а також органів місцевого самоврядування й посадових осіб, якщо ці рішення й дії генерують обмеження даної волі; право на захист законних інтересів економічно слабкої сторони в процесі спортивної підприємницької діяльності (наприклад, захист прав споживачів спортивних товарів і послуг).

У той же час, ця воля не повинна виходити за встановлені державою границі й може бути обмежена на підставі закону в інтересах держави й суспільства в тому ступені, у якому це необхідно для захисту основ конституційного ладу, моральності, здоров'я, екологічної безпеки, прав і законних інтересів інших осіб, забезпечення оборони країни й безпеки держави (наприклад, ліцензування окремих видів спортивної діяльності, сертифікації фізкультурно-оздоровчих і спортивних товарів і послуг). Звідси випливає й наступний загально-правовий принцип.

Принцип державного (економічного, фінансового тощо) регулювання ринкових відносин. Очевидно, що ринкова економіка може функціонувати лише в умовах державного регулювання. Прийняття нових основних ринкових законів - Конституції України, Господарського кодексу України, дозволило здійснити перехід від адміністративно-командних методів управління господарством країни до економічних, фінансовим (податкове, грошово-кредитне, бюджетне регулювання) і іншим важелям регулювання діяльності підприємств, більша частина яких перетворилася в самостійно господарюючих суб'єктів. При цьому в основі коштує проблема дотримання балансу приватних інтересів учасників господарської діяльності у сфері фізичної культури й спорту з публічними інтересами держави й суспільства.

Вивчення об'єктивного й суб'єктивного в спортивному праві дозволяє розкрити взаємозв'язок і взаємозалежність комплексного характеру спортивних відносин і комплексних способів правового впливу на них з боку держави, зацікавленого у встановленні для фізичної культури й спорту інститутів, принципів, джерел спортивного права. Методологічно важливо тому погодити питання про формування спортивного права не тільки з існуванням предмета й

методів правового регулювання, але й визнанням вирішальної ролі держави у встановленні єдиних для всієї системи фізичної культури й спорту спеціальних принципів. І хоча їх зміст визначається сутністю спортивних відносин, самі принципи не можуть формуватися й діяти поза фізкультурно - спортивної політики й правотворчої діяльності держави.

Спеціальні принципи спортивного права з'являються після того, як зложилися відповідні спортивні відносини. Останні обумовлюють зміст правових принципів, що одержали нормативне закріплення в нормах спортивного права. Спортивно-правова доктрина повинна виходити, у такий спосіб із з'єднання аналізу економіко-політичної обумовленості принципів права з рішучим визнанням їх суб'єктивного характеру.

Виділяючи в якості класифікаційної ознаки галузі принципи правового механізму державного регулювання, ми враховуємо й те, що принципи, ідеї й категорії відповідають тим суспільним відносинам, які відповідають рівню розвитку матеріального виробництва. Принципи будь-якої галузі державного регулювання виконують регулятивну функцію: сприяють установленню відправних керівних початків державного регулювання суспільних відносин. Це означає, що існування регулятивних функцій, властивих правовим принципам - об'єктивна необхідність і нормальне явище державно-управлінської форми покликаної внести впорядкованість у розвитку суспільних відносин.

Цей висновок про існування спеціальних (специфічних) принципів у відповідній області суспільних відносин є відправним положенням в обґрунтуванні вчення про визнання принципів як факторів суб'єктивного порядку як найважливішої ознаки виділення спортивного права в комплексну інтегровану галузь державно управлінських відносин. Спортивне право об'єктивне по своєму походженню, змісті, закономірностях розвитку. Воно складається на базі політичних рішень держави під впливом принципів державного регулювання спортивних відносин. Аналіз спеціальної літератури з питань державного регулювання фізичної культури й спорту дозволяє зробити

висновок, що під спеціальними принципами спортивного права слід розуміти виражені в нормах права нормативно-управлінської ідеї, поняття, які визначають зміст цієї галузі права, надають цілісність, єдність сукупності правових норм, об'єднаних за предметом й методам державного регулювання в спортивному праві. До них можна віднести наступні:

1) точне й послідовне дотримання права українських громадян на охорону здоров'я й занять фізичною культурою й спортом;

2) забезпечення здоровішого навколишнього середовища й умов життя, які сприяють активним заняттям фізичною культурою й спортом, самореалізації й вихованню почуттів власної значимості, а також дозволяють громадянам повністю реалізувати свій життєвий потенціал;

3) забезпечення громадянам рівних можливостей займатися фізичною культурою й спортом незалежно від їхніх доходів і добробуту;

4) пріоритетність розвитку фізичної культури й спорту серед соціально незахищених груп населення (діти з багатодітних родин, діти - сироти, інваліди);

5) відповідальність державних органів виконавчої влади України, органів місцевого самоврядування, організацій, а також посадових осіб за забезпечення права громадян на заняття фізичною культурою, спортом і створення необхідних умов для реалізації цього права;

6) взаємодія державних органів виконавчої влади в області фізичної культури й спорту із суспільними фізкультурно - спортивними організаціями;

7) демократизм системи управління сферою фізичної культури й спорту;

8) єдність нормативної правової бази фізичної культури й спорту на всій території;

9) створення сприятливих умов фінансування фізкультурно- спортивних і спортивно-технічних організацій, олімпійського руху України, освітніх установ і наукових організацій в області фізичної культури й спорту, а також підприємств спортивної промисловості;

- 10) закріплення за державою регулюючих функцій у сфері спортивного підприємництва;
- 11) господарська і юридична самостійність, матеріальна зацікавленість і відповідальність фізкультурно-спортивних комерційних організацій за результати підприємницької діяльності;
- 12) повага й дотримання міжнародних зобов'язань в області фізичної культури й спорту;
- 13) реальність і гарантованість суб'єктивних прав учасників спортивних правовідносин.

Будучи юридично закріплені, ці принципи пронизують собою основні правові норми й інститути спортивного права.

Таким чином, принципи як основи, державної політики в основі державного регулювання фізичної культури й спорту виражають найбільш істотні сторони (прояву) структури й функціонування системи управління даною соціальною галуззю й виступають в якості офіційних орієнтирів у практиці державного регулювання.

Звертання до основних правових актів, що регулюють відносини в сфері фізичної культури й спорту, спеціальним роботам, які присвячені цій проблемі, і практиці діяльності фізкультурно-спортивних організацій дозволяє визначити основні напрямки державної політики в сфері фізичної культури й спорту:

Цей напрямок припускає, насамперед, створення необхідних умов для розвитку фізичної культури й спорту серед різних категорій населення. Слід зазначити, що протягом останніх десятиліть замість корінної модернізації системи державного регулювання підвищенням людського потенціалу відповідно до вимог сучасного життя здійснювалися лише косметичні перетворення. Для створення загальнонаціональної управлінської моделі фізкультурно-спортивного руху, вирішення проблем зміцнення фізичного здоров'я людей необхідна єдина стратегія дій різних міністерств і відомств, громадських організацій, фінансово-промислових об'єднань, підприємств, комерційних структур, учених і фахівців. Ця стратегія повинна бути

спрямована на створення максимально сприятливих умов для оздоровлення громадян України в трудових колективах, в освітніх установах, за місцем проживання, у місцях відпочинку.

В державному регулюванні відносин у сфері фізичної культури й спорту, що носить переважно публічний характер, основне місце займають позитивні дії, тобто на осіб покладають обов'язки активного змісту.. Зокрема, С.С. Алексєєв інтерпретує в певному змісті державну відповідальність як юридичний обов'язок правопорушника після вирішення конкретного державного органа перетерпіти заходи державно-примусового впливу.

Однак у застосуванні права, що припускає здійснення владної індивідуально-правової діяльності, спрямованої на вирішення юридичних справ, що в остаточному підсумку зводиться до використання державного примусу, необхідно відокремлювати властиво реалізацію державно - владних повноважень відповідних органів по перетворенню юридичних норм у життя, з одного боку, і застосуванню примусовий заходів як санкції правової відповідальності, тобто покладання додаткового, несприятливого обтяження, з іншої сторони.

В державно-управлінській літературі вказується, що фактичними обставинами, що обумовлюють застосування примусовий заходів, як правило є наявність перешкод до здійснення суб'єктивного права, невиконання юридичних обов'язків, правопорушення, що вимагає покладання юридичної відповідальності.

Стосовно до області фізичної культури й спорту й, зокрема, до спортивних правовідносин, такий поділ означає наступне: для розуміння суті аналізу візьмемо як приклад процес реалізації фізичного виховання в освітніх установах. Невиконання освітньою організацією повністю або частини вимог, передбачених, наприклад, державним освітнім стандартом вищої освіти зі здійснення фізичного виховання, не тягне за законом юридичної відповідальності цієї організації, тобто ніякого додаткового обтяження, несприятливого для навчального закладу - санкції - застосовані в цьому

випадку за загальним правилом не буде, тому що закон не оформляє таке невиконання правової норми як правопорушення. При цьому допускається по суті порушення права особистості на заняттях фізичною культурою відповідно до державного освітнього стандарту, в якому констатується обов'язок освітньої організації дотримуватися встановлених стандартом вимоги. Тому при недотриманні норм стандарту в аспекті проведення роботи з фізичного виховання до освітньої організації повинні бути застосовані примусові заходи, що зобов'язують виконати освітній стандарт у повному обсязі. Однак ці заходи не викликають і не обумовлюють ніяких додаткових рекомендацій для навчального закладу, а лише змушують виконати свій обов'язок реалізацією передбачених законом вимог.

Трохи інша ситуація виникає у випадку надання освіти на платній, договірній основі, коли обидві сторони - освітня організація, студент (його батьки) - беруть на себе певні зобов'язання, передбачені договором і обумовлені чинним законодавством, зокрема в галузі освіти, а також установлюють юридичну відповідальність за їхнє невиконання. Так, освітня організація, як правило, вводить у договір в якості однієї з умов плати неустойки за несвоєчасну оплату навчання, розірвання договору - за несплату в строк і т.п., а студент (його батьки) має право зажадати встановлення відповідних санкцій за невиконання зобов'язання навчати відповідно до встановлених вимог.

Такі санкції як додаткові заходи впливу, досить несприятливі для порушника договірних зобов'язань, носять майновий, цивільно-правовий характер.

Таким чином, юридична відповідальність в області державного регулювання фізичною культурою й спортом має свої специфічні особливості та регулюється правовим механізмом державного регулювання.

По-перше, необхідно враховувати, що сама сфера фізичної культури й спорту є свого роду системою взаємозалежних, але аж ніяк не однорідних спортивних відносин (педагогічних, майнових, особистих немайнових, управлінських, трудових, соціальних і т.п.). Це обумовлює та обставина, що їх

регулювання не є єдиним відносно предмета державного регулювання, а отже, і методу. У цьому випадку поєднуються в систему різні за характером правового впливу на них суспільні відносини. У свою чергу, до кожної групи відносин, що входять до складу спортивних, застосовується свій, тільки їй властивий метод державного регулювання. Відповідно, і правову відповідальність в області фізичної культури й спорту необхідно аналізувати стосовно до порушення відповідних галузевих норм, що регулюють адміністративні, сімейні, інші відносини, і розглядати цивільно-правову, адміністративну, карну, дисциплінарну відповідальність. Названі види відповідальності, підстави й умови їх виникнення, властиві їм санкції встановлюються у відповідних галузях права.

По-друге, у силу названих підстав правова відповідальність в області фізичної культури й спорту носить комплексний характер, що обумовлене видовою різноманітністю суспільних відносин, що формуються в цій сфері, яке в результаті стосовно до конкретної групи правовідносин: цивільно-правових, фінансових, адміністративно - правових, конституційних, трудових і інших - визначає й свої специфічні особливості правової відповідальності - підстави, зміст правопорушення, види санкцій.

У зв'язку із цим на практиці, застосовуючи той або інший вид відповідальності, необхідно насамперед локалізувати групу суспільних відносин, стосовно до державного регулювання якої буде визначатися правова відповідальність. Залежно від цього й класифікуються, вибираються відповідні правові норми в законодавстві, що встановлюють конкретний вид відповідальності, що, крім усього, тягне й свою форму (судову, адміністративну, дисциплінарну) здійснення відповідальності й застосування заходів відповідальності. Необхідність диференціації суспільних відносин визначається й потребою встановлення кола суб'єктів юридичної відповідальності. Так, при розгляді відповідальності, що виникає в державному регулюванні спортивних відносин, склад таких суб'єктів може включати громадян - спортсменів, фізкультурників, тренерів, спортивних суддів,

установи фізичної культури й спорту, їх посадових осіб, а також держава, органи державної влади, зокрема органи державного регулювання фізичною культурою й спортом, їх посадових осіб.

По-третє, особливий характер носить правова відповідальність, яка виникає безпосередньо у зв'язку зі здійсненням тренувального процесу, тобто у ході виховання й навчання. Інакше кажучи, державне регулювання спортивних відносин повинне обумовлювати й виникнення у зв'язку із цим певної юридичної відповідальності, що має специфічний характер, у тому числі по суб'єктивному складу, змісті правовідносин, санкцій.

По-четверте, в аналізі правової відповідальності у сфері фізичної культури й спорту необхідно враховувати соціальну цінність, значимість самого спорту й у зв'язку із цим оцінювати як протиправні діяння, які зазіхають на права й волю громадян у сфері фізичної культури й спорту, зокрема, на спортивні правовідносини.

В-п'ятих, особливість юридичної відповідальності в області фізичної культури й спорту - слабка захищеність спортивних правовідносин карним і адміністративним правом, своєрідність заходів виховного характеру, що не передбачають державного примусу.

Названі обставини обумовлюють в основному рекомендаційний характер аналізу правової відповідальності у сфері державного регулювання фізичної культури й спорту, що має на увазі формулювання суцільно рекомендаційних пропозицій до коректування чинного законодавства.

1.3. Закономірності державного регулювання розвитку фізичної культури й спорту

Визначення кордонів державного регулювання сфери фізичної культури й спорту багато в чому залежить від типу соціальної політики тої або іншої держави. Досліджуючи дане питання, ми опираємося на різні виміри й

характеристики економічної й соціальної політики. Серед цих характеристик найбільш важливими в контексті проблем фізичної культури й спорту є економічні, організаційні й правові питання глобального по значимості завдання державного регулювання, що прямо впливає на ступінь реалізації оголошених пріоритетів і соціальних гарантій населенню країни [9].

Загальне визначення соціальної політики держави як системи цілеспрямованих заходів, вирішених у тому числі за допомогою фінансових ресурсів, приводить нас до конкретних організаційних форм і методів державного регулювання, що залежать від економічного устрою, суспільних, соціальних і інших цілей. У цьому змісті найбільш визнане значення ролі держави у вирішенні соціальних завдань належить класикові соціальної політики Г.Терборну, який відзначав, що завданням державних інститутів є просте й розширене відтворення населення, підтримка громадян протягом усього їхнього життя, підвищення якості, кількості й умов життя [59, с. 115].

Одним з авторів, сучасного розгорнутого визначення поняття «соціальна політика» є А.Ходачек. Він пише, що «соціальна політика являє собою специфічний вид цілеспрямованої діяльності держави, пов'язаний зі зміною (підвищенням) суспільного статусу соціально незахищених груп населення, зм'якшенням протиріч між учасниками ринкової економіки, ослабленням диференціації доходів і запобіганням можливих соціальних конфліктів на економічному ґрунті». Повністю розділяючи таку позицію, ми й далі будемо неодноразово звертатися до питань соціальної політики нашої країни, зараз же проаналізуємо теоретичні основи вироблення пріоритетів соціальної політики в різних закордонних державах [79].

Ретроспективний погляд на еволюцію розвитку суспільних відносин дозволяє зробити висновок про те, що всі економічно розвинені країни, визначаючи пріоритети розвитку, тією чи іншою мірою опираються на фінансово-економічну теорію, яку прийнято ділити на три агрегировані підгрупи: класичну, регулятивну, планово - директивну. Не зупиняючись на деталях історичної трансформації поглядів представників різних економічних

шкіл, перейдемо до безпосереднього розгляду неокласичної теорії, заснованої на концепції 3 факторів виробництва - капіталу, праці й землі. У ній державним витратам приділялася роль з забезпечення найбільш раціонального використання цих факторів. Причому, особлива увага акцентувалася на необхідності переходу від екстенсивного до інтенсивного типу розвитку. Звідси з'явилися нові пріоритети в державних витратах — фінансування науково-технічного прогресу й освіти. За твердженням неокласиків, серед яких основну роль відіграють праці Дж.Кейнса, А. Пігу, П.Самуельсона й інших теоретиків, тільки якісне використання людського капіталу забезпечить економію усіх інших обмежених ресурсів. Одне з основних положень неокласичної теорії - це концепція «суспільних послуг» або «суспільних товарів (благ)» [87, с.57-58]. За цією теорією бюджету приділяється роль одного з універсальних механізмів, за допомогою якого держава бере участь у вирішенні проблем суспільства, сприяє розвитку освіти, охорони здоров'я, науки, культури, фізичної культури й інших соціальних галузей. Послуги цих галузей споживаються всіма громадянами країни й з позицій сукупних інтересів ставляться до розряду суспільних благ, тобто тих благ, оплата яких індивідуально кожним користувачем неможлива або нерациональна. Такі блага поставляються державою через систему суспільного сектору економіки й оплачуються повністю або частково за рахунок бюджету.

Чітко виражене превалювання позитивної спрямованості фізичної культури й спорту на суспільний добробут у цілому дозволяє дійти висновку про те, що вони більшою мірою ставляться до групи змішаних суспільних благ, ніж до групи приватних благ. Ту частину, яка конституційно гарантована державою й підлягає бюджетному фінансуванню в межах державного замовлення й державних стандартів, доцільно відносити до чистих суспільних благ. Послуги, оплачувані за рахунок позабюджетних джерел, у тому числі за рахунок особистих засобів населення, є справою громадян. В сукупності ж регульована в централізованому порядку фізкультурно-спортивна діяльність на наш погляд, являє собою окрему групу змішаних суспільних благ.

З погляду державно-управлінських критеріїв суспільні блага проводяться, надаються й оплачуються як державою, так і приватним сектором. Особливе питання, який припустимий ступінь участі держави у фінансуванні змішаних і приватних суспільних благ. Незважаючи на те, що між класифікаційними групами благ немає чіткої грані, мабуть, що при формуванні державної політики у сфері фізичної культури й спорту головними орієнтирами повинні виступати уяви про те, які саме соціальні гарантії населенню й у яких обсягах можуть бути реалізовані за допомогою бюджету і які альтернативні можливості заміни безкоштовних послуг платними.

Насамперед, при державному регулюванні процесів розвитку ми пропонуємо враховувати дві закономірності, що характеризують інтерес населення до фізичної культури й спорту. При низькому рівні задоволення першочергових потреб громадян такий інтерес мінімальний, при підвищенні рівня соціально-економічного розвитку країни інтерес громадян до цих послуг підвищується. Наслідком першої закономірності є низький ступінь залучення населення в систематичні заняття фізичною культурою. Прагнучи підтримати цей ступінь на безпечному для країни рівні, держава змушено здійснювати систему регулюючих заходів, у тому числі фінансувати за рахунок засобів бюджету пріоритетні для здоров'я громадян напрямку й проекти, а найчастіше підтримувати інтерес громадян і роботодавців до фізичної культури шляхом адміністративного натиску з боку органів управління й інших державних інститутів. У цьому зв'язку слід помітити, що в економічно розвинених країнах при виборі методів регулювання економіки й соціальної сфери в 90-ті рр. XX століття розглядалася нова інституціональна економічна теорія, яку відрізняє синтез ряду неокласичних поглядів і елементів теорії інститутів [93]. З неокласичної теорії була взята концепція вибору й стимулів для розвитку економічної системи, з інституціоналізму - концепція інститутів і їх розвиток як найважливіша умова функціонування будь-якої економічної системи.

Популярною теорією в рамках нової інституціональної концепції є економічна теорія прав власності, одним з авторів якої є Р. Коуз Досліджуючи

ринок як соціальний інститут, учений відзначає, що ринкове господарство має властивість недооцінювати зовнішні ефекти, або екстерналії (побічні ефекти, що стосуються третіх осіб, що брали участь безпосередньо в певній угоді), і не компенсувати пов'язані з ними додаткові витрати. Розроблені ним наукові положення називаються теоремою Р. Коуза, суть якої полягає в тому, що ринок здатний без участі держави усувати зовнішні ефекти [94, с. 350]. Він вважає, що зацікавлені сторони можуть самостійно прийти до більш раціонального вирішення соціальних проблем якщо права власності чітко визначені й трансакційні витрати (збору й обробки інформації, витрати проведення переговорів і прийняття рішень, витрати контролю і юридичного захисту виконання контракту) незначні. Інакше кажучи, немає необхідності зміцнювати державну складову регулювання фізичною культурою й спортом, більше того, необхідно як можна ширше розбудовувати ринкові процеси у даній сфері.

У сучасній ситуації в будь-яких державах незалежно від суспільного ладу, проблеми усунення зовнішніх ефектів стають усе більш гострими, а можливості їх обліку й зм'якшення - усе більш актуальними. Ми переконані, що розглянута нами галузь не є виключенням, у сучасних умовах вона не може розбудовуватися без допомоги держави, результативність розвитку фізичної культури й спорту повинна забезпечуватися державою за допомогою системи регулюючих заходів. Важливу роль при цьому повинні відіграти органи державного управління й місцевого самоврядування, здатні виконувати покладені на них функції [43, с. 200].

На нашу думку, модернізація фізичної культури й спорту - це політичне й загальнонаціональне завдання, воно не повинно й не може здійснюватися як відомчий проект. Активними суб'єктами державної політики у сфері фізичної культури й спорту повинні стати всі громадяни України, державні й регіональні органи державної влади, органи місцевого самоврядування, професійно-спортивне співтовариство, наукові, культурні, комерційні й суспільні інститути. При цьому представляється досить цікавим твердження

В.П. Горегляда про те, що сучасна економічна політика української держави й система державного регулювання соціально-економічних процесів; повинна будуватися на концепції функціональних фінансів. Це, говорить учений, має не тільки економічне, але й політичне значення, тому що концепція збалансованості бюджету на довгостроковій основі дозволить формувати стратегічні цілі розвитку, підкоряючи їм поточні й довгострокові завдання [39].

Погоджуючись із такою точкою зору, вважаємо за необхідне помітити, що залежність економіки від бюджету підвищує частку перерозподілу національного доходу через бюджет, а це не відповідає економічному курсу України, спрямованому на лібералізацію економіки, що має на увазі скорочення частки бюджету у валовому внутрішньому продукті країни. У той же час концепція розгляду людини не як засобу виробництва, а як мети соціально-економічного розвитку, підвищення якості його життя зберігає свою актуальність у перспективі. Немає необхідності доводити, що вкладення в людський капітал підвищують якість даного потенціалу, а це, у свою чергу, є найважливішим чинником економічного прогресу будь-якої держави.

Подальший аналіз державно-управлінської літератури з питань державного регулювання ринкових процесів дозволяє зробити висновок про те, що скорочення масштабів прямого державного втручання в країнах з розвитком економікою супроводжується ускладненням, а не ослабленням економічних функцій держави. В основі фінансово - економічної політики цих країн; лежить принцип підтримки конкурентоспроможності окремих галузей. Якщо вести мову про пряме державне регулювання, то воно в більшій частині засноване на бюджетному забезпеченні й, як правило, торкається галузей, що займаються вирішенням великомасштабних стратегічних завдань; наприклад, фундаментальну науку, освіти, оборони й т.п. Прибігають до цього принципу у випадках, коли вкладення приватних інвестицій в окремі сектори економіки пов'язані з більшим ризиком, що не дозволяє здійснити довгострокові й дорогі проекти без участі держави [30, с. 31]. Принцип загальної координації економічних процесів важливий для стимулювання розвитку економіки

відповідно до оголошених орієнтирів. Тому в економічно розвинених країнах реалізація державних функцій здійснюється на основі довгострокової й середньострокової економічної стратегії, яка включає такі напрямки, як структурні перетворення; економіки, природоохоронні заходи, енергетику, науково-технічний розвиток.

Таким чином, сучасну державно-управлінську думку представлено декількома великими школами, кожна з яких має ряд напрямків. Деякі з них базуються безпосередньо на основних постулатах кейнсіанства, інші відверто їм суперечать. Короткий огляд сучасних фінансових теорій дозволив зробити наступні важливі висновки, які, на наш погляд, необхідно враховувати при розробці сучасної соціальної політики України й стратегії розвитку фізичної культури й спорту як її невід'ємної частини.

Особливо підкреслимо, що сукупність цілей економічної політики України, що включає комплекс стратегічних і тактичних завдань і заходів щодо їхнього виконання, знаходить висвітлення в цілій серії програмних документів, у яких позначені методи регулюючого впливу держави на реальні процеси розвитку сучасної української економічної системи. Порівняльний аналіз програмних документів дозволяє зробити висновок, що Україна за багатьма параметрами адаптувалася до умов, що змінилися, тому що останнім часом усе активніше стали застосовуватися ринкові принципи й методи регулюючого впливу держави на економіку, у тому числі така тенденція спостерігається й у сфері фізичної культури й спорту. Ці принципи демонструють курс на довгострокову стабільність і пророкують економічне зростання, однак, у реальності прогностичні значення виявляються виконаними лише частково, що обумовлює необхідність внесення коректив у політику реформ як на макро-, так і на мікро рівні.

Отже, ціль модернізації державного регулювання у сфері фізичної культури й спорту полягає у створенні механізмів стійкого стану й розвитку, який характеризується здатністю досягнення й підтримки рівноваги між її основними елементами. У свою чергу, стійку рівновагу повинне

забезпечуватися за рахунок максимізації області управління ризику, а не за рахунок мінімізації ризику як такого. Для досягнення цієї мети, на наш погляд, у першу чергу повинні бути встановлені способи вирішення таких взаємозалежних завдань, як створення організаційних і економічних механізмів «раціонального» використання кадрового, матеріального, фінансового потенціалу галузі; виявлення й використання нових джерел фінансування, обґрунтовано розподіл повноважень за рішенням основних завдань і розпорядження ресурсами [24, с. 90].

Найважливіший етап формування державної політики у сфері фізичної культури й спорту – прийняття Закону України «Про фізичну культуру й спорт» [68], де приводяться основні цілі й завдання прийняття закону, дається визначення основних понять і принципів державної політики в області фізичної культури й спорту, розкриваються механізми державної підтримки: галузі, характеризується компетенція суб'єктів фізкультурно-спортивного руху як елементів єдиної системи при реалізації цієї політики і відбиваються інші значимі положення.

Таким чином, як визначив зроблений нами науковий аналіз, реальна практика зажадала внесення коректив у розвиток української державності й економіки й соціальну сферу країни в цілому, що не могло не торкнутися фізичної культури й спорт. Цілком обґрунтовано галузь включена в перелік пріоритетів державної соціальної політики.

Виходячи із зазначених програмних документів, перелік головних галузевих пріоритетів на середньострокову перспективу містить у собі вирішення таких завдань, як:

- 1) удосконалювання нормативної правової бази розвитку фізичної культури й спорту в Україні;
- 2) реформування системи державного регулювання фізичною культурою й спортом у рамках адміністративної реформи;
- 3) якісне поліпшення процесу фізичного виховання в освітніх установах;

- 4) поліпшення фізкультурно-спортивної роботи з місця проживання населення;
- 5) створення умов для занять фізичною культурою й спортом інвалідів, а також осіб середнього й старшого віку;
- 6) розробка системи заходів, спрямованих на підвищення ролі науки, освіти й засобів масової інформації в розвитку фізичної культури;
- 7) залучення позабюджетних засобів у сферу фізичної культури й спорту;
- 8) успішний виступ збірних команд країни на відповідальних міжнародних змаганнях, включаючи Олімпійські й Параолімпійські ігри а також на підготовку спортивного резерву;
- 9) розширення мережі спортивних шкіл;
- 10) відродження системи спортивних заходів.

Українське суспільство вступило у фазу поступального розвитку, в умовах якого соціально-економічні й політичні перетворення спрямовані на твердження гуманістичних цінностей і ідеалів, створення розвитку економіки й стійкої демократичної системи. Важливе місце в цьому процесі займають питання, пов'язані з життєдіяльністю самої людини, його здоров'ям і способом життя [69].

У понятті «здоровий спосіб життя», що поєднує всі сфери життєдіяльності особистості, колективу, соціальної групи, нації, найбільш актуальної й універсальної складової є фізична культура й спорт. Сфера фізичної культури й спорту виконує в суспільстві безліч функцій і охоплює усі вікові групи населення. Поліфункціональний характер сфери проявляється в тому, що фізична культура й спорт - це розвиток фізичних, естетичних і моральних якостей людської особистості, організація суспільно - корисної діяльності, дозвілля населення, профілактика захворювань, виховання підростаючого покоління, фізична й психоемоційна рекреація й реабілітація, видовище, комунікація тощо.

Фізична культура, будучи однією із граней загальної культури людини, її здорового способу життя, багато в чому визначає поведінку людини в навчанні, на виробництві, у побуті, у спілкуванні, сприяє вирішенню соціально-економічних, політичних, виховних, оздоровчих, релаксаційних і інших завдань.

Турбота про розвиток фізичної культури й спорту - найважливіша складова соціальної політики держави, що забезпечує втілення в життя гуманістичних ідеалів, цінностей і норм, що відкривають широкий простір для виявлення здатностей людей, задоволення їх інтересів і потреб, активізації людського фактора.

Величезний соціальний потенціал фізичної, культури й спорту необхідно повною мірою використовувати на благо процвітання України. Це найменш витратні й найбільш ефективні засоби форсованого морального й фізичного оздоровлення нації.

У фізкультурно-спортивній сфері через різноманіття її організаційних форм максимально збалансовані й наближені особисті й суспільні інтереси, вона сприяє довголіттю людини, зімкненню родини, формуванню здорового, морально-психологічного клімату в різних соціально-демографічних групах і в країні в цілому, зниженню травматизму, захворюваності.

Розвиток спортивної інфраструктури дає приплив нових робочих місць, а розвиток спорту сприяє створенню видовищної індустрії, що має велике економічне значення. Спорт вищих досягнень, олімпійський спорт є потужним імпульсом міжнародного співробітництва, формування привабливого образу країни на міжнародній арені. Перемоги спортсменів сприяють зростанню патріотизму, зміцненню морального духу населення й гордості за країну, область, місто, колектив.

З позицій теорії суспільного блага фізична культура й спорт розглядаються як специфічний вид соціальної діяльності, у процесі якої відбувається задоволення фізичних і духовних потреб населення за допомогою цілеспрямованих занять фізичними вправами, засвоєння й застосування

відповідних знань і навичок, а також участі в спортивних заходах у якості глядача. З іншого боку, продуктом галузі виступають фізкультурно - спортивні послуги, які можуть бути віднесені до категорії соціальних послуг. Відповідно до Загальноукраїнського класифікатора послуг населенню, що є складовою частиною Єдиної системи класифікації й кодування техніко-економічної й соціальної інформації «послуги фізичної культури й спорту» виділені в окрему категорію послуг, надаваних підприємствами й організаціями різних організаційно-правових форм, що й використовують різні методи й форми обслуговування.

Відповідно до Класифікатора послуг Всесвітньої торговельної організації, який був розроблений у ході Уругвайського раунду переговорів і діє в рамках СОТ, у розділі «Розваги, культурні й спортивні послуг» виділено 5 груп послуг в області спорту [77, с. 109].

Сутність фізичної культури й спорту як сфери послуг може бути представлено трьома напрямками:

- 1) як засіб досягнення конкретних соціальних цілей;
- 2) як властиво діяльність;
- 3) як результат діяльності.

Послуги фізичної культури й спорту двоїсті за своєю природою. З одного боку, у них можна виділити споживчий початок, а з іншого - виробничо-інвестиційний. Потреба населення в спортивно - видовищних заходах проявляється, насамперед, у бажанні подивитися гру улюблених футбольних, хокейних, баскетбольних і інших видів спорту команд. Ця пасивна участь відіграє важливу роль в організації вільного часу населення. Спортивно-видовищні заходи виступають одним із самих масових видовищ, залучаючи величезну аудиторію непередбачуваністю спортивної боротьби й важливістю процесу, співучастю глядача в особистій перемозі спортсменів, динамічною зміною ситуацій, екстремальним характером емоційних і фізичних навантажень.

Виробничо-інвестиційна сторона виражається в тому, що фізична культура й спорт виступають як важливий фактор розвитку людського потенціалу, і витрати суспільства й родини на заняття розглядаються як вкладення в людський потенціал. У міру розвитку суспільства інвестиції в людський капітал, у фізичний розвиток, ухвалюють усе більші масштаби. Серед головних факторів, що впливають на цей процес, фахівці виділяють наступні [78, 81].

1. На основі науково-технічного прогресу, зростання продуктивності праці відбувається підвищення матеріального добробуту людей і поліпшення якості їх життя. Зі зростанням рівня доходів населення все більша частка споживчих витрат припадає на послуги, пов'язані з розвитком людини, у тому числі на послуги фізичної культури й спорту.

2. З поглибленням поділу праці й підвищенням його продуктивності міняється співвідношення робітника й вільного часу. У досуговій діяльності все більше місце займає як активне заняття фізичною культурою й спортом, так і пасивна участь у видовищно-спортивних заходах як в одному з видів відпочинку. При цьому розподіл часу дозвілля й виділення часу на спортивні заходи узгодяться з потребою оздоровлення, фізичного вдосконалювання, організації сімейного відпочинку, виховання дітей тощо.

3. Соціально-демографічні фактори, зокрема, старіння населення країни, зростання інвалідизації суспільства сприяють посиленню вимог до тих видів спорту, які доступні населенню різних віків і рівня здоров'я. З іншого боку - масове прилучення населення до активних занять спортом збільшує тривалість життя, поліпшує стан здоров'я, зменшує потреба в медичних послугах.

4. Можливості активних занять фізичною культурою й спортом зростають із розвитком індустрії спортивних товарів, які стають більш доступними населенню.

У зміцненні здоров'я населення, гармонічному розвитку особистості, у підготовці молоді до праці зростає соціальне значення фізичної культури й

спорту. У сучасних умовах більш ніж актуальне завдання поставити справу так, щоб кожна людина з раннього віку опікувалася про своє фізичне вдосконалення, мала знання в області гігієни й медичної допомоги, вела здоровий спосіб життя.

Серед найважливіших завдань особливе місце займають державна підтримка масового розвитку фізичної культури й спорту, повсюдне впровадження їх у побут, систематизація заходів щодо зміцнення здоров'я людей, поліпшення форм і організації дозвілля.

Відомо, що оздоровча, виробнича, виховна функції фізичної культури між собою тісно зв'язані. Кожна з них не замикається в рамках відповідно охорони здоров'я, виробничих галузей і освіти, і реалізується значною мірою у сфері організації відпочинку і дозвілля населення. У заняттях фізкультурою у вільний час ці три згадані функції як би акумулюються, з'єднуючись із рекреаційною функцією.. Цей напрямок у розвитку фізичної культури, що відбиває її особливості як різновиди досугової діяльності визначаються як «фізична рекреація». Задоволення потреб в розвитку такого напрямку фізичної культури послужило основою формування її як самостійної галузі сфери послуг.

Крім оздоровчих занять фізична культура включає й видовищні заходи, які відіграють усе більш важливу роль в організації дозвілля населення. Фізкультурна діяльність - це діючий засіб соціалізації особистості. Ефект соціалізації може проявлятися по-різному: з одного боку, його результатом може стати зміцнення родини, зімкнення трудового, колективу, об'єднання людей і різних соціальних груп населення на основі спільності спортивних інтересів. З іншого боку, діяльність таких об'єднань потребує контролю з боку держави, профілактиці актів хуліганства, антигромадської поведінки вболівальників, спортивних фанатів тощо [84, с. 34].

Необхідно сприяти посиленню позитивного ефекту соціалізації в спорті, інтеграції фізичної культури й спортивної діяльності й сприяти сучасному розумінню здорового способу життя.

Вплив фізичної культури й спорту на потенціал суспільного здоров'я проявляється через:

- 1) збільшення тривалості життя населення;
- 2) поліпшення працездатності економічно активного населення, скорочення втрат робочого часу через хворобу;
- 3) підвищення ефективності профілактичних медичних заходів;
- 4) скорочення витрат на медичні послуги.

Зростаюча роль фізкультури й спорту в зміцненні суспільного, здоров'я проявляється по наступних основних напрямках:

- 5) зростанні значення фізичної культури й спорту у відтворенні робочої сили, «виробництві» здорової, фізично розвиненої людини;
- 6) зростанні потреби людей в активній фізичній діяльності у зв'язку зі зміною змісту, праці під впливом науково - технічного прогресу;
- 7) збільшення частки працівників переважно розумової праці, що мають невеликі фізичні навантаження, підсилює небезпека розвитку гіподинамії, і у зв'язку із цим зростає необхідність компенсації природньої рухливості іншими засобами, зокрема засобами фізичної культури й спорту;
- 8) недостатня автоматизація виробництва, збереження певної частки фізичної праці вимагають вироблення таких якостей, як сила й витривалість;
- 9) ріст матеріального добробуту приводить до змін у структурі потреб, у співвідношеннях між різними групами речовинних цінностей і духовними благами (на користь останніх), у тому числі й на користь послуг фізичної культури й спорту;
- 10) завдання фізичного виховання органічно включені в процес виховання гармонійно розвитої особистості поряд із трудовим, розумовим і моральним розвитком людини;
- 11) зростає соціальне значення занять фізичної культури й спорту як засобу самовираження особистості, підвищення суспільного престижу;
- 12) росте економічний ефект від видовищних заходів і підвищується попит на спортивні товари.

Дослідження вітчизняних і закордонних економістів показують, що існує прямий зв'язок між заняттями працівників фізичною культурою й спортом і виконанням ними робочих норм виробітку: 47,8 %, що займаються фізичною культурою й спортом перевиконують норми виробітку, у той час як серед тих, хто не займається фізичною культурою й спортом, таких, усього 11,3 %. Практика фізкультурного руху дала досить прикладів того, як турбота про впровадження в тому або іншому колективі фізичної культури супроводжувалася позитивними соціально-економічними ефектами. У робітників, що займаються спортом, працездатність вище, рівень виконання норм виробітку в перших на 2-5, а в окремих випадках - на 10-15% вище, чим у других.

Заняття фізичною культурою й спортом знижують імовірність передчасного старіння, продовжують працездатний вік і тим самим приносять суспільству додатковий економічний ефект. Економічна ефективність виробництва в значній мірі залежить від захворюваності й виробничого травматизму робітників. Соціологічні дослідження показали, що робітники, що систематично займаються фізичними вправами, хворіють в 3-4 рази менше в порівнянні з тими, хто не займається. Причому коли мова йде про людей середнього й старшого віку, ця різниця збільшується до 5-8 раз. Тривалість захворювання у робітників, що займаються фізичними вправами, за даними різних підприємств, становить 24,4-34,4 % від тривалості захворювання у інших.

Порівняльний аналіз виробничого травматизму: також свідчить про те, що, ті хто займається фізичними вправами в 2-3, а іноді в 7-10 раз рідше одержують травми. Якщо врахувати тільки два фактори, а саме: зростання продуктивності праці й зниження захворюваності працівників виробничої сфери, то й тоді економічна ефективність від занять фізичною культурою і спортом буде значною [103].

Короткий розгляд значення державного регулювання фізичної культури й спорту в житті, окрему людину й суспільства в цілому показує, що ще досить великі невикористані резерви цього інституту для соціально-економічного

розвитку країни, для виховання гармонічної особистості, для формування концепції здорового способу життя. Активізація цього потенціалу лежить в руслі завдань соціальної політики держави, тому необхідна розробка нових підходів до формування політики держави в сфері фізичної культури й спорту.

Висновки до першого розділу

Проведений аналіз у першому розділі дисертаційного дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

1. Фізична культура й спорт — органічна частина загальнолюдської культури, її особлива самостійна область. Разом з тим це специфічний процес і результат людської діяльності, засіб і спосіб фізичного вдосконалення особистості. Система фізичного виховання в Україні має своє організаційне оформлення, якому як виду галузевої людської діяльності сприяє забезпечення правової регламентації на рівні органів державної влади, що перетворює галузеву діяльність у галузь державного регулювання.

Як і будь-яка інша, сфера фізичної культури й спорту потребує державно-управлінського оформлення, яке:

- 1) надає всій системі фізичного виховання оптимальне регулювання, цілеспрямованість і гарантованість;
- 2) створює умови для розробки довгочасної програми розвитку цієї системи;
- 3) визначає стабільність ресурсного забезпечення системи фізичного виховання в цілому й на цій основі вдосконалення форм і методів керівництва.

Основними напрямками державної політики є:

- формування здорового способу життя населення засобами фізичної культури й спорту;

- розвиток спорту вищих досягнень і підготовка спортивного резерву; удосконалення й оптимізацію системи державного регулювання у сфері фізичної культури й спорту;
- створення ефективного спортивного законодавства;
- зміцнення матеріально-технічної бази, поліпшення фінансування й проведення активної інвестиційної політики у сфері фізичної культури й спорту;
- удосконалення системи підготовки фахівців, поліпшення освітнього й науково-методичного забезпечення.

2. Реалізація функціональної діяльності держави у сфері фізичної культури й спорту, обумовлена зазначеними вище напрямками, здійснюється в особливих формах, до яких слід віднести:

- установа загальних правил для сфери фізичної культури й спорту (нормативне регулювання);
- контроль над виконанням правових норм, що регулюють спортивні відносини;
- державний захист прав і інтересів учасників спортивних відносин, урегульованих відповідними правилами;
- координацію, консультативне визначення пріоритетів у структурній і інвестиційній політиці спортивних відносин;
- реєстрацію, ліцензування, сертифікацію, державні замовлення й програми, митні тарифи й мита.

Активізація потенціалу фізичної культури й спорту в значній мірі залежить від адекватної трансформації економічних відносин у галузі, підвищення рівня державного регулювання. У комплексі вирішення завдань розвитку забезпечується за допомогою державного регулювання, яке багато в чому залежить від типу соціальної політики й оголошених пріоритетів.

3. Взаємозв'язок і взаємозумовленість державних регулюючих заходів прямо залежить від поставлених цілей і завдань розвитку економіки й соціальної сфери в цілому, тому система дій з розробки державної політики в

області фізичної культури й спорту повинна містити в собі, вибір науково-обґрунтованих цілей розвитку, тобто визначення напрямків і пріоритетів державного втручання. Потім повинне впливати визначення принципів, характеру й масштабів регулювання, від яких залежить: загальний механізм державного впливу. Він містить у собі набір форм, методів і інструментів регулювання. У свою чергу ефективність системи державного регулювання залежить від розумної комбінації конкретних форм організації бюджетно-податкових відносин, ступені їх уніфікованості стосовно різних економічних умов і економічних партнерів системи фізичної культури й спорту, у доступності їх застосування в господарській практиці.

4. Соціальна сфера з погляду значимості для суспільства надаваних нею послуг має ряд особливостей, які накладають відповідні зобов'язання на всіх суб'єктів діяльності, включаючи постачальників, споживачів, державу як основного суб'єкта соціальної політики. Держава в умовах ринкових відносин зобов'язана в силу своєї соціальної функції забезпечити якість надаваних населенню послуг усіма суб'єктами економічної діяльності, вона покликана контролювати дотримання професійної етики й стандартів обслуговування. Роль держави в координації діяльності галузей соціальної сфери обумовлено двома причинами: обов'язком фінансувати виробництво суспільних благ і необхідністю забезпечити широкий доступ населення, насамперед, соціально вразливих шарів до безкоштовних послуг, гарантованих усім членам суспільства.

Чітко виражене превалювання позитивної спрямованості фізичної культури й спорту на суспільний добробут дозволяє відносити дані послуги до групи змішаних суспільних благ. Частина послуг, яка конституційно гарантована державою й підлягає бюджетному фінансуванню в межах державного замовлення й державних стандартів, доцільно відносити до чистих суспільним благам. Послуги, оплачувані за рахунок позабюджетних джерел, у тому числі за рахунок особистих засобів населення, є частками, оскільки держава не бере участь у їхній оплаті.

Послуги фізичної культури й спорту двоїсті за своєю природою. З одного боку, у них можна виділити споживчий початок, а з іншого - виробничо-інвестиційне. Потреба населення в спортивно - видовищних заходах проявляється, насамперед, у бажанні подивитися гру улюблених футбольних, хокейних, баскетбольних і інших видів спорту команд. Ця пасивна участь відіграє важливу роль в організації вільного часу населення.

РОЗДІЛ II

ОЦІНКА МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ Й СПОРТУ

2.1. Формування підходів до державного регулювання розвитку фізичної культури й спорту у зарубіжних країнах

Дослідження системи державного регулювання розвитком спорту за кордоном показує, що незважаючи на його особливості в окремих країнах, форми залучення держави в спортивне життя суспільства не відрізняються широким різноманіттям. Серед основних форм залучення держави в спорт на сучасному етапі слід виділити прийняття законодавчих актів і здійснення спортивних реформ [68].

Аналіз багатьох закордонних і вітчизняних джерел [11, 12, 15, 104] показує, що найбільше інтенсивно законотворча діяльність у багатьох країнах світу стала розбудовуватися в останні 20 років. Це пов'язане з ростом соціальної ролі фізичної культури й спорту в житті суспільства, із процесами комерціалізації, розвитком професійного спорту, з ростом популярності спорту у світовому масштабі.

Однієї з особливостей правового механізму державного регулювання в сфері фізичної культури й спорту є відбиття питань розвитку в Конституції країни. Так, наприклад, в Угорщині один з найстарших законів, що мають відношення до спорту, відноситься до 1777 р. І хоча питання державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності знайшли відбиття в конституціях лише деяких держав, підкреслимо, що якщо в Конституції країни відсутнє яке б то не було згадування про спорт, то це не означає, що ці країни ігнорують спорт або не зацікавлені в його розвитку [15].

Конституції багатьох держав, прийняті в другій половині ХХ століття, як правило, містять у собі питання, що ставляться до фізичного виховання й

спорту. Рада Європи стала проводити цілеспрямовану роботу, щоб у нових законодавствах європейських країн були враховані принципи Європейської спортивної хартії. Це, зокрема, знайшло відбиття в конституціях, прийнятих у Греції, Іспанії, Португалії, у країнах СНД та ряду східноєвропейських країн. Наприклад, у Конституції Греції від 11 червня 1975 року в статті 16 розділу IX говориться: «Спорт перебуває у віданні держави. Держава надає допомогу й контролює діяльність усіх спортивних асоціацій в: відповідності із законом» [256].

На думку експертів, найбільш повне відбиття спорт знайшов у конституціях країн СНД і ряду східноєвропейських країн. Приміром, Конституція Угорщини гарантує право всіх громадян на заняття спортом, а держава відповідає за розвиток фізичної культури й спорту, місцеві органи влади забезпечують необхідні умови для організації фізкультурно-спортивної активності населення [254].

Багато фахівців надають великого значення включенню пункту про спорт у конституцію тієї або іншої країни, тому що вважають, що це можна розглядати як офіційне визнання державою значення й ролі спорту в житті суспільства. Крім того, це служить своєрідним поштовхом до розробки законів про спорт. Що стосується масштабів і меж втручання держави в спортивну сферу й діяльність, то вони відрізняються друг від друга в різних країнах і не можуть бути зведені до якогось спільного знаменника, що відбивається й у законодавстві.

Аналізуючи в цілому чинне законодавство у сфері фізичної культури й спорту, можна відзначити загальні положення, включені в закони, прийняті в різних країнах миру. Це насамперед:

- відповідальність держави за розвиток фізичного виховання й спорту;
- розмежування повноважень між державними органами й суспільними спортивними організаціями;
- роль місцевих органів влади в області спорту;

- мета й завдання фізичного виховання й спорту;
- організаційна структура спортивного руху в країні;
- фінансування спорту;
- фізичне виховання й спорт серед різних груп населення й, у першу чергу, у школах і інших навчальних закладах;
- підготовка спортивних кадрів;
- будівництво й експлуатація спортивних споруджень;
- проведення науково-дослідної й інформаційної діяльності.

Однак, як ми вже відзначали, усі ці положення реалізуються в законодавстві різних країн по-різному. Так, в Іспанії де приділяється дуже велика увага вдосконаленню спортивного законодавства, в 1990 р. був прийнятий загальний закон про спорт, що регулює цю діяльність на території всієї країни. Крім того, в Іспанії практично у всіх провінціях прийняті власні закони про спорт, які ухвалювалися здебільшого після прийняття загальнонаціонального закону й багато в чому повторюють його положення [262].

Одна з головних особливостей німецького спортивного законодавства, незважаючи на те що в країні не прийнятий закон про спорт (тільки в п'ятьох землях), у тому, що спортивний рух пов'язано з федеральним урядом з питань спорту вищих досягнень, та з урядами земель - у питаннях шкільного, студентського спорту та спорту для всіх і будівництва спортивних споруджень [1, с. 157].

Вивчення й аналіз досвіду Італії з формування правового механізму державного регулювання забезпечення розвитку спорту показує, що в цій країні діють деякі статті закону про спорт, прийнятого ще в 1942 р. при Муссоліні. Цей закон передав виконання багатьох державних функцій в області спорту суспільної спортивної організації - Олімпійському комітету Італії (КОНІ). Італійська держава не тільки визнала за КОНІ обов'язку, якими його наділив МОК, і його чільну роль у спортивному русі («Конфедерація спортивних

федерацій»), але й фактично доручило КОНІ як державному органу виконувати функцію, зв'язану зі стимулюванням і розвитком спорту в країні.

Для спортивного законодавства Італії характерні три наступні особливості: 1) регіони несуть правову відповідальність за стимулювання спорту й за розвиток рекреаційного (оздоровчого) спорту; 2) регіони також ведуть нагляд за будівництвом і використанням спортивних споруджень, здійснюють медичне забезпечення спортсменів і підготовку спортивних кадрів; 3) держава віддала КОНІ виключні права на проведення футбольного тоталізатора й спортивних лотерей [20].

Закон про фізичну культуру, прийнятий у Польщі в 1996 р., приділяє основну увагу створенню й діяльності спортивних союзів і спортивних клубів. Вирішальними критеріями для визначення правової форми діяльності спортивних клубів (повинні чи клуби функціонувати як акціонерні товариства або товариства) є факт їх участі або неучасті в змаганнях, рівень цих змагань.

Підкреслимо, що якщо це змагання серед професіоналів, то для такого клубу передбачається форма акціонерного товариства, а якщо аматорів - то форма об'єднання фізичної культури.

У польському законодавстві перераховані основні завдання польських спортивних союзів, серед яких виділяються наступні: 1) організація й проведення спортивних змагань; 2) видача спортивним клубам ліцензій на заняття спортом і на право участі в змаганнях; 3) організація участі спортсменів у міжнародних змаганнях; 4) підготовка національних збірних команд за видами спорту [83, с. 89].

Цікаво відзначити, що в англійському праві не існує яких-небудь особливих вимог, що стосуються правовий форми спортивних клубів і об'єднань. Тому вони можуть функціонувати у формі акціонерного товариства, та товариства з обмеженою відповідальністю й об'єднання, що не має правочинності. Якщо перші дві форми добре відомі українським спортивним керівникам і фахівцям, то із третьою - об'єднання, що не має правочинності, вони не знайомі. Такі об'єднання трактуються у англійському праві як групи

фізичних осіб, які в якості членів об'єднання зобов'язуються за згодою дотримувати певних принципів.

Досить цікавий досвід правового забезпечення розвитку спорту в Греції. Усі правові документи, що стосуються спорту, опираються на статтю 16 (п. 9) Конституції країни 1975 р. Ця стаття говорить, що «спорт підлягає охороні з боку держави й контролюється нею». У Греції держава субсидує спорт і здійснює нагляд за спортивними союзами. Держава може, а іноді й повинна видавати певні законодавчі нормативи, що стосуються спорту, які жодним чином не можуть, однак, обмежувати автономію спортивних союзів. Усі грецькі спортивні клуби й союзи функціонують у правовій формі зареєстрованого об'єднання, не ведучого господарську діяльність. Але держава наділяє спортивні союзи міцною позицією з державно-правової точки зору.

Усі спортивні клуби й союзи в Греції функціонують з принципу як зареєстровані об'єднання, що діють на основі цивільного права й не являються наступниками цілей здобування прибутку. Закон 1996 р. не тільки наділяє спортивні союзи певними привілеями, але й покладає на них завдання державного характеру. Функціонування акціонерних спортивних суспільств регулюється спеціальними нормами, які значно відрізняються від норм, що регулюють діяльність звичайних акціонерних товариств [83, с. 112].

У Данії керівництво спортом повністю здійснюється неурядовим сектором. Спорт тут є у своїй основі аматорським. Основна увага приділяється спорту як масовому явищу і його розвитку на місцях. У Датську конфедерацію спорту входять 54 федерації по видах спорту. Метою її діяльності є розвиток масового спорту й спорту вищих досягнень на національному й міжнародному рівнях. Крім того, однієї з важливих структур у системі державного регулювання спортом є й Датський олімпійський комітет [20].

Спортивне законодавство у Бельгії організовано на основі незалежної діяльності спортивних клубів. Державі приділяється другорядна роль, що полягає в тому, що воно сприяє розвитку спорту (а не управляє його розвитком) і виділяє субсидії. Провідної неурядовою організацією є Національний

олімпійський комітет Бельгії (Бельгійська між федеральна олімпійська комісія), членами якої, за Конституцією, є всі національні федерації що представляють національний спорт на міжнародній арені. Під його егідою перебуває підготовка спортсменів до Олімпійських ігор. У структурі Олімпійського комітету є п'ять підкомісій, що займаються питаннями масового спорту, правових аспектів діяльності федерацій, спортивної науки, транспорту й зв'язків із громадськістю. Особлива увага в Бельгійському законодавстві приділяється спортивним структурам для інвалідів, їх розвиток стимулюється фінансовими компенсаціями від громад [138, с.75].

В основі організації спортивної діяльності та законодавства Швеції, лежить структура Шведської спортивної конфедерації. У ній немає представників від держави хоча вона й вирішує ряд завдань, делегованих їй урядом. Ця організація повністю автономна і є вищою владою в справі регулювання спортом у Швеції. Основна мета Конфедерації — розвиток і координація спортивного руху в країні.

У Фінляндії, за Конституцією країни, спортивна діяльність курирується державою в особі Міністерства освіти. Департамент у справах молоді й спорту цього міністерства займається питаннями, зв'язаними зі спортом, фізичним вихованням і освітою молоді. Департамент підрозділяється на Бюро у справах спорту й Бюро у справах молоді [139].

Функції Бюро у справах спорту Міністерства освіти досить широкі. Основними з них є:

- планування й реалізація положень, що стосуються фізичного виховання й розвитку спорту;
- надання державних субсидій спортивним організаціям;
- керівництво й контроль над діяльністю губернських і муніципальних спортивних рад;
- планування будівництва й субсидування спортивних споруджень;
- організація й субсидування міжнародного співробітництва в спорті й ряд інших.

Система державних організацій Фінляндії, включених у структуру регулювання фізкультурно-спортивної діяльності досить розгорнута.

Основними у ряді цих організацій є:

1) Національна спортивна рада, яка є експертним органом, що підкоряється Міністерству освіти; вона готує найбільш важливі питання, пов'язані з розробкою спортивної політики в країні.

2) Національна рада по дослідженнях в області фізичного виховання й спорту також є експертним органом, підлеглим Міністерству освіти. Однією з найбільш важливих функцій ради є розподіл засобів на науково-дослідну діяльність і контроль над їхнім використанням.

3) Губернські спортивні ради. У Фінляндії в кожній губернії є своя рада, яка підкоряється губернському бюро й Міністерству освіти. Основними завданнями таких рад є розвиток спорту й фізичного виховання в регіоні. Місцеві спортивні ради здійснюють регулювання спортом на рівні муніципалітетів і взаємодіють із державними органами регулювання спортом у країні.

Крім державних і муніципальних органів регулювання спортом у Фінляндії діють громадські організації, основні з яких є Національний олімпійський комітет Фінляндії, а також чотири загальнодержавні структури, які відповідають за надання спортивних послуг у країні. Це: Фінський центральний спортивний союз, Робітничий спортивний союз, Центральна федерація шведських спортивних організацій у Фінляндії й Фінська асоціація футболу. Ці громадські організації одержують державні дотації на реалізацію своєї діяльності.

Законодавство в області фізичної культури й спорту в США [67] є досить специфічним і відрізняється від законодавчих норм, що існують у європейських країнах. Причому, якщо багато фахівців з різних країн вважають модель американського спорту однією із кращих у світі - «еталоном для наслідування», то це не ставиться до існуючої в Америці моделі спортивного законодавства. Американська модель спортивного законодавства, заснована на прецедентному

праві, що і є однієї з найстарших у світі, багато в чому сприяла розвитку американського спорту. Але вона характерна тільки для США, тому що багато європейських країн і їх спортивні керівники, що намагалися використовувати американський досвід в області правового забезпечення спорту, особливо студентського й професійного, не змогли втілити його в себе.

США є однієї з деяких країн у світі, де держава не виявляє прямої фінансової підтримки спортивним організаціям країни, але непряма державна підтримка, і відповідно, втручання в спортивну діяльність не здійснюється. Це робиться через прийняття різних законодавчих актів, і зокрема закону « Про аматорський спорт у США» (1978 р.), законів про трансляцію спорту національними телекомпаніями (1961 р., 1972 р., 1984 р., 1993 р.), про податок на спонсорські субсидії, виділювані фірмами й корпораціями на спорт (1950 р.), і нарешті, надання фінансової допомоги закладам вищої освіти, яка, частково йде й на розвиток студентського спорту й на оплату спортивних стипендій [247].

У розвитку американського спорту, і насамперед професійного, починаючи з 1970-х рр. величезну роль відіграють телевізійні компанії, які купують права на трансляцію найбільш популярних у країні спортивних змаганні. Як відомо, наприклад, професійні ліги американського футболу й бейсболу одержують мільярдні суми доларів від висновку телеконтрактів. Даний американський досвід почали використовувати в 1980-ті й особливо в 1990-ті роки й багато європейських країн.

Аналіз наявних у нашому розпорядженні матеріалів про правове забезпечення австралійського спорту показує, що в Австралії немає правового «буму» в області спорту. В Австралії відсутні правові норми, які яким-небудь особливим образом регулювали б правовий статус спортивних союзів і клубів. Специфіка спортивного права в Австралії полягає в тому, що вона є федерацією, що включає шість штатів, кожний з яких має свої самостійні законодавства.

Здійснений аналіз досвіду впровадження правового механізму державного регулювання забезпечення спорту в ряді закордонних країн і дослідження українських учених дозволяють зробити наступні висновки.

Можна виділити два основні типи спортивного законодавства, що існують в закордонних країнах, які розділяються за критерієм відносин держави до фізичної культури й спорту, що фіксується в нормативних документах і визначає ступінь втручання державних органів в управління й фінансування спортивних заходів. Крім того, можуть бути виділені ще дві моделі національного спортивного законодавства - європейська й американська, заснована на прецедентному праві.

В 1990-ті рр. багато закордонних країн, особливо ті, які вже прийняли закони про спорт, чітко розмежували повноваження федеральних (центральных) державних органів влади в області спорту й регіональних і місцевих органів влади.

Національні спортивні організації, починаючи від спортивних клубів, внесли багато істотних змін у свої регламентуючі документи (статуту, хартії, положення й ін.).

Таким чином, наш аналіз показує, що у світі немає єдиної моделі спортивного законодавства. І немає такої моделі, яка б ближче всього підходила для українського спорту, тому при розробці пропозицій з удосконалення державного регулювання, правового й фінансового забезпечення ми виходимо перш за все з необхідності реалізації державної політики у сфері фізичної культури й спорту в нашій країні.

Аналіз розвитку спорту в закордонних країнах показує наявність декількох основних моделей організаційних і управлінських структур. Головним критерієм виділення тієї або ний моделі спортивної діяльності є ступінь участі держави в регулюванні й фінансуванні фізичної культури й спорту в країні. Незважаючи на національні особливості, форми залучення держави у сферу регулювання фізичною культурою й спортом не відрізняються широким різноманіттям. Можуть бути виділено дві основні

моделі державного регулювання розглянутою сферою діяльності в різних країнах. Це, по-перше, американська модель. Вона характеризується високим ступенем децентралізації й дуже незначною участю держави в організації й регулюванні фізкультурно-спортивною діяльністю в країні.

По-друге, європейська модель, у якій на відміну від американської участь держави прослідковується більшою мірою. Практично у всіх європейських країнах держава тією чи іншою мірою залучена в розвиток і масового спорту, і спорту вищих досягнень, і навіть у деяких країнах - професійного спорту.

Слід зазначити, що найчастіше в ряді країн моделі спортивного регулювання доповнюють одна іншу. Крім того, ці моделі мають і ряд загальних елементів і принципів. Зокрема, спортивні асоціації (федерації) і клуби вважаються основою для розвитку спорту у всіх країнах, визнається структурна автономія фізкультурно-спортивного руху й навіть необхідність втручання держави в спортивне життя країни. Таким чином, є країни, які неможливо віднести до тієї або іншої моделі. З іншого боку, у сучасному спорті всі більше прослідковується тенденція посилення ролі держави в розвитку спортивної інфраструктури, у підтримці іміджу країни на міжнародній арені за допомогою розвитку спорту вищих досягнень, а також вирішення ряду соціальних проблем за допомогою включення різних груп населення у фізкультурно-спортивний рух (особливо це стосується розвитку спорту для інвалідів).

Таким чином, основними причинами залучення держави у сферу регулювання спортивної діяльності є необхідність:

- забезпечення потреб особистості у всебічному розвитку й продуктивному освоєнні вільного часу;
- підтримка здоров'я нації шляхом використання фізичної культури, насамперед, як профілактичного засобу для мінімізації ризиків від втрати здоров'я;

- твердження й зміцнення позитивного іміджу й національного престижу країни шляхом успішної участі спортсменів у міжнародних змаганнях різного рівня;
- створення сприятливих умов для розвитку міжнародних відносин у різних сферах діяльності за допомогою спортивних заходів.

Розглянемо більш докладно виділені нами дві моделі державного регулювання спортом у закордонних країнах.

Американська модель спортивного руху, це система державного регулювання в рамках американської моделі фізкультурно - спортивного руху визначається структурою спорту в країні, яка представлено трьома більшими категоріями:

- спорт для всіх (рекреаційний спорт, клубний спорт тощо);
- спорт вищих досягнень;
- професійний спорт.

Підтримкою спорту для всіх у США займаються в основному спортивні ради (комісії), які створені практично у всіх містах США. Спортивні ради діють як частки (недержавні), неприбуткові організації й здійснюють підтримку масовому спорту в різних формах. Як правило, вони є консультативними органами для муніципальних влади. Основна місія даних рад - підтримка спортивної діяльності всіх діючих у містах спортивних організацій, клубів, команд і проведення: змагань. Усю свою діяльність комісії здійснюють на основі договорів, у тому числі й з міськими меріями [66].

Організація спорту вищих досягнень у США завжди носила децентралізований характер. Багато спортивних організацій – Олімпійський комітет США (ЮСОК), Національна асоціація студентського спорту (НКЛА), Аматорський спортивний союз (ААЮ), національні федерації по видах спорту й інші є незалежними самостійними організаціями.

Участь держави в регулюванні фізкультурно-спортивною діяльності обмежується в основному нормативно-законодавчою діяльністю в цій галузі. Основні функції державного регулювання спортом у США виконують різні

громадські організації, серед яких найбільш великої й впливовою є Олімпійський комітет США (ЮСОК). У структуру ЮСОК входять представники 41 національної спортивної федерації за видами спорту, 10 національних спортивних організацій, представники олімпійських комітетів усіх штатів США й ряд інших спортивних організацій.

Основою американського спорту вищих досягнень є студентський спорт. Спортсмени-Студенти звичайно становлять 70 — 75 % складу збірних команд США. І в цьому плані також можна говорити про часткову участь штатів та міст у системі державного регулювання й фінансуванні спорту в коледжах і університетах [251].

Крім спорту для всіх і спорту вищих досягнень в американській моделі спортивного руху значне місце займає професійний спорт. На відміну від європейської моделі всіма цими трьома видами спортивної діяльності (спорт для всіх, спорт вищих досягнень і професійний спорт) займаються різні спортивні організації.

Функція зміцнення національного престижу властива американському спорту, і в 80-х рр. ця функція превалювала у великому спорті. Але, незважаючи на те, що спортсмени США уступали в ці роки лідируючі позиції з багатьох видів спорту на олімпійській арені, держава в особі своїх урядових органів дійсно не втручалася в спортивну сферу й не виділяла з держбюджету засоби на розвиток спорту.

І все-таки не можна погодитися з точкою зору деяких спортивних керівників і вчених, що заявляють про повну незалежність американського спорту від держави в особі його уряду. По-перше, заради історичної справедливості слід зазначити, що до 1960 р. уряд США виділяло кошти на участь олімпійської команди в Олімпійських іграх. Крім того, уряд брав участь у підготовці й проведенні Ігор, коли вони проводилися, на території США. По-друге, сенат і конгрес США побічно, через прийняття окремих законодавчих актів і статей у різних законах і сьогодні сприяють участі держави у фінансуванні американського спорту (через заохочення спонсорів, закони про

спортивні трансляції, про здачу в оренду спортивних споруджень професійним командам і т.д.). Тобто, не беручи участь безпосередньо в регулюванні фізкультурно-спортивною діяльністю, американська держава в особі органів управління на рівні окремих штатів проводить політикові непрямого регулювання й стимулювання розвитку спорту в країні. Причому на сучасному етапі участь держави в спортивній діяльності стає усе активніше. Тому виділяючи американську модель спортивного руху як окремий тип, слід розуміти, що відбувається зсув цієї моделі, у певному змісті, у бік європейського типу управління галуззю.

Європейська модель спортивного руху своєю особливістю спортивного руху завдячена активній участі Європейської ради (ЄС), її спортивним конференціям і комітетам з розвитку спорту в європейських країнах. Ще в 1974 р. Європейська рада визнала, що спорт як соціальна й економічна діяльність включається в сферу законодавства Європейського співтовариства. Але особливо помітним став вплив ЄС на європейський спорт в окремих країнах Європи в 1990-е роки. Серед документів ЄС, на думку фахівців, найбільш важливим є нормативним документом «Європейська хартія по спорті для всіх» (1975 р.). У цілому рішенню ЄС сприяли: свобода пересування спортсменів і створенню єдиного ринку в європейському спорті; виробленню політики спортивного радіо - і телемовлення; зв'язки спорту з економікою й з такими областями як освіта, охорона здоров'я й інше; активізації ролі й участі регіональних, муніципальних і місцевих органів влади в розвитку спорту тощо. ЄС сьогодні одна з активніших міжнародних організацій, яка на регулярній основі намагається внести нововведення в розвиток європейського спорту. Таким чином, можна говорити, що сьогодні у світовій практиці вже сформувалося два рівні регулювання фізичною культурою й спортом: державний і наддержавний, на якому відбувається координація й узгодження національних підходів до розвитку даної сфери [230].

Однак наявність різних моделей відносини держави до спорту в національному масштабі припускає існування різних форм регулювання

спорту – від федеральної структури в Німеччині до регіональних автономій в Італії, тобто спостерігаються різні форми відповідальності центральних або федеральних державних органів і територіальних (регіональних або місцевих) влади, а також включеності громадських організацій у процес регулювання.

Таким чином, навіть у рамках європейської моделі організації фізкультурно-спортивної діяльності прослідковуються досить істотні відмінності в системах регулювання цією сферою життя в різних країнах. Зокрема, у рамках цієї моделі можуть бути виділено дві групи країн, що різняться за ступенем участі держави в процесі регулювання. Першу групу країн становлять функції, що виконує безпосередньо державна структура або організація, що перебуває під контролем держави. Другу групи країн становлять ті, де функції регулювання перебувають у руках спортивних конфедерацій, що є неурядовими організаціями, що поєднують національні спортивні федерації за видами спорту.

Проаналізуємо коротко особливості державного регулювання фізичною культурою й спортом у деяких європейських країнах, які можна віднести до першого й другого типів країн, що різняться по ступеню участі держави в процесі регулювання. До першої групи країн у рамках європейської моделі, де держава має найбільш сильний вплив на розвиток галузі в країні, можна віднести Великобританію, Німеччину, Францію, Фінляндію, Іспанію, Люксембург і ряд інших.

У другу групу європейських країн входять ті країни, де керування спортом не є прерогативою держави, а концентрується в руках суспільних структур. Серед цих країн виділяються наступні: Італія, Швеція, Бельгія, Данія, Австрія та ін.

Таким чином можна зазначити, що у переважній більшості закордонних країн, незалежно від того, прийнятий чи в цій країні закон про спорт чи ні, існують розмежування повноважень між державними органами всіх рівнів (якщо вони є) і суспільними спортивними організаціями. Для національних спортивних організацій - державних, суспільних і часток, незалежно від

існуючої в країні моделі організації й регулювання спортом, можна виділити наступні основні напрямки їх діяльності:

1. розвиток спорту вищих досягнень, організація й проведення змагань, їх фінансування;
2. розвиток професійного спорту;
3. розвиток масового спорту (координація, розробка концепцій, програм, методик і т.д.);
4. будівництво спортивних споруджень національного масштабу;
5. підготовка кадрів в області спорту;
6. проведення науково-дослідної й інформаційної діяльності;
7. здійснення міжнародних спортивних зв'язків;
8. участь у розробці законопроектів у сфері спорту й ін.

Багато із цих функцій виконують регіональні, муніципальні й місцеві органи влади й спортивні організації на цих рівнях. Але все-таки серед пріоритетних завдань спортивних організацій цієї ланки організації спорту виділяються наступні:

- розвиток масового спорту й створення рівних умов для занять спортом усіх груп населення - дітей, молоді, дорослих, жінок, інвалідів, пенсіонерів тощо;
- будівництво, модернізація й експлуатація спортивних споруджень і їх доступність для всіх груп населення, що бажають займатися спортом;
- організація занять спортом усіх бажаючих у різних спортивних, спортивно-оздоровчих клубах, центрах, групах, секціях і надання їм допомоги в їхній діяльності;
- проведення масових спортивних заходів і свят;
- фінансування спортивних організацій і спортивних споруджень із муніципального й місцевого бюджетів і ін.

Досвід державного регулювання фізкультурно-спортивною діяльністю в закордонних країнах дає підстави говорити, що найбільш підходящою моделлю державного регулювання для України є європейська, причому з тяжінням до

того типу країн, у яких роль держави найбільш істотна, зокрема, Німеччині або Франції. У даному контексті на перше місце виходять завдання соціальної політики, які можуть бути вирішені за допомогою розвитку фізкультурно-спортивного руху в українському суспільстві. Такі, як зміцнення здоров'я нації, підвищення працездатності населення, пропаганда й формування здорового способу життя. Без участі держави розв'язати ці завдання в умовах складної соціально-економічної й демографічної ситуації не представляється сьогодні можливим.

2.2. Фінансовий механізм державного регулювання фізичної культури й спорту

Продовжуючи аналіз особливостей державного регулювання формуванням політики у сфері фізичної культури й спорту відзначимо, що наріжним каменем у здійсненні цієї політики є повноцінна організація фінансового забезпечення функціонування розглянутих соціальних феноменів.

Фізична культура й спорт рівною мірою як і охорона здоров'я, освіта, культура є найважливішими стратегічними ресурсами розвитку повноцінного й здорового суспільства й окремої людини і в силу цієї обставини держава повинна в значній мірі брати на себе функцію з забезпеченню суспільства й кожного його члена цими стратегічними ресурсами їх розвитку.

Фізична культура й спорт як сфера суспільної діяльності і як галузь державного регулювання не беруть участь безпосередньо в створенні сукупного суспільного продукту й національного доходу. Витрати живої праці тут – це витрати на споживання. Під кутом зору відтворення національного доходу фізична культура й спорт не більш ніж сфера споживання. Але як соціальна система фізична культура й спорт розташовують своїми власними джерелами фінансування й коштами.

Відповідно до Указу Президента України державна фінансова підтримка фізичної культури й спорту здійснюється шляхом реалізації наступних її форм:

- пряме й достатнє фінансування фізичної культури й спорту з бюджетів усіх рівнів на основі відповідних фінансових і соціальних норм і нормативів;
- надання різних пільг і преференцій для організацій, установ і підприємств сфери, що направляють фінансові кошти на розвиток фізичної культури й спорту (насамперед від ігрового бізнесу, тоталізаторів і лотерей);
- виділення пільгових (безпроцентних) кредитів і цільових інвестицій у розвиток фізичної культури й спорту;
- прискорення амортизації спортивного майна та інше.

Вивчення стану фінансового механізму державного регулювання забезпечення фізичної культури й спорту в Україні на основі аналізу спеціальних робіт, присвячених цьому питанню, може привести до діаметрально протилежних висновків. Так, П.А. Ріжків говорить про позитивну динаміку фінансування фізичної культури й спорту. Цей оптимізм не розділяє С.В. Алексеев, що вважає, що «сьогодні очевидна необхідність збільшення витрат державного бюджету на фізичну культуру й спорт у країні. Особливо це актуально в сучасних соціально-економічних умовах, коли на розвиток фізичної культури й спорту виділяється порядку 12% необхідних фінансових ресурсів від необхідного відповідно до мінімальних соціальних нормативів і нормами».

Більш обґрунтованою представляється друга точка зору. Однак проста вимога збільшення бюджетних асигнувань на розвиток фізичної культури й спорту, без оптимізації фінансового механізму державного регулювання, організації збору й витрат фінансів не може дати необхідного ефекту. Необхідне внесення корективів у ряд нормативно-правових актів для зміни у ситуації, що склалася у суспільстві.

У числі соціальних норм і нормативів у ряді областей соціальної сфери схвалені норми й нормативи у сфері державного регулювання фізичної

культури й спорту (забезпеченість спортивними залами й спорудженнями різних видів, дитячими і юнацькими школами, виробництво товарів спортивного й туристичного призначення, охоплення молоді спортивних резервів, що займаються в системі підготовки, забезпеченість тренерсько-викладацьким складом і ін.). Однак слід зазначити, що прийняті норми й нормативи не враховують специфічні природно - кліматичні, демографічні й інші особливості регіонів країни. Тому їх використання в міжбюджетних процесах ускладнено.

Базовим елементом, необхідним для розрахунків фінансових нормативів витрат на фізичну культуру й спорт є Закон України «Про фізичну культуру й спорт», у якому визначаються нормативи забезпечення житлових районів основними фізкультурно-спортивними спорудженнями.

Доступність фізичної культури й спорту забезпечується також рішеннями регіональних і муніципальних органів. Органи місцевого самоврядування можуть регулювати ціни за відвідування спортивних змагань, оренду спортивних споруджень, що перебувають у їхній власності, продаж абонементів громадянам на користування такими спорудженнями, дозволяти проводити в регіональних, муніципальних спортивних спорудженнях заняття безкоштовно або на пільгових умовах для дітей дошкільного віку, дітей малозабезпечених і багатодітних родин, а також для, студентів, пенсіонерів, інвалідів і якщо буде потреба передбачати компенсацію відповідним до спортивних споруджень за рахунок засобів держави, місцевих бюджетів або інших не заборонених законом джерел. Звідси випливає, що частка бюджетної складової у фінансуванні змісту об'єктів і заходів фізичної культури й спорту залежить від реального стану відповідного бюджету.

Відповідно до Закону України «Про фізичну культуру й спорт» культурно-спортивні об'єднання, що є виконавцями окремих розділів державних програм розвитку фізичної культури й спорту, мають право одержувати фінансову й іншу державну підтримку за рахунок засобів, передбачених для цих цілей державним бюджетом, і на основі договорів зі

спеціально вповноваженим органом виконавчої влади в області фізичної культури й спорту.

Фінансування освітніх установ середньої й вищої освіти в області фізичної культури й спорту, створених органами державної влади й органами місцевого самоврядування, у тому числі витрат на зміцнення й розвиток матеріально-технічної бази, згідно Закону України «Про фізичну культуру й спорт» може здійснюватися за рахунок засобів державного бюджету, місцевих бюджетів та інших не заборонених законом джерел.

У зв'язку із введенням єдиного соціального податку й зі зменшенням відрахувань до Фонду соціального страхування витрати на дитячо-юнацькі спортивні школи скоротилися. Для запобігання цього представляється необхідним у відповідності з Конституцією України збільшувати засоби Фонду соціального страхування за рахунок державного бюджету або виділити статтю «Фінансування дитячо-юнацьких спортивних шкіл фізкультурно-спортивного суспільства профспілок».

Важливе значення для стабілізації ситуації у сфері фізичної культури й спорту здобуває певна передача ініціатив у проведенні реформ на «місцях» – органам місцевого самоврядування міст і інших муніципальних об'єднань .

Місцеве самоврядування потрапило в залежність від органів управління які їх фінансують. Державні й регіональні органи управління нерідко покладають на органи місцевого самоврядування виконання повноважень, не підкріплених передачею їм необхідних матеріальних і фінансових ресурсів.

Необхідно відзначити, що у відповідності зі ст. Бюджетного кодексу України, фінансування організацій фізичної культури й спорту, що перебувають у муніципальній власності або у веденні місцевого самоврядування здійснюється з місцевих бюджетів.

Адресного й ефективного використання бюджетних коштів на соціальні потреби можна досягти насамперед на рівні муніципальних об'єднань, які повинні мати основні засоби на цю мету в консолідованому бюджеті, включаючи й відповідні закріплені за ними доходи. Було б доцільно віддавати в

місцеві бюджети більш половини всіх податкових вступів і обов'язкових державних платежів. Тоді відповідні органи державного управління і місцевого самоврядування будуть нести повну відповідальність за благополуччя свого населення. Таким чином, можна виключити утриманські настрої на місцях. Кожне місто й регіон повинен мати інтерес у розвитку власної економічної бази й повною мірою відповідати перед своїм населенням і державою за ефективне використання фінансових коштів.

Однак і в майбутньому буде потрібно збереження централізованих фондів на державному й регіональному рівнях для фінансової підтримки спорту. Для України особливо актуальною проблемою в недалекому майбутньому залишиться відносно вирівнювання рівнів соціального розвитку територіальних систем і підтримка відстаючих районів і міст. Ще одним важливим концептуальним завданням є вдосконалення умов для міжгалузевої консолідації фінансових ресурсів з метою організації роботи з фізичного розвитку окремих груп населення й створенню механізмів взаємозв'язку цих ресурсів при вирішенні питань формування спортивної інфраструктури, оплати витрат на окремі спортивні заходи, підготовки кадрів спортивного профілю. Як приклад можна назвати фінансування заходів, передбачених державними й регіональними цільовими програмами, які дозволяють комплексно розв'язати ту або іншу проблему, як передбачено державною цільовою соціальною програмою «Розвиток фізичної культури й спорту на період до 2020 року».

Виконання окремих розділів програм і їх оплата за рахунок засобів, передбачених на цю мету, можуть бути доручені фізкультурно - спортивним об'єднанням тільки на основі договорів, укладених з відповідним органом виконавчої влади в області фізичної культури й спорту. У таких договорах доцільно закріпити умови надання фінансової й іншої державної підтримки й визначити захід відповідальності за результати виконання державного завдання.

Особливу увагу необхідно зосередити на питаннях концентрації ресурсів на державному й регіональному рівнях для розвитку спорту вищих досягнень.

Слід виходити із принципів державного ранжирування перспективних видів спорту для України (зі спортивних досягнень на міжнародних змаганнях і популярності в населенні видів спорту), за результатами якого будуть визначатися обсяги фінансування з державного бюджету, видаватися рекомендації регіонам про цільовий напрямок засобів на розвиток того або іншого виду спорту й про діяльність по залученню спонсорських засобів.

Найважливішим напрямком удосконалення фінансового механізму державного регулювання й фінансування підготовки спортсменів є створення регіональних центрів спортивної підготовки (РЦСП) для членів збірних команд країни за видами, що найбільше успішно розвивається у них, спорту. Це дасть значний фінансовий ефект завдяки наближенню місць проживання даної категорії спортсменів і проходження ними навчально-тренувальних зборів, консолідації фінансових, матеріальних і кадрових можливостей. Їхніми засновниками повинні стати державний орган виконавчої влади в області фізичної культури й спорту, органи виконавчої влади, всеукраїнські федерації (асоціації, союзи) за різними видами спорту, інші зацікавлені підприємства, організації й установи. РЦПС слід працювати в режимі постійно діючого центру по організації й проведенню навчально-тренувальних зборів і навчально-методичній роботі зі спортсменами, зарахованими у встановленому порядку в основний і резервний склад збірних команд України. При цьому обов'язковою умовою створення РЦСП є наявність у регіоні:

- матеріально-технічної бази, що відповідає сучасним вимогам підготовки спортсменів основного й резервного складів збірних команд країни до найбільших всеукраїнських і міжнародних змагань, що дозволяє забезпечити в повному обсязі навчально-тренувальний процес, відбудовні заходи, ефективний відпочинок і раціональне харчування спортсменів;

- бази для поглиблених медичних обстежень, проведення наукових досліджень;

- спортсменів, за віком і рівню підготовленості, що відповідають вимогам, які пред'являються до членів основного й резервного складів збірних команд країни;
- кваліфікованого тренерсько-викладацького складу (не нижче першої кваліфікаційної категорії), здатного організувати і якісно проводити навчально-тренувальний процес відповідно до сучасних досягнень науки й практики.

Крім перерахованих вище умов особливе значення для вирішення питань створення й функціонування таких Центрів має готовність регіональних органів влади й інших організацій взяти часткову участь у фінансуванні витрат РЦСП.

Не менш важливе завдання – розробка фінансово-правового механізму підготовки й передачі спортсменів високого класу по вертикалі і по горизонталі. Організаційно-правовий механізм такої передачі повинен бути заснований на компенсації витрат за підготовку спортсменів і на системі стимулювання тренерів, фахівців і організацій, що брали участь у підготовці спортсменів високого класу на різних етапах.

Концептуальні установки реформування галузі не можуть бути реалізовані тільки за рахунок держави. Як на державному, так і на регіональному й місцевому рівнях до участі у фінансуванні фізичної культури й спорту слід залучати всілякі позабюджетні джерела.

Залучення додаткових джерел фінансування фізичної культури й спорту – актуальна проблема не тільки для України, але й для держав з високим економічним потенціалом. Для прикладу проаналізуємо закордонні системи фінансування фізичної культури й спорту.

Так, державне фінансування у Франції включає три складові частини: пряме – через Міністерство молоді й спорту; непряме – через Національний фонд розвитку спорту; децентралізоване — через муніципалітети й інші органи місцевого самоврядування. Бюджетні кошти можуть виділятися спортивним федераціям, що є громадськими організаціями. Інші міністерства також беруть участь у фінансуванні витрат як в Україні, так і у Франції. Міністерство освіти

фінансує процес фізичного виховання в системі освітніх установ. Міністерство оборони – фізичну підготовку військовослужбовців.

Цікавим представляється французький досвід фінансування витрат через Національний фонд розвитку спорту, створений в 1985 р. Основною частиною його дохідних джерел є вступи від проведення національно-спортивної лотереї; відрахування від податків на напої; засоби отримані від міського тоталізатора в результаті висновки гравцями парі на перегонах і інших популярних парі, що перебувають у веденні «Французького суспільства ігор».

У Великобританії місцеві спортивні спорудження використовуються школами для проведення занять і спортивних заходів, тому підтримка спортивних програм для них — ефективний засіб вкладення капіталів, що у свою чергу, улаштовує місцеві громади.

У Нідерландах приватний капітал бере активну участь у будівництві спортивних споруджень. Однак комерційні підприємства беруть участь у будівництві спортивних споруджень лише в тому випадку, якщо вони упевнені у прибутку. Так, вони зацікавлені в будівництві спортивних споруджень, на яких займаються тенісом, спортзалів для підтримки фізичної форми, доріжок зі штучним льодовим покриттям, майданчиків для гольфу, боулінга, штучних стін для скелелазіння.

Муніципалітети намагаються утягнути комерційні підприємства у фінансування будівництва дорогих спортивних споруджень, таких як басейни. Як правило, спортклуби не будують більших спортивних споруджень, оскільки не мають у своєму розпорядженні достатність засобів. Однак є виключення із правил: деякі клуби побудували свої власні спорудження при фінансовій підтримці місцевих влади.

У Німеччині фінансування фізичної культури й спорту здійснюється із засобів бюджету земель. Додатково до передбачених у бюджетах земель витрат на сферу фізичної культури й спорту, надходять засоби від лотерейних суспільств, але в різних землях по-різному. Так, у Баден-Вюртенбергу вони відраховуються через держбюджет повністю. У Баварії, Рейнланд-Пфальце,

Шлезвіг-Гольштейне – здебільшого, а потім виплачуються спортивним союзам. У Гессені й Північної Рейн-Вестфалії лотерейні суспільства більшу частину коштів переводять безпосередньо спортивним союзам.

Прибуток лотерейних товариств становить у рік близько 9 млрд. марок. Це лотереї «Лото», «Тото», «Фенквінтет», «Гра 77», «Спіраль щастя» і «Карлот». Значна частина засобів витрачається на будівництво спортивних споруджень.

Подібний досвід фінансування представляється цікавим, однак для його використання у вітчизняній практиці потрібно розв'язати безліч правових, фінансових і організаційних проблем.

У нашій країні також накопичений певний досвід створення позабюджетних фондів. Приміром, створений позабюджетний фонд протидії незаконному обороту наркотичних засобів, психотропних речовин і зловживання ними. Одним з його аналогів міг стати державний позабюджетний фонд розвитку фізичної культури й спорту. Його призначення - концентрація додаткових джерел для фінансування заходів щодо розвитку фізичної культури й спорту. Джерелом формування його доходів могли стати відрахування від прибутку лотерей і ігорного бізнесу, спонсорські засоби фізичних і юридичних осіб, доходи від реалізації комерційних проектів, залучення засобів з-за кордону, включаючи міжнародні гранти, засоби на реалізацію освітніх проектів на багатобічній і однобічній основах і безліч інших джерел, не заборонених законодавством. Перелік підлягаючих фінансуванню витрат з даного фонду повинен бути затверджений законом про державний бюджет, а управління засобами, розміщеними на казначейських рахунках покладене на державний орган виконавчої влади в області фізичної культури й спорту. Можливий варіант управління фінансовими коштами розглянутого позабюджетного фонду через Координаційну раду по розвитку спорту вищих досягнень за аналогією із французькою моделлю. Прообразом такої координаційної ради може служити досвід роботи штабів з підготовки й участі збірних команд України в Олімпійських іграх. Залишається невирішеною лише проблема

прозорості позабюджетних фінансових коштів і забезпечення консолідованого бюджету на підготовку збірних команд України.

Виходячи з положень Бюджетного кодексу України, можливо також створення на державному рівні цільових бюджетних фондів фізичної культури й спорту, що представляють собою відособлену частину фінансових ресурсів у складі бюджетів. Джерелом формування таких фондів при відповідному правовому забезпеченні були б перераховані вище вступи з різних фондів.

Нам представляється досить важливим і актуальним ще один напрямок діяльності - удосконалення правової бази, що стійко стимулює роботодавців направляти засоби на збереження й зміцнення фізичного й психічного здоров'я трудящих. Підприємства повинні бути економічно зацікавлені в зниженні рівня професійних захворювань. Дана орієнтація неминуче приведе до зміни структури джерел фінансування фізичної культури й спорту, а їх взаємодія з державними органами управління повинне носити системний характер, порядок; обсяги виділені комерційними структурами повинні доводити до відомості громадськості, що дозволить забезпечити реалізацію принципів прозорості й ефективності витрат.

Залучення приватного капіталу в розвиток дитячо-юнацького спорту зв'язується із соціальною відповідальністю вітчизняного бізнесу, з його участю в соціальних програмах. Зокрема, досить перспективним є створення за рахунок засобів підприємств центрів за різними видами спорту на базі загальноосвітніх шкіл, що дозволяє в рамках навчального розкладу замість традиційних двох уроків фізкультури проводити щоденні тренувальні заняття не менш 6 годин на тиждень. Створення цих центрів передбачає системну взаємодію державних органів управління освітою, фізичною культурою й спортом, охороною здоров'я, освітніми установами (дитячими садками, загальноосвітніми й спортивними школами) і комерційних структур, спрямоване на зміцнення здоров'я, підвищення рівня фізичної підготовленості, виховання, освіти, профілактику наркоманії, паління, алкоголізму й інших соціально небезпечних звичок поведінки в підростаючого покоління. З метою досягнення найкращих

результатів з найменшими витратами необхідно більш чіткий розподіл функцій управління по горизонталі між різними суб'єктами господарської діяльності, що мають різні форми власності: державну, приватну, власність громадських організацій.

Так, представляється, що комерційним структурам слід бути основним суб'єктом у розвитку й підтримці професійного спорту й у створенні для нього відповідної ресурсної бази. Іншими словами, комерційному сектору необхідно стати основним суб'єктом, що інвестують і спонсоруючим професійний спорт. Другим напрямком залучення комерційних структур до підтримки фізичної культури й спорту повинна стати активізація їх діяльності за поданням фізкультурно - оздоровчих і видовищних послуг населенню на платній основі й розробка відповідного правового механізму державного регулювання подібної діяльності. У цьому випадку цей розвиток спорту для всіх, аматорського спорту й фізичної культури. Перспективним є залучення комерційних структур до розвитку спортивно-видовищної індустрії з використанням нових технологій в області телекомунікацій.

Безперечна роль комерційного сектору в розвитку галузі обумовлює необхідність розробки й застосування системи стимулів для розширення виробництва послуг фізичної культури й спорту. Розглянемо можливість і доцільність окремих бюджетно-податкових регуляторів у даній сфері. У бюджетному кодексі наведений вичерпний перелік різних фінансово-економічних інструментів підтримки соціально значимої й інвестиційної діяльності організацій будь-яких форм власності. До них ставляться: бюджетні інвестиції, бюджетні кредити, бюджетні гарантії, інвестиційні податкові кредити, податкові пільги, субсидії й субвенції.

І тут потрібно відзначити, що стосується податкових пільг, широко застосовуваних у закордонній практиці, то в нашій країні з 1 січня 2002 р. Однак слід підкреслити, що кожна з форм державного регулювання може бути реалізована регіонами при додатковому правовому забезпеченні, але при цьому вони повинні дотримувати відповідного законодавства. Сьогодні для окремих

категорій платників податків можуть бути знижені ставки по податкові на прибуток у частині частки, зачислюваної в бюджет регіону, усього на 4 пункти. При цьому загальні критерії встановлення податкових пільг на державному рівні не сформульовані, що не дозволяє повноцінно використовувати даний інструмент для маневру інвестиційної привабливості територіальних проектів.

На нашу думку, для вирішення загальнодержавних стратегічних завдань на державному рівні слід установити перелік галузей, капітальні вкладення в розвиток яких заохочується. Безумовно, до таких галузей повинна бути віднесена фізична культура й спорт, тому що в силу відомих причин ряд збірних команд країни в цей час змушено проходити навчально-тренувальну підготовку на закордонних спортивних об'єктах. Тим самим за рахунок українського бюджету зміцнюється матеріально-технічна база спорту інших країн. Тому таку організаційно-правову модель можна визнати суцього негативною. Необхідно активізувати діяльність по залученню засобів від потенційних інвесторів на розвиток навчально-тренувальної бази таких видів спорту, які можуть себе окупати. Сучасний спорт, у багатьох своїх проявах реально високоприбутковий, при правильній організації тренувального й змагального процесів здатний забезпечити високу окупність. При цьому, зводячи ті або інші об'єкти, слід допускати, що вони будуть призначені не тільки для фізичної культури й спорту.

Обертає на себе увага наступна інструмент державного регулювання – бюджетні гарантії. Звичайно останнє зв'язують із інвестиційним процесом у комерційні проекти. Аналіз численних публікацій з питань інвестиційної політики дозволяє судити про те, що в реальній українській практиці такі гарантії практично завжди приводять до боргових зобов'язань бюджету. Більше того, бюджетні інвестиції в комерційні проекти неодноразово доводили свою неспроможність і виявлялися небезпечними з погляду схоронності бюджетних коштів. Уважається, що винятково в українських умовах практикується участь бюджету в комерційних проектах, оскільки в країні не до кінця сформована правова база для запобігання подібних втрат. Цілком очевидно, що якщо

незалежна експертиза з оцінки ризиків комерційного проекту підтвердить його самооплатність, то приватний капітал буде боротися за право участі в ньому. У цьому випадку не буде потрібно ні бюджетних інвестицій, ні поручителів від держави.

Ще одна перспективна в тактичному плані форма державного регулювання інвестиційної активності організацій – інвестиційний податковий кредит. Адже кредит у вигляді відстрочки платежу за регіональними податками надається при наявності певних підстав, серед яких – виконання організацією особливо важливого замовлення по соціально-економічному розвитку регіону або надання особливо важливих послуг населенню. На наш погляд, послуги фізичної культури й спорту у світлі сучасного стану здоров'я населення слід віднести до особливо важливих. Уважаємо, що інвестори фізичної культури й спорту при бажанні зможуть скористатися таким відносно доступним кредитом, якщо впишуть у рамки встановлених вимог. Надання субсидій і субвенцій звичайно носить не стимулюючий характер, тільки компенсує, що повністю відповідає їхньому правовому режиму. Сьогодні державний орган виконавчої влади в області фізичної культури й спорту має право виділяти субсидії й субвенції суб'єктам фізкультурно-спортивного руху незалежно від форми власності, щоправда, тільки в тих випадках, коли це передбачене Законом й на конкурсній основі. В Україні аналогічні форми фінансування не одержали широкого поширення.

У цих умовах нам представляється виправданою, що й заслуговує уваги ідея розписування бюджету за результатами, або програмно - цільового застосування. Її суть полягає в ув'язуванні державних витрат з одержанням значимих для суспільства результатів. Такий підхід відповідає основним принципам бюджетного фінансування, викладеним у Бюджетному кодексі України. У Кодексі дається визначення принципу ефективності й ощадливості витрат бюджетних коштів, згідно з якими «при складанні й виконанні бюджетів уповноважені органи й одержувач бюджетних коштів повинні виходити з необхідності досягнення заданих результатів з використанням найменшого

обсягу засобів або досягнення кращого результату з використанням певного бюджетом обсягу засобів». У спорті, як у жодній іншій галузі, «заданий результат» і вимоги до його оцінки можуть бути сформульовані досить чітко й ураховуватися при акредитації федерацій (союзів, асоціацій) за видами спорту, а також при укладанні державним органом виконавчої влади в області фізичної культури й спорту відповідних договорів з ними.

Таким чином, у будь-якій державі фінансово-економічна база є одним з головних елементів забезпечення перспективних і поточних завдань розвитку фізичної культури й спорту. У той же час порядок мобілізації фінансових коштів і їх структура залежать від приналежності суб'єкта спортивних правовідносин до державного або недержавного сектору. У свою чергу, у кожному секторі є своя правова й функціональна логіка діяльності, заснована на цілком певних принципах ресурсного забезпечення, що впливають із природи організаційно-правової форми власності. Треба вважатися, що в майбутньому їхня взаємодія з державними органами управління буде носити більш системний характер, порядок і обсяги виділюваних засобів стануть доступні громадськості, що дозволить забезпечити реалізацію принципів прозорості й ефективності державного фінансування.

2.3. Аналіз організаційно-правового механізму державного регулювання фізичної культури й спорту

Галузь законодавства розуміється як сумативне формування, у якому норми різних галузей права поєднуються за предметом правового механізму державного регулювання з метою комплексного регулювання щодо самостійної, стійкої області суспільних відносин. У той же час галузь законодавства не має власного предмету й власного методу правового регулювання. Як справедливо відзначає С. С. Алексєєв, «юридичні особливості соціальних норм, що входять у комплексну галузь, як би розподілені за двома

адресами». За своїми головними показниками (методи й механізми правового регулювання) вони ставляться до тієї або іншої основної галузі, підкоряються її загальним нормам, принципам, положенням. Їхні структурні ознаки, особливості методу й механізму регулювання виражені в цих загальних нормах, принципах, положеннях. Отже, у кожному конкретному випадку можна зовсім точно визначити, до якої основної галузі ставиться дана спеціальна норма [4, с. 24-25].

Прикладами комплексних галузей законодавства можуть служити страхове, морське, банківське, житлове право й деякі інші масиви законодавства, основний зміст яких становлять норми цивільного, адміністративного, фінансового, трудового права [13, с. 207].

Інша більш складна системна будова має галузь права, до якої традиційно відносять конституційне, цивільне, трудове, кримінальне, земельне, фінансове, адміністративне, сімейне, екологічне, кримінально-процесуальне й цивільне процесуальне права. Кожна галузь права, будучи органічно цілісною, має наступні ознаки:

1. має власний предмет правового регулювання;
2. характеризується своєрідним юридичним режимом, який найбільше яскраво втілюється в методі правового регулювання;
3. має основний інститут, який закріплює загальногалузеві принципи права, визначає предмет і завдання галузі, містить інші загальні положення. Нормативні положення такого інституту як би цементують, поєднують у цілісну систему норми й інститути галузі, визначають їхні необхідні властивості як компонентів даної, а не іншої галузі права;
- 4) має розвинену систему джерел права, що забезпечують повне й послідовне регулювання всіх, без якого-небудь винятку, відносин, що утворюють зміст предмета цієї галузі. Як правило, у своїй основі правового механізму державного регулювання галузі лежить кодифікований акт, що містить її основні, вихідні норми [18].

Досліджуючи проблеми спортивного права, не можна залишити без уваги питання - про його місце в загальній правовій системі України.

По даній проблемі в науковій літературі висловлено кілька крапок зору. Відповідно першій з них правовий механізм державного регулювання розвитком спортивного права є структурною частиною та міжгалузевим інститутом, що займають самостійне місце в системі українського права. Розгляд законодавства, що регулює спортивні відносини, його предметна й цільова специфіка й відособленість у загальній системі законодавства привели нас до висновку про те, що воно безсумнівно представляє галузь законодавства. Однак необхідно з'ясувати, у якому співвідношенні перебуває ця галузь із існуючою системою державного управління, оскільки законодавство є завжди джерелом або формою вираження якоїсь галузі права.

Вище говорилося про близькість спортивного законодавства адміністративному, про значну питому вагу норм адміністративного законодавства. Можна чи на підставі цього вважати спортивне законодавство особою структурною частиною адміністративного права, як це іноді затверджується?

Таке рішення представляється не зовсім точним, тому що воно засноване на обліку тільки кількісного фактора й не враховує фактора якісного, тобто особливу й провідну роль, яку виконують норми правового механізму, що регулює спортивні відносини.

З урахуванням цього фактора, а також специфіки механізму державного регулювання спортивних відносин, що полягає в тому, що регулювання більшої частини цих відносин здійснюються без допомоги «влада - підпорядкування», слід визнати, що спортивне право, будучи органічно й генетично пов'язане з адміністративним правом, у цілому й головному від нього відрізняється. Отже, не може бути визнане цілком правильним включення спортивного законодавства як спортивного права в систему адміністративного права на правах підгалузі.

Якщо погодитися з тою схемою взаємин законодавства й права, яка приводиться в працях А. Ф. Шебанова й С. С. Алексєєва, то слід визнати, що спортивне законодавство, що відокремилосся, стоїть на шляху свого формування як галузі права [37, с.269].

Правда, з вищенаведеним положенням погоджуються не всі науковці. Так, С. Н. Братусь, заперечуючи С.З Алексєєву, приводить у якості аргументу твердження про те, що є галузі права без відособленого акту, а саме адміністративне право. Такого аргументу недостатньо для спростування численних прикладів створення таких галузей права, як фінансове, сімейне, земельне й ін. Що ж стосується адміністративного права, то воно, не кодифіковане поки в цілому через свою громіздкість, у принципі може бути кодифіковане. Адже якщо державно-управлінська практика створює конституції, що закріплюють правові основи всього суспільного ладу, то тим більше можна створити акт, який заклав би основи державного регулювання як його частини й намітив основні напрямки правового регулювання управлінських відносин.

Слід пам'ятати, що вплив законодавства й права взаємно. Розвиток законодавства підбурюється розвитком права. Наприклад, про можливість і необхідності перетворення адміністративно-правової матерії було сказано в статті В. М. Чхіквдзе й Ц. А. Ямпольскої. Автори тоді звернули увагу на складність внутрішньої структури адміністративного права, на його внутрішню готовність до виділення нових підгалузей, зокрема, як вони вважали, соціально - культурного права. З іншого боку, законодавство як форма (права) впливає на зміст, тобто на право, у тому числі на його систему, структуру й на сам його статус [29]. Правильно відзначаючи вплив законодавця на розвиток і формування галузі права, деякі вчені, на наш погляд, дають не зовсім вірні оцінки ролі суб'єктивного права й розвитку законодавства й права. Говориться, наприклад, що « загальні положення, створюваних з метою координації норм у рамках однієї сфери, породжують ілюзію переростання сфери законодавства в самостійну галузь права, але про самостійну галузь права можна говорити лише

в тому випадку, якщо в загальних положення визначається природа особливого методу правового регулювання».

Тому слушним є твердження про те, що право змінюється з волі законодавця, але відповідно до реальних умов. Крім того, існує чи в якому-небудь галузевому основному акті вказівка на особливий метод правового регулювання, та й чи можливо така вказівка? У наступному викладі нами вживає спроба показати, що спортивне право повною мірою має всі необхідні властивості галузі права і являє собою нову самостійну галузь української державної системи права.

Суспільний спортивний фонд - один з видів некомерційних фондів. Він являє собою суспільне об'єднання, що не має спортивне членство, ціль якого полягає у формуванні майна на основі добровільних внесків, інших не заборонених законом вступів і використанні цього майна з метою розвитку фізкультурного руху. На відміну від масових ОСО фонди можуть як мати, так і не мати учасників. Керівний орган суспільного спортивного фонду формується його засновниками й (або) учасниками або рішенням засновників суспільного спортивного фонду, прийнятого у вигляді рекомендацій або персональних призначень, або шляхом обрання учасниками на з'їзді (конференції) або загальних зборах; постійно діючий керівний орган здійснює права власності майна. Органами нагляду є наглядова рада. У випадку державної реєстрації суспільного фонду він здійснює свою діяльність у порядку, передбаченому Цивільним Кодексом [68].

Щоб розкрити зміст і межі предмета правового регулювання спортивного права, представляється необхідним: 1) дати поняття спортивного відношення; 2) визначити зміст і структуру спортивного відношення, приділивши першорядну увагу характеристиці його специфічних рис, ознак, що відрізняють цей вид відносин від інших правових відносин; 3) досліджувати сукупність правових інститутів інших галузей права, які застосовуються при регулюванні відносин у сфері фізичної культури й спорту, і визначити їхнє місце й роль у предметі спортивного права. При цьому представляється важливим розрізнити

на перший погляд тотожні поняття «правовідносини в сфері фізичної культури й спорту» і «спортивні правовідносини» [55].

Поняття «правовідносин у сфері фізичної культури й спорту» характеризує всі види правовідносин, що існують у цій сфері, яка подібно будь-якої предметно-практичної діяльності суспільства й держави носить комплексний характер, а властиві їй відносини регулюються нормами практично всіх галузей права. Як показує аналіз закону України «Про фізичну культуру й спорт», у ньому можна без особливої праці знайти норми конституційного, адміністративного, цивільного, трудового, фінансового, сімейного й інших галузей права.

Поняття ж «спортивні правовідносини» застосовується для позначення правовідносин, що становлять безпосередній предмет спортивного права, його ядро як самостійної галузі українського права. Саме ці правовідносини найбільше повно і яскраво відбивають специфіку сфери фізичної культури й спорту, її функції й місце в системі процесів і явищ сучасного громадянського суспільства.

Питання класифікації права досліджувалося багатьма авторами. Розподіл суспільних відносин на матеріальні й ідеологічні з визначенням ролі останніх як вторинної, третинної і т.д., зміст і характер яких визначені матеріальними відносинами, іде від традиційного по визначенню суспільних відносин [69].

Висловлювалася й інша точка зору: «У суспільстві виникають різні соціальні відносини, найбільш великі групи таких відносин — моральні, правові, релігійні, політичні, економічні. У рамках кожної з названих груп можна виділити підвиди, установити особливості й ін. Однак факт приналежності до виду соціальних відносин указує на можливість виявлення в кожної із груп ознак соціальних відносин». В. Н. Хропанюк, крім моральних, правових, релігійних, політичних, виділяє національні відносини, що обумовлено особливостями розвитку суспільних відносин у нинішній час і для класифікації суспільних відносин в області спортивних становить певний інтерес [77, с. 115].

І. М. Чемакін, класифікуючи суспільні відносини в області фізичної культури й спорту, підрозділяє їх на спортивні й організаційні. При цьому відзначається, що в систему відносин у сфері фізичної культури й спорту входять елементи сімейних, трудових, цивільних, фінансових і деяких інших відносин.

Розподіл суспільних відносин у сфері фізичної культури й спорту на спортивні й організаційні слід проводити деякою мірою умовно: з обліком того, що й спортивні, і організаційні відносини поєднують у собі моральні, політичні, релігійні, екологічні, національні відносини, і підставою розподілу їх на спортивні й організаційні є той факт, що спортивні відносини визначають особливий суб'єкт сфери фізичної культури й спорту й своєрідні функції, покладені суспільством на систему — функції фізичного виховання і навчання [83, с.37-38].

Аж ніяк не всі спортивні відносини є правовими, але спортивні відносини різноманітніше, чим спортивні правовідносини. Правові відносини в системі фізичного виховання, впливаючи на волю суб'єктів сфери фізичної культури й спорту, в остаточному підсумку задовольняють інтереси суспільства, сприяючи розвитку всіх спортивних відносин. Правові відносини у сфері фізичної культури й спорту у більшому ступені, чим спортивні, охоплюють управлінсько-організаційні відносини, які мають відбиток виробничих відносин у цій сфері. Правові відносини закріпили такі спортивні відносини, як право вибору учасниками тренувального й змагального процесів — фізкультурниками й спортсменами фізкультурно - спортивної установи, форми фізичного виховання. Вони витиснули такі далекі сучасному суспільству спортивні відносини, що раніше характеризували систему фізичного виховання, як, наприклад, зайва політизація виступів у міжнародних спортивних змаганнях.

Коло спортивних відносин не звужується й не розширюється, будучи опосередкованим правовими відносинами: він якісно змінюється.

З аналізу робіт зазначених авторів можна зробити висновок, що суспільні відносини у сфері фізичної культури й спорту мають свої особливості.

По-перше, коло громадян, що є суб'єктами суспільних відносин у сфері фізичної культури й спорту, можна окреслити в такий спосіб: громадяни, що займаються фізичною культурою й спортом на добровільній основі, що й не одержують за цю матеріальну винагороду (фізкультурники, спортсмени-аматори), громадяни, що одержують матеріальну винагороду за участь (і перемоги) у спортивних змаганнях (спортсмени-професіонали, спортивні судді), громадяни, для яких заняття фізичною культурою й спортом є обов'язковими в силу їх приналежності до тієї або іншої галузі системи (МОНУ, Міноборони, МВС і ін.), працівники системи фізичної культури й спорту, батьки дітей, що займаються в дитячо-юнацьких спортивних школах, спонсори, інші представники громадськості в даній системі [85].

По-друге, суб'єкти суспільних відносин у сфері фізичної культури й спорту підкоряють свої дії цілям оздоровлення, участі в спортивних змаганнях, розважальним, здобуванні прибутку і т.д., а саме зазначені суспільні відносини існувати поза зазначеною культурно-спортивною діяльністю не можуть.

По-третє, механізм спортивних суспільних відносин має два варіанти. Перший - спосіб опіки (імперативу), що полягає в тому, що сторонам завжди прагнуть указати, нав'язати, підказати спосіб дії, другий - диспозитивний, коли відносини складаються не по підказці (команді), а на основі самостійного розсуду сторін.

По-четверте, у тренувально - змагальному процесі суб'єкти сфери фізичної культури й спорту вступають у різні відносини - трудові, цивільні, пов'язані зі членством у спортивних організаціях й ін.

По-п'яте, взаємний контроль сторін за порядком взаємодії, характерний для суспільних відносин взагалі, у досліджуваному нами виді суспільних відносин не є головним. Поряд з ним (і набагато частіше) суспільні відносини з фізичного виховання реалізуються на основі взаємного узгодження способів досягнення поставлених перед системою фізичної культури й спорту цілей, що

викликано більшою мірою державно-суспільним характером управління цією системою.

Таким чином, суспільні відносини з фізичної культури й спорту - явище складне й багатогранне.

Продовжуючи почату вище дискусію про місце й особливості правового механізму державного регулювання у системі українського спорту, відзначимо, що на характер правових відносин у сфері державного регулювання фізичною культурою й спортом існує кілька точок зору: перша - відносини у сфері фізичної культури й спорту носять адміністративно-правовий характер; друга - норми з фізичного виховання не є адміністративно-правовими в їхньому власному змісті й народжувані ними правовідносини носять відповідний характер.

З першою точкою зору не можна погодитися, тому що певна частина правовідносин з фізичного виховання не ставиться до адміністративно-правових: наприклад, відносини адміністрації спортивного об'єкта з орендувальною організацією, тренера, що займаються в дитячій спортивній школі і т.д. З точкою зору С. В. Алексєєва також важко погодитися, тому що досить більша частина спортивних правовідносин є відносинами з управління, має ознаку «влада - підпорядкування», регулюється адміністративно-правовими нормами [99].

На нашу думку, досить аргументований погляд С. М. Братанівського на специфіку відносин з фізичного виховання. Правовідносини дослідник визначає як здебільшого адміністративно-правові із вкрапленням державно-правових, трудових, фінансово-правових, цивільних і інших.

Підтримуючи дану точку зору, ми ще раз висловлюємося за комплексний характер державного регулювання фізичною культурою та спортом.

Специфіка спортивних відносин найбільше яскраво проявляється в їхньому об'єкті, суб'єктові й змісті.

Під об'єктами правовідносин більша частина українських державно-управлінців розуміє сукупність матеріальних і духовних благ, потреба в яких

змушує громадян і інших осіб вступати в конкретні правовідносини. У сфері фізичної культури й спорту об'єктом виступають удосконалення людського організму, розвиток його фізичних умінь і навичок. У сучасних умовах фізична культура й спорт повинні давати й необхідний рівень загального виховання. В остаточному підсумку особистість, що одержала фізичне виховання, повинна бути адаптована до соціального середовища, у якому вона живе й діє.

Зміст знань, умінь, навичок які повинен засвоїти кожний фізкультурник або спортсмен, визначається програмою спортивної підготовки відповідного рівня й спрямованості.

Характерна риса об'єкта спортивного відношення полягає в тому, що його зміст у певних випадках не може визначатися угодою учасників цих відносин, наприклад, для дітей, що займаються в дитячих спортивних школах устанавлюється спеціальна навчально-спортивна програма, навчальні плани тренувальної й змагальної підготовки. При цьому наявність придбаного в процесі фізичного виховання рівня знань, навичок і вмінь перевіряється в процесі поточного контролю, а також проміжної й підсумковою атестацією.

Чинне законодавство України не містить спеціальної норми, яка б закріплювала зміст об'єкта спортивних відносин. Відсутність такої норми є одним зі значних недоліків нормативно-правового механізму державного регулювання цих відносин. Учасники спортивних відносин не мають чітких уявлень про те, що є об'єктом цих відносин, які компоненти фізичної культури й спорту повинні засвоїти фізкультурники й спортсмени в процесі відповідних навчально-спортивних програм і за якими критеріями слід відрізнити якісне фізичне виховання від неякісного.

На основі аналізу зазначених статей правовідносини, що існують у сфері фізичної культури й спорту, можуть виникати із приводу: 1) удосконалення людського організму, його анатомо-фізіологічних властивостей (здоров'я, рухових навичок, статури). У цій якості фізична культура й спорт виконують оздоровчу функцію і відносини виникають у процесі її реалізації; 2) підготовки громадян до трудової діяльності й до оборони країни, тобто при реалізації

економічної, підготовчої й оборонної функцій; 3) духовного виховання й культурно-спортивного збагачення - тобто при реалізації ідеологічної й культурно-виховної функцій. Тут досягається інтелектуальна й фізична досконалість; 4) реалізації конституційного права на відпочинок - при здійсненні розважальної функції; 5) зміцнення й розвиток міжнародних спортивних контактів, миру й дружби між народами - при реалізації функції міжнародного співробітництва; 6) розвитку масової фізичної культури й масового спорту; 7) розвитку лікувальної (відбудовної) фізичної культури як виду стаціонарної фізичної культури; 8) розвитку спорту в тому числі спорту вищих досягнень; 9) розвитку туризму як виду похідної фізичної культури; 10) розвитку фізичного виховання в обов'язковому порядку в системах освіти, оборони, внутрішніх справ, державної безпеки, інших мілітаризованих організацій; 11) розвитку фізичної культури й спорту на добровільних началах; 12) державного й муніципального регулювання фізичною культурою й спортом; 13) суспільного управління фізичною культурою й спортом [103].

Наведений перелік видів відносин із приводу розвитку фізкультурно-спортивного руху не є вичерпним, їх виділення переслідує одну мету - виділити із усієї маси різноманітних відносин як об'єкт правового механізму державного регулювання, саме специфічні відносини в цій сфері. Це дозволяє визначити зміст і особливості конкретних правовідносин в області фізичної культури й спорту, виявити «зовнішній об'єкт» або «предмет» правовідносини, що цікавить нас. Так, якщо розглянути групу відносин, пов'язану з державним регулюванням фізичною культурою й спортом, то тут за цільовим призначенням можна виділити правовідносини із приводу повсякденної реалізації позитивних завдань управління. Це виражається в повсякденній організації діяльності підвідомчих фізкультурно-спортивних установ і організацій спорту й органів нижчого підпорядкування в керівництві ними. Разом з тим тут можна виділити й правовідносини, пов'язані зі здійсненням дисциплінарних і цивільно-правових порушень, адміністративно-правових

деліктів (правопорушень). Можуть виникати правовідносини й при задоволенні оздоровчо-спортивних інтересів, при реалізації спортивної діяльності.

Таким чином, враховуючи вищевикладене, можна визначити об'єкт спортивних відносин як будь-яке знання, навички, уміння, придбані в процесі фізичного виховання й участі у тренувальній і змагальній діяльності.

Проводячи дослідження особливостей правового механізму державного регулювання суб'єктів фізкультурно-спортивних відносин, потрібно відзначити, що їх коло визначається Конституцією України та Законом України «Про фізичну культуру й спорт», статутами й типовими положеннями про фізкультурно-спортивні установи [68].

За загальноприйнятої класифікації суб'єкти можуть бути представлені як фізичні особи (громадяни, іноземці, особи без громадянства) і юридичні особи (установи, об'єднання, органи управління).

При визначенні спортивно-правового статусу фізичної особи слід урахувати, що його право на заняття фізичною культурою й спортом може бути обмежене в цей момент у зв'язку з наявністю висновку медико-психологічної комісії про неможливість займатися певними видами спортивної діяльності, перебування в спортивних інтернатах, віком і ін. Деякі суб'єкти мають особливий правовий статус: це спортсмени - інваліди, спортсмени-професіонали і т.д.

При дослідженні фізкультурно-спортивної установи як суб'єкта сфери державного регулювання фізичної культури й спорту істотним фактом є встановлення цілісності як основи положення суб'єкта, загальної спрямованості в досягненні цілей, взаємоузгодження компетенції.

Питанню аналізу суб'єктів сфери фізичної культури й спорту, на наш погляд, приділено в науковій літературі недостатньо уваги. Для аналізу суб'єктного складу сфери фізичної культури й спорту необхідно визначити загальну класифікацію суб'єктів, їх типові й видові характеристики, виділити ієрархічно зв'язані її ранги, визначити вертикальні й горизонтальні зв'язки суб'єктів [113, с.229].

Визначальним критерієм для класифікації, на наш погляд, є цільові настанови діяльності й інтереси фізичних і юридичних осіб. Відповідно до них усі суб'єкти у сфері фізичної культури й спорту можуть бути диференційовані на наступні чотири групи:

- громадяни;
- державні й муніципальні органи виконавчої влади;
- некомерційні, у тому числі громадські організації;
- комерційні організації.

Визначальним для суб'єктів спортивних відносин в Україні є її громадяни. При цьому найважливішими елементами правового статусу громадянина, як суб'єкта фізкультурно-спортивних правовідносин є правоздатність і дієздатність людини, комплекс її прав і обов'язків. У юридичній літературі різняться загальна й спеціальна (галузева) правоздатність. Під загальною правоздатністю розуміється юридично закріплена можливість правоволодіння як принцип, абстрактна здатність особи бути носієм прав і обов'язків. Якщо говорити про правоздатність у сфері фізичної культури й спорту, то, незважаючи на те, що суб'єктивне право в цій сфері належить людині з моменту народження, у цьому віці реальна правоздатність не є безумовною.

Володіння правоздатністю стосовно до фізичного виховання припускає настання ряду попередніх умов. Так, про реальну правоздатність, що настає з моменту народження, у сфері фізичної культури й спорту можна говорити лише, маючи на увазі право на одержання фізичного виховання в дошкільних освітніх установах або при здійсненні тренувальних занять у тих видах спорту, де таке можливо з малолітнього віку (теніс, фігурне катання, художня гімнастика й ін.).

Фактична правоздатність у сфері фізичної культури й спорту як юридично закріплена можливість володіння правом на фізкультурно-спортивну діяльність зв'язана в чинному законодавстві згодом з початку одержання обов'язкового основної освіти. Але якщо раніше цей вік був жорстко

фіксований, то в цей час відповідно до Закону України « Про освіту» вік, з якого допускається прийом громадян до освітніх установи для одержання основної загальної освіти, установлюється статутом освітньої установи.

Особливість правоздатності суб'єкта спортивних відносин також полягає в тому, що її припинення в ряді випадків треба зв'язувати не зі смертю, як це має місце у відношенні загальної адміністративної, цивільної й іншої правоздатності, а з моментом виникнення певних фактичних обставин, що ведуть до часткової втрати правоздатності, наприклад, настанням граничного віку перебування в училищі олімпійського резерву, школі вищої спортивної майстерності і т.д., припиненням трудової діяльності (при підвищенні кваліфікації), зниженням спортивних результатів і як результат цього - відрахування зі збірної команди за видами спорту.

Питання про дієздатність людини як суб'єкта спортивних відносин є досить складним. Це обумовлене специфікою права на заняття фізичною культурою й спортом як права, яке може бути реалізоване тільки власними діями, опираючись на особисті фізичні здібності і якості.

Як що проаналізувати точку зору українських вчених стосовно визначеної проблеми, то необхідно відмітити, що деякі з них вважають, що діти, які займаються в системі дитячо-юнацьких спортивних шкіл, та не досягли вісімнадцятирічного віку, як суб'єкти спортивних правовідносин мають обмежену правоздатність, яка постійно зростає, та змінюється. На нашу думку, подібне судження є неточним. Визнання неповнолітніх спортсменів суб'єктами, що мають обмежену дієздатність у спортивних відносинах, означало б, що їх відсутня правоздатність повинна заповнювати батьками або законними представниками, як це має місце в цивільному праві [112].

Але як конкретно обмежується дієздатність, у дитячо-юнацьких спортивних школах, на уроках фізичного виховання в загальноосвітніх школах і яким чином її можуть заповнити батьки (законні представники). Навчальні спортивні програми для юних спортсменів, освітні програми дошкільної й початкової загальної освіти складені таким чином, що їх у стані освоїти будь-

яка здорова дитина. Зазначимо, що діти, які навчаються з перших днів занять при проходженні навчання мають усю повноту прав і обов'язків і відповідають за допущені ними дисциплінарні провину й неналежне освоєння навчально-спортивних і загальноосвітніх програм. Не потрібно участі батьків і в освоєнні цих програм.

В Законі України «Про освіту» представляє батькам (законним представникам) неповнолітніх в аспекті фізичного виховання наступні права: вибирати форми навчання й заняття фізичною культурою й спортом; установи фізичної культури й спорту; захищати права й законні інтереси неповнолітнього; брати участь в управлінні спортивною установою (установами додаткової освіти). Але всі ці права ставляться не до сфери властиво фізкультурно-спортивних відносин, а до супутніх їй відносин. Суб'єктом, властивим фізкультурно-спортивним відносинам, орієнтованим на освоєнні навчально-спортивної програми може бути тільки ті, хто займається в спортивній школі, незалежно від того, є він дієздатним чи ні в цивільному або інших галузях права. У спортивних відносинах, спортсмени завжди самостійно, своїми діями реалізують надані їм права й виконують покладені на них обов'язки, тому що іншим способом придбати навички фізичної культури не надається можливим [103].

Третім елементом спортивних відносин є їхній зміст - сукупність прав і обов'язків їх суб'єктів.

Продовжуючи дослідження правового механізму державного регулювання та статусу громадян у сфері фізичної культури й спорту й надаючи йому першорядне значення, зупинимося насамперед на аналізі цього питання.

Класифікацію загальних і соціальних прав і обов'язків громадян у сфері фізичної культури й спорту можна привести на таких підставах:

1. Залежно від того, яким чином, при наявності яких умов і обставин здійснюються права громадян, фізкультурників і спортсменів, вони можуть бути підрозділені на абсолютні й відносні.

Абсолютні права реалізуються зазначеними суб'єктами за своїм розсудом і бажанню, наприклад, право на відпочинок за допомогою занять фізичною культурою й спортом, право на медичне обслуговування й безкоштовний медичний контроль.

При реалізації цих прав державні спортивні установи (медичні установи, фізкультурні диспансери й ін.) сприяють суб'єктам у реалізації їх прав, надають їм всебічну допомогу, стимулюють їхню позитивну діяльність, у ряді випадків захищають їх права. Ці права по розсуду самих громадян можуть бути ними реалізовані або не реалізовані.

Відносні права можуть бути реалізовані тільки при наявності якихось фактичних обставин, умов, здійснення конкретних дій (управлінських рішень, інших позитивних дій) зацікавленими органами державного управління й посадовими особами. Щоб відносні права стали реальними, потрібний, наприклад, акт управління компетентного державного органа. Так, право на користування державним спортивним спорудженням (наприклад, плавальним басейном) буде здійснено, якщо громадянин пройде відповідний медичний огляд, одержить дозвіл лікаря й адміністрації басейну або іншої установи спорту. Право на одержання роботи в органах управління фізичною культурою й спортом (агентство, міністерство, спорткомітет, департамент і ін.) або в спортивній установі буде реалізовано тільки після видання компетентною посадовою особою (керівником, міністром, головою комітету) наказу про призначення на цю посаду, при наявності необхідних умов. Багато такі права можуть бути реалізовані по розсуду відповідних органів державного управління [116].

Залежно від змісту такого об'єкту відносин, як одержання соціальних благ з метою зміцнення здоров'я й підвищення спортивної майстерності, виділяються:

- право громадян на заняття фізичною культурою, спортом і туризмом, забезпечуване безкоштовним наданням у користування громадян державних спортивних споруджень і створенням умов для таких занять;

- право громадян на сприяння з боку державних і суспільних органів і організацій у заняттях фізичною культурою, спортом і туризмом, що доповнюється правом учнів, студентів, спортсменів, суддів у спорті, фізкультурників, туристів на користування безкоштовними суспільними фондами (спортивними спорудженнями, парками, зонами культури, спорту й відпочинку), на одержання оплачуваних матеріальних благ при навчанні в спортивних школах, безкоштовного й посиленого харчування під час навчально-тренувальних зборів і спортивних змагань. Спортивні організації зобов'язані надавати в розпорядження громадян спортивні спорудження, реманент, одяг; у необхідних випадках забезпечувати спеціальним харчуванням. Норми й порядок забезпечення регламентуються за допомогою правових актів, прийнятих органами державного й суспільного управління.

Право на одержання фізкультурної освіти. Державою створена широка мережа закладів вищої й середньої освіти, у яких здійснюється підготовка фізкультурних кадрів широкого профілю.

Специфіки підготовки фахівців в області фізичної культури й спорту в порівнянні з іншими сферами практично не існує. На цей процес повністю поширюється законодавство про освіту. Законодавство про освіту - це сфера спільного ведення в Україні. Відповідно державне регулювання підготовки фахівців в області фізичної культури й спорту відбувається й на державному рівні.

Право громадян на участь у спортивних і інших масових заходах, на виконання нормативів всеукраїнського комплексу «Фізкультура й здоров'я», одержання розрядів, категорій, звань. Закон України «Про фізичну культуру й спорт» дає визначення поняття «спортсмен - фізична особа, що систематично займається вибраним видом спорту, що виступає на спортивних змаганнях, що й має спортивний паспорт» [68].

Аналізуючи нормативно-правову базу Української держави, що представляє право на одержання спортивних розрядів і почесних звань, відзначимо, що Законі України « Про фізичну культуру й спорт» дається

легітимне визначення базового юридичного документа - Єдиної всеукраїнської спортивної класифікації. Вона визначається як «програмно нормативний документ, що встановлює норми, вимоги, умови й порядок присвоєння спортивних розрядів і звань». У цій статті Закону зафіксоване поняття Всеукраїнського комплексу «Фізкультура й здоров'я» як «сукупності програм і нормативів - основи фізичного виховання населення України» [121].

Обов'язки громадян у сфері фізичної культури й спорту підрозділяються на: не пов'язані зі здійсненням суб'єктивних прав - безумовні обов'язки (наприклад, обов'язок учнівської молоді займатися певними формами фізичного виховання); пов'язані зі здійсненням суб'єктивних прав, тобто умовні обов'язки (наприклад, при проходженні допінгового контролю на змаганнях спортсмени зобов'язані надати необхідні медичні проби, необхідні документи: свідоцтво про народження або паспорт, спортивний паспорт, медичний висновок про допуск до змагань, заявочний лист, що підтверджує приналежність до спортивного клубу і т.д.).

Основні обов'язки громадян у сфері фізичної культури й спорту закріплюються в різних нормативних актах, серед яких провідне місце належить законам, указам Президента України, постановам Уряду [173-175], нормативно правовим актам органів державного управління фізичною культурою й спортом. Так, обов'язок учнівський молоді займатися фізичним вихованням визначена Законом України « Про фізичну культуру й спорт»[174], яка передбачає обов'язковість освоєння навчальних програм з фізичної культури й спорту на основі державних освітніх стандартів і нормативів фізичної підготовленості.

Додаткові обов'язки покладають на спортсменів, фізкультурників і туристів: поводитися в дусі вимог спортивної етики й честі; систематично підвищувати свою фізичну підготовленість і спортивна майстерність, полягати в колективі фізичної культури, спортивному клубі; ДЮСШ і систематично брати участь у спортивних змаганнях; дотримувати спортивного режиму, гігієнічних вимог, постійно перебувати під лікарським контролем; брати

активну участь у суспільній роботі, передавати іншим спортсменам свій спортивний досвід і знання; виступати в показових змаганнях; не вживати заборонені медичні препарати й не ухвалювати заборонені в спорті процедури [128].

Законодавством передбачені обов'язки громадян утримуватися від забороненої діяльності, наприклад, незаконно засновувати спортивні тоталізатори, проводити заняття, у яких можуть заподіяти шкоду здоров'ю («бої без правил»).

У рамках вирішення питання про забезпечення й захисту правового статусу громадян у сфері фізичної культури й спорту важливим представляється з'ясування поняття механізму соціально-правового захисту з метою всебічного і об'єктивного аналізу інституту соціально-правового захисту.

Механізм соціально-правового захисту являє собою систему закріплених законом напрямків, методів, способів, засобів, застосовуваних суб'єктами правозахисної діяльності з метою забезпечення прав, волі і інтересів громадян, надання їм допомоги з реалізації й відновлення свого правового статусу.

Держава повинна створити умови й надати такі засоби, щоб громадянин міг вільно й безперешкодно реалізувати закріплені за ним права у сфері фізичної культури й спорту або відновити їх у випадку порушення. Кореспондуючий обов'язок держави в цьому випадку знаходить своє юридичне вираження у вигляді встановлених гарантій. Під гарантіями прав і інтересів громадян слід розуміти загальні соціально - економічні, політичні й духовні умови, а також спеціальну юридичну волю, яку забезпечують постійне вдосконалення цих прав і інтересів, їх реальний захист від можливості порушень.

Суб'єктом, який, насамперед гарантує права й волю є держава. У Конституції України зафіксоване, що державний захист прав і волі людини й громадянина в Україні гарантується. Конституція передбачає різні юридичні засоби, що забезпечують права й обов'язки .

Для сфери фізичної культури й спорту специфічним змістом юридичних гарантій виступають заходи державної підтримки, зафіксовані в ст. закону «Про фізичну культуру й спорт» [174].

До основних засобів захисту прав і інтересів громадян від зловживань, бюрократизму, некомпетентності й інших аномалій у діяльності осіб, органів і інших власників владних повноважень, відноситься:

- формування сучасного наповнення організаційно-правового механізму державного регулювання й повсякденна робота компетентних державних (муніципальних) органів (суду, прокуратури, державних інспекцій і ін.), головним завданням яких є захист правопорядку. Таким спеціалізованим органом є спортивний арбітражний суд;

- існування й діяльність незалежних від держави інститутів громадянського суспільства, здатних надати допомогу громадянам (адвокатура, профспілки, засоби масової інформації), відзначимо існування таких організацій і у сфері фізичної культури й спорту - це, по-перше, Рада зі спорту при Президентові України, по-друге, різні суспільні спортивні фонди;

- активна діяльність самих громадян, що використовують надані їм права. У ній, враховуючи більшу значимість, різноманітність форм і наявність великої кількості правових норм, можна виділити процесуальний захист. Карно-процесуальне, адміністративне й трудове право достатнє докладно регламентують права особи, притягненого до відповідальності, на захист від пропонованого йому обвинувачення, застосовуваних до нього примусових заходів [138, с.99].

Особливе місце в сфері забезпечення й захисту прав громадян належить зверненням громадян.

Законодавство дозволяє розрізняти право скарги, яке мають усі громадяни; спеціальне право скарги - право громадян оскаржити дії посадових осіб у рамках цивільного процесу, карного процесу, трудових суперечок, дисциплінарного виробництва.

Розглядаючи правову природу правовідносин, що виникають між громадянами й органами державного регулювання фізичною культурою й спортом, слід зазначити, що в цих відносинах державні органи (міністерство, спорткомітети, адміністрації відновних-лікувально-відбудовних спортивних центрів і т.д.) виступають як представники, що мають державно-владні повноваження. Громадяни ж, хоча й не перебувають в організаційній підпорядкованості цим органам, все-таки є залежними від них, тому що реалізують свої права за допомогою звернення до державних органів управління. При цьому громадянин, односторонньо вирішуючи питання про доцільність використання того або іншого свого повноваження, може звернутися лише в строго певний орган державного управління, що обслуговує його в силу територіальної або функціональної приналежності.

Відносини громадян із суспільними фізкультурно-спортивними формуваннями (федераціями, суддівськими колегіями) у більшості випадків носять не правовий характер, за винятком тих випадків, коли держава наділяє громадські організації правом виступати від її імені.

Управлінські відносини у сфері фізичної культури й спорту, що виникають між двома окремими громадянами не носять правового характеру, тому що «громадяни не наділяються повноваженнями діяти від імені держави».

Вивчаючи особливості правового статусу громадян як суб'єктів правовідносин у сфері фізичної культури й спорту, необхідно відзначити наявність прав і обов'язків у зазначеній сфері не тільки у громадян України, але й в іноземних громадян і осіб без громадянства, які встановлюються у Законі України «Про фізичну культуру й спорт»[174] рядом названих актів, а також міжнародними угодами.

Основний закон - Конституція України, установлюючи й гарантуючи права людини, як правило, не зв'язує їхню реалізацію з наявністю українського громадянства. Це цілком зрозуміло. Неможливо представити, що, наприклад, право на життя, право на судовий захист належало б тільки громадянам України щоб у цьому праві відмовлялося іноземним громадянам і особам без

громадянства. Державні закони проводять цю конституційну лінію й за загальним правилом надають іноземним громадянам і особам без громадянства права, рівні аналогічним правам українських громадян.

Аналогічно органами державної системи регулювання фізичною культурою й спортом вибудовується система управління .

Згідно з Законом України « Про фізичну культуру й спорт»[174] органи виконавчої влади суб'єктів в області фізичної культури й спорту можуть здійснювати:

- 1) розробку й реалізацію програм розвитку фізичної культури й спорту;
- 2) впровадження фізичної культури й спорту в режим навчання, праці й відпочинку громадян різних вікових груп на основі затверджених нормативів підготовленості;
- 3) збільшення спортивних шкіл, центрів і клубів усіх видів і типів і забезпечення підготовки спортивного резерву, спортсменів високого класу для збірних команд по різних видах спорту;
- 4) розробку й реалізацію календарних планів фізкультурно - оздоровчих і спортивно-масових заходів, у тому числі організацію українських і міжнародних спортивних змагань і навчально - тренувальних зборів;
- 5) формування органів державного регулювання фізичною культурою й спортом, координацію їх діяльності і їх взаємодія;
- 6) забезпечення разом з державним органом виконавчої влади в області фізичної культури й спорту, Олімпійським комітетом і загальноукраїнськими за різними видами спорту підготовки збірних команд і їх виступів на всеукраїнських і міжнародних змаганнях [142].

Цілком очевидно, що повноваження органів виконавчої влади явно недостатньо для ефективного розвитку фізичної культури й спорту в регіонах.

Висновки до другого розділу

Таким чином проведений у другому розділі дисертаційного дослідження аналіз, дозволяє зробити наступні висновки.

Розгляд законодавства й практики свідчить, що у визначенні правосуб'єктності суспільних об'єднань громадян у законодавстві застосовує метод позитивного правового стимулювання в системі державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту. Це зрозуміло тим, що громадське самоврядування фізичною культурою й спортом розбудовується на принципах сприяння й допомоги, заохочення й стимулювання роботи, підтримки з боку держави у вирішенні завдань, поставлених перед ОСО. Держава сприяє їхнім творчим ініціативним справам, вона зацікавлена у безперешкодній реалізації ними прав і обов'язків. Такий підхід відповідає конституційним вимогам і закономірностям суспільного демократичного самоврядування.

Однак у ряді випадків практика правового механізму державного регулювання фізичної культури й спорту вказує на необхідність досягнення більшої чіткості в розмежуванні компетенції між державними органами управління й ОСО.

Так, у системі фізичної культури й спорту склалася така ситуація, що державне фінансування збірних команд країни здійснюється через Федеральне агентство з фізичної культури й спорту, воно оплачує роботу тренерів, і інших фахівців, участь у міжнародних змаганнях, реванент і встаткування. Методичне керівництво командами зосереджене в спортивних федераціях, які у свою чергу, будучи громадськими організаціями, є незалежними й здійснюють свою діяльність по регламентах міжнародних спортивних формувань. При цьому якщо вони й випробовують імперативний вплив, те його де-факто виявляє ОКР, а не агентство з фізичної культури й спорту. Тому, як і свідчать матеріали, спортивне керівництво не згідно з таким станом справ і вважає, що всі основні повноваження (як у масовому, так і в спорті вищих досягнень, у тому числі по

олімпійських видах спорту) повинні бути передані цьому відомству. У цьому аспекті потрібно сказати, що, безумовно, зміцнення державної вертикалі в системі державного регулювання спортивним рухом виправдане. Однак це не повинне відбуватися за рахунок різкого усікання прав ОКР і спортивних федерацій.

Нова редакція статуту, прийнятого Загальними зборами, відкриває перспективи продуктивної взаємодії. Державний підхід у цьому випадку припускає залучення до співробітництва всіх фахівців і дотримання інтересів суспільних об'єднань.

Правова регламентація положення ОСО в Україні повинна, на наш погляд, здійснюватися по наступних напрямках:

1. необхідний новий рівень установлення правоздатності ОСО у сфері фізичної культури й спорту, обумовлений ринковими відносинами, що реально сформувалися;

2. доцільно фактичне розширення й поглиблення реальних прав і обов'язків ОСО, їхніх органів і структурних підрозділів, а також громадян на всіх рівнях державного й суспільного управління;

3. потрібна своєчасна, гнучка, стабільна й однакова комплексна правова регламентація основ формування й діяльності нових організаційних форм оздоровлення й туризму в трудових колективах, за місцем проживання й відпочинку громадян, яка доповнювалася б локальним нормотворенням;

4. необхідне визначення взаємних прав, обов'язків і відповідальності органів державного регулювання, ОСО й громадян.

Тому необхідно забезпечення й захист прав громадян на рівний доступ до занять фізичною культурою й спортом, створення й удосконалення системи фізичного виховання різних груп населення, створення відповідних соціально-економічних умов для зміцнення матеріально-технічної бази, розширення форм занять фізичною культурою й спортом, спортивно-масових і спортивних заходів.

Створення необхідних умов для розвитку фізичної культури й спорту, фізичного виховання населення, підготовки спортивного резерву й збірних команд для їхнього успішного виступу на змаганнях.

Необхідно розроблення чіткої програми зі збереження й зміцнення здоров'я дітей, формування в них потреби у фізичному вдосконаленні й здоровому способі життя, розвиток системи дитячо-юнацького спорту, включаючи організацію спортивно-оздоровчих таборів, медичне й матеріально-технічне забезпечення.

Керівникам державних і громадських організацій, усім суб'єктам управління при виконанні своїх професійних обов'язків необхідно створювати умови для ефективного використання можливостей фізичної культури й спорту в інтересах всебічного фізичного й духовного розвитку особистості, зміцнення здоров'я, профілактики захворювань і девіантної поведінки молоді, адаптації людей до умов сучасного життя, формуванні потреби в регулярних заняттях фізичною культурою й спортом, прилучення до здорового способу життя. Специфічність діяльності суб'єктів фізкультурно-спортивного руху обумовила розгляд питань ефективності їх роботи. У якості опорного запропоновано використовувати наступне визначення ефективності: дана категорія характеризує якісні й кількісні показники діяльності й відповідність цих показників установленим критеріям; результативності, цілям і завданням, сформульованим у програмах розвитку або в поточних планах суб'єктів господарювання спортивно-фізкультурного профілю. Вона перебуває в прямої залежності від зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на; ступінь досягнення зазначених результатів. До таких факторів, що безумовно впливають на успішність спорту: вищих досягнень, на нашу думку, слід віднести: особистий потенціал кожного члена команди; потенціал тренерських кадрів; затребуваність цього потенціалу; вихідні від держави стимули, націлені на досягнення результату; адекватна система державного регулювання всім процесом і відповідне фінансове забезпечення.

РОЗДІЛ III

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ Й СПОРТУ

3.1. Механізми активізації державного регулювання фізичної культури й спорту в Україні

Визначення кордонів державного регулювання сферою фізичної культури й спорту багато в чому - залежить від типу соціальної політики тої або іншої держави: Досліджуючи; дане питання, ми опиралися на різні виміри й характеристики економічної й соціальної політики. Серед цих характеристик найбільш важливими в контексті проблем фізичної культури й спорту є економічні, організаційні й правові питання глобальної, по значимості завдання державного регулювання, що прямо впливає на ступінь реалізації оголошених пріоритетів і соціальних гарантій населенню країни.

Загальне визначення соціальної політики держави як системи цілеспрямованих заходів, розв'язуваних, у тому числі, за допомогою фінансових ресурсів, приводить нас до конкретних організаційних форм і методам державного фінансового регулювання, що залежать від економічного ладу, суспільних, соціальних і інших цілей [143].

Найважливішим напрямком економічної політики в країнах з розвиненою соціально-орієнтованою ринковою економікою є стимулювання розвитку соціально-відповідального бізнесу. Залучення інвестиційних ресурсів у сферу соціальних послуг, до яких відносяться послуги фізичної культури і спорту, полягає в створенні таких загальних умов їх застосування, які створять зацікавленість в напрямку капіталу в дану галузь [151, с. 305].

Головною передумовою формування сектора соціально - відповідального бізнесу, орієнтованого на розвиток державного регулювання фізичною культурою і спортом має стати економічна зацікавленість комерційних

підприємств в підвищенні здоров'я співробітників (і як наслідок підвищення їх працездатності, зниженні кількості днів тимчасової непрацездатності). Тобто тут інвестиції комерційних фірм в розвиток спортивної інфраструктури слід розцінювати як інвестиції в людський капітал, який в умовах інформаційного суспільства є найважливішим фактором економічної ефективності [154, с. 88]. Так, в Японії інвестиції, що направляються на модернізацію технічної бази, складають 8% від ВВП, а на підвищення рівня освіти (людського капіталу) - 16%. У США на ці цілі фірмами направляється до 20% ВВП [157].

Створення механізмів активізації та зацікавленості всіх учасників соціальних процесів вимагають формування партнерських відносин між новими для України учасниками соціальних взаємин - комерційним сектором і некомерційними організаціями з державою. В рамках формування сектора соціально-відповідального бізнесу дуже важливим і актуальним є вдосконалення правової бази, і економічних механізмів стимулювання комерційних фірм до соціальних інвестицій (в даному випадку до створення власних спортивно - рекреаційних комплексів). Механізм стимулювання, перш за все, повинен ґрунтуватися на пільгове оподаткування об'єктів соціальної інфраструктури, зменшенні оподатковуваного прибутку підприємств шляхом включення витрат на фізичну культуру працівників в собівартість реалізованої продукції.

Здійснений аналіз джерел фінансування фізичної культури і спорту в різних країнах показав, що відмінною рисою більшості з них можна вважати наявність спортивної індустрії, що є не тільки ефективним соціально-економічним фактором розвитку спорту, а й важливим джерелом його фінансування через систему спонсорства.

На даний час спортивне спонсорство стало невід'ємним атрибутом професійного спорту і становить вагомую частину бюджету команд. Воно стає «модним» заняттям для олігархів. З одного боку, це свідчить про зміцнення позицій професійного спорту в суспільстві. Але одночасно це і свідчення фінансової слабкості професійних клубів (а значить і комерційного

професійного спорту). Адже в тих країнах, де професійний спорт має міцну економічну основу, спортивне спонсорство має менш помітну роль. Приклад тому США, де спонсорство в основному пов'язано з олімпійських та студентським спортом [185]. У розвинених країнах Європи, де фінансове становище спортивних клубів в більшості випадків міцно, частка спонсорських коштів в їх фінансуванні менше ніж в Україні. Спонсорські кошти, наприклад, в бюджетах німецьких професійних футбольних клубів в середині 90-х рр. не перевищували 10%: «Баварія» (Мюнхен) в 2016 р отримала 6 млн. марок від свого головного спонсора - фірми «Опель» (ця сума становила всього 5% бюджету клубу). Найбільші суми спонсорських контрактів (~ 23%) при цьому припадали на спортивні федерації [251].

З огляду на наведений іноземний досвід, важливим завданням держави в контексті зниження навантаження на бюджет (в частині фінансування фізичної культури і спорту) є стимулювання спортивного спонсорства в непрофесійному спорті. Перспективи подібного спортивного спонсорства в Україні багато в чому залежать від його правового механізму державного регулювання, зокрема від вирішення питання з оподаткуванням.

Останнім часом звертає на себе увагу позитивна тенденція щодо розвитку платних послуг населенню. В Україні стрімко зростає мережа комерційних спортивно-оздоровчих комплексів [184]. Взагалі слід зазначити, що саме приватний бізнес (перш за все мале і середнє підприємництво) орієнтований на оптимальне використання наявних ресурсів і високий ступінь відповідальності за експлуатацію майнового комплексу. Нами здійснювався аналіз фінансово-економічних результатів функціонування державних і приватних підприємств, за 2017-2018 рр, який показав, що перші, як правило, виявляються менш ефективними, ніж другі, мають більш низьку норму прибутковості, мають меншу сприйнятливостю до інновацій і невиправдано великим управлінським апаратом. Це також підтверджують світові тенденції, де роль держави зводиться до розвитку соціальної та інституційної інфраструктури фізичної культури і спорту. Отже, держава, створюючи стимулюючі умови для

приватного бізнесу, без істотних фінансових витрат домагається двоякої мети: зростання економіки і дохідної частини бюджету, з одного боку, і розвитку соціальної сфери: фізичної культури і спорту - з іншої.

В умовах необхідності збільшення обсягу позабюджетних фінансових ресурсів, шляхом залучення у сферу фізичної культури і спорту приватних інвесторів, важливе значення набуває застосування фінансово-економічних інструментів підтримки соціально-значущої та інвестиційної діяльності.

До них відносяться: бюджетні інвестиції; бюджетні кредити; бюджетні гарантії; інвестиційні податкові кредити; податкові пільги; субсидії та субвенції [187]. Перераховані фінансів визначають економічні інструменти, що вже протягом декількох десятиліть успішно застосовуються в міжнародній практиці. Включення їх в механізм державного регулювання сфери фізичної культури і спорту України є важливою умовою підвищення ефективності її функціонування. При цьому недосконалість українського законодавства (нечітко сформульовані критерії встановлення податкових пільг на державному рівні) часто не дозволяє українським підприємцям повною мірою користуватися зазначеними в Законі пільгами.

Таким чином, очевидно, що реформування системи державного регулювання фізичною культурою і спортом в Україні має супроводжуватися формуванням інвестиційного податкового кредиту, та являє собою відстрочку платежу за податками і надається при наявності певних підстав, серед яких виконання організацією особливо важливого замовлення по соціально-економічному розвитку регіону або надання нею особливо важливих послуг населенню вдосконаленням загальних і специфічних інструментів державної фінансово-економічної політики, спрямованих на позичена соціально-значущих галузей. Податкова система при цьому повинна відповідати економічній політиці, мати чітко виражені економічні цілі, заохочувати розвиток найбільш значущих галузей [202].

На жаль, регламентований обсяг дисертаційного дослідження не дозволяє торкнутися всіх тонкощів вдосконалення організаційного та фінансового

механізму державного регулювання сфери фізичної культури і спорту, проте розкриті напрямки можуть слугувати добрим концептуальним прикладом і можуть лягти в основу оптимізації бізнес-процесів в рамках реформування системи державного регулювання фізичною культурою і спортом в країні . При цьому результатом оптимізації бізнес-процесів має стати досягнення заявлених соціально-економічних цілей розвитку фізичної культури і спорту.

Як вже було зазначено раніше, важливою методологічною особливістю і вимогою пропонованої нами є розробка системи показників, які відображають ступінь досягнення поставлених проміжних і кінцевих (соціально-економічних) цілей.

Важливим завданням в рамках реформування будь-яких систем (як на макро, так і на мікрорівні), з метою досягнення принципово нового якісного рівня функціонування, є розробка системи показників, що дозволяють оцінювати рівень розвитку як всієї системи в цілому, так і ступінь досягнення окремих поставлених цілей .

Правильний вибір показників ефективності особливо важливий в контексті використання такого інструменту аналізу і планування як збалансована система показників. Цілі і показники даної системи повинні формуватися в залежності від стратегічних цілей соціальної політики країни і розглядатися за критеріями соціально-економічної ефективності, споживчої ефективності, внутрішнім бізнес-процесів (механізмам функціонування галузі), а також інфраструктури. Сам процес становлення збалансованої системи показників прояснює стратегічні цілі і визначає критичні параметри їх досягнення. Головна стратегічна мета системи, як правило, характеризується загальним інтегральним показником. У сфері фізичної культури і спорту такий показник повинен відображати ступінь її впливу на досягнення загальних глобальних соціально-економічних цілей. Причому соціально-економічний ефект може виражатися як у фінансових, так і нефінансових (натуральних) показниках.

Слід особливо відзначити специфіку формування системи збалансованих показників фізкультурно-спортивної галузі в порівнянні з іншими галузями економіки (особливо виробничими), а також підприємствами мікрорівня. Зокрема, Д. Нортон і Р. Каплан, аналізуючи питання «чи слід виключити фінансові показники із системи збалансованих показників» приходять до висновку, що регулярні фінансові звіти та показники повинні як і раніше відігравати значну роль, нагадуючи керівництву компанії, що поліпшені якість, терміни виконання замовлень, продуктивність і розвиток нових продуктів є засобом досягнення поставленої мети, але не самою метою. Це продиктовано специфікою комерційної організації, головною і єдиною метою якої є отримання прибутку [211, с. 75]. Що стосується сфери фізичної культури і спорту, то тут проміжні (формують) показники самі по собі мають велике значення, і крім цього мають значення для досягнення глобальних соціально-економічних цілей. Так, очевидно вплив фізичної культури і спорту на підвищення якісного рівня трудових ресурсів (наприклад: зменшення кількості днів тимчасової непрацездатності), що, в кінцевому рахунку, впливає на досягнення макроекономічних показників соціально-економічної ефективності. При цьому такі проміжні цілі як здоров'я кожного з членів суспільства, самі по собі мають велике значення, особливо в контексті установок на соціально-орієнтованого ринкового господарювання.

У напрямку удосконалення системи державного регулювання необхідно вирішити такі основні завдання:

1. Підвищення інтересу різних категорій громадян України до занять фізкультурою і спортом за допомогою:

- адаптації юнацької фізичної культури до сучасних вимог і стандартів, переходу до занять ігровими видами спорту;
- забезпечення доступності занять спортом для різних категорій громадян, в тому числі розробки і застосування механізму пільгового і безкоштовного відвідування спортивних споруд малозабезпеченими категоріями громадян (студентами, інвалідами, особами похилого віку та ін.);

- створення і розвитку системи волонтерів (добровільних помічників) в масовому спорті;
- розробки і реалізації програми організації пропаганди фізичної культури і занять спортом як складової частини здорового способу життя, що включає в себе соціальну рекламу, пропаганду фізичної культури і здорового способу життя, спеціальні проекти засобів масової інформації (освітлення змагань, свята відкриття спортивних центрів тощо), інформаційну підтримку в мережі Інтернет;
- забезпечення високої якості спортивних послуг шляхом впровадження системи сертифікації фізкультурно-спортивних організацій і центрів для занять спортом;

2) Розвиток інфраструктури масового спорту (табл. 3.1), як в освітніх установах, так і за місцем проживання, в тому числі: будівництво багатофункціональних залів; залів з басейнами; стадіонів-майданчиків в освітніх установах; спортивних центрів, що знаходяться у власності держави.

Таблиця 3.1

Розвиток інфраструктури масового спорту

№ з/п	Тип об'єкта	Кількість одиниць
1	багатофункціональних залів	1467
2	залів з басейнами	733
3	стадіонів-майданчиків в освітніх установах	733
4	спортивних центрів, що знаходяться у власності держави	1000

Відповідно до висновків, зроблений на основі проведеного нами аналізу, перелік об'єктів передбачається щорічно уточнювати.

Тому необхідно вирішити такі основні завдання:

1. Цільова підтримка науково-методичних розробок в області допінг-контролю ;

2. Розвиток матеріально-технічної бази спорту вищих досягнень, в тому числі:

- реконструкція баз олімпійської підготовки, реконструкція і будівництво на території України спортивних центрів, призначених для занять різними видами спорту;

- реконструкція та модернізація спортивної бази освітніх установ для підготовки олімпійського резерву;

- обладнання антидопінгового центру.

Таким чином дослідження місця фізичної культури і спорту відповідно до проведеного наукового аналізу дозволило зробити висновок про те, що, нарівні з охороною здоров'я, освітою та індустрією відпочинку, вони відносяться також до сектору суспільного виробництва. Будучи структурною складовою соціальної сфери, фізична культура і спорт виступають важливим інструментом в реалізації цілей соціально-економічної політики держави. Нами відображений сучасний погляд українських вчених на фізичну культуру і спорт з точки зору теорії суспільних благ, відповідно до якого вони виконують безліч функцій, об'єднують практично всі сфери життєдіяльності людини, охоплюють всі вікові групи населення, є універсальним засобом реалізації задач соціальної політики. Яскраво виражений позитивний вплив послуг фізичної культури і спорту на суспільний добробут дозволяє прийти до висновку, що вони більшою мірою відносяться до групи змішаних суспільних благ, ніж до групи приватних благ. Ту їх частина, яка конституційно гарантована державою і підлягає фінансуванню за рахунок бюджетних коштів та державного замовлення і соціальних стандартів, та доцільно відноситься до чистих суспільних благ. Послуги, що оплачуються за рахунок позабюджетних джерел, в тому числі за рахунок особистих коштів населення, є приватною справою громадян. У сукупності ж регульована в централізованому порядку фізкультурно-спортивна діяльність являє собою окрему групу змішаних соціально-значущих суспільних благ. Виходячи з цього, в структурі її функціонування виділяється чотири

сектори: державний сектор, добровільно-суспільний сектор, змішаний сектор, приватний комерційний сектор [228].

Нами розроблено укрупнену класифікацію зовнішніх ефектів, відповідно до якої зовнішні ефекти, що виникають в процесі фізкультурно-спортивної діяльності, діляться на дві групи: позитивні і негативні.

Позитивними зовнішніми ефектами є вигоди суспільства, пов'язані з фізкультурно-спортивною діяльністю.

Негативні зовнішні ефекти являють собою витрати суспільства, пов'язані з фізкультурно-спортивною діяльністю.

У свою чергу, кожна група зовнішніх ефектів ділиться на прямі і непрямі.

До прямих позитивних зовнішніх ефектів відносяться позитивні зовнішні ефекти, які впливають безпосередньо на учасників фізкультурно-спортивної діяльності та не включають більш однієї ланки, передає вплив на кінцевих споживачів.

До непрямих позитивних зовнішніх ефектів відносяться ефекти, механізми впливу яких можуть включати більше однієї ланки, та передає вплив на кінцевого споживача. В даному випадку вони змінюють добробут не тільки тих суб'єктів, які безпосередньо залучені в фізкультурно-спортивну діяльність, але також опосередковано впливають і третіх осіб.

Прямі негативні зовнішні ефекти в даному випадку є ефекти, які негативно впливають безпосередньо на учасників фізкультурно-спортивної діяльності та не включають більш однієї ланки, передає вплив на кінцевих споживачів.

Непрямі негативні зовнішні ефекти - ефекти, які, крім негативного впливу безпосередньо на учасників фізкультурно-спортивної діяльності, надають опосередкований вплив на третіх осіб.

. Фізична культура і спорт відносяться до категорії змішаних суспільних благ, небажаність виключення яких з споживання окремих громадян продиктована, з одного боку, породжуються ними прямими і непрямими позитивними зовнішніми ефектами, з іншого боку, тим, що приватний ринок

даних послуг виштовхує найменш забезпечених членів суспільства за свої межі. У зв'язку з цим, гарантом забезпечення суспільства соціально-значимими змішаними суспільними благами фізичної культури і спорту має бути держава, а їх фінансування в межах державного замовлення повинно здійснюватися за рахунок коштів державного бюджету. У цьому сенсі, ефективність функціонування фізичної культури і спорту, так само як і інших галузей соціальної сфери безпосередньо залежить від державної бюджетної політики.

За останні роки, в результаті реформування бюджетної системи, в цій області відбулися значні зміни на краще. Головною метою реформування бюджетного процесу стало створення умов і передумов для максимально ефективного управління державними (муніципальними) фінансами відповідно до пріоритетів державної політики. Суть здійсненої реформи полягає в зміщенні акцентів бюджетного процесу від «управління бюджетними ресурсами (витратами)» на «управління результатами». В рамках нової концепції «управління результатами» бюджет формується виходячи з цілей і планованих результатів державної політики. Бюджетні асигнування мають чітку прив'язку до функцій (послуг, видам діяльності), при їх плануванні основна увага приділяється обґрунтуванню кінцевих результатів в рамках бюджетних програм [234].

Основою сучасної, реформованої моделі організації бюджетного процесу є широко застосовувана в світі концепція «бюджетування, орієнтоване на результати в рамках середньострокового фінансового планування». Суть її полягає в розподіл бюджетних ресурсів між адміністраторами бюджетних коштів і (або) реалізованими ними бюджетними програмами з урахуванням або в прямій залежності від досягнення конкретних результатів відповідно до середньостроковими пріоритетами соціально-економічної політики і в межах прогнозованих на довгострокову перспективу обсягів бюджетних ресурсів [238, с. 55].

Важливим напрямком, в рамках реформованої бюджетної системи є розширення сфери застосування програмно-цільових методів бюджетного

планування та підвищення престижу країни на міжнародній арені. Спорт вищих досягнень виконує важливі «міждержавні» соціально-політичні функції, є чинником зміцнення взаєморозуміння між народами. Проведення Олімпійських ігор і великих міжнародних змагань є наймогутнішим ідеологічним і інформаційним інструментом формування позитивного іміджу країни. Крім того, подібні заходи є презентацією країни й конкретного міста, у тому числі, для потенційних закордонних інвесторів [239, с. 87].

Формування цивільного патріотизму й національної самосвідомості є найважливішим непрямим позитивним зовнішнім ефектом фізкультурно-спортивної діяльності. Основними якісними характеристиками цивільного патріотизму й національної самосвідомості є [202]:

- постійне відчуття зв'язку з Батьківщиною, з життям і діяльністю людей, що живуть на рідній землі;
- любов до своєї Батьківщини, держави, виражена в конкретних справах, діях, учинках;
- розвинене почуття гордості за свою Батьківщину, за свій народ, за символи держави;
- моральна відповідальність кожної людини за долю Батьківщини, свого народу, за їхній сучасний стан, за їхнє майбутнє;
- розвинене почуття цивільного, професійного й військового боргу по виконанню своїх конституційних обов'язків, відповідальність за результати своєї праці;
- бажання, прагнення й уміння захищати Батьківщину, відстоювати її інтереси, забезпечувати безпеку у всіх сферах життя своєї Батьківщини;
- велика діяльність державних, приватних структур, кожного громадянина з метою процвітання Батьківщини, свого народу, підвищення її міжнародного авторитету;
- прихильність цінностям, позитивним традиціям, ідеалам своєї держави, свого народу, своєї професії;

- внутрішня готовність і конкретна діяльність зі збереження й збільшенню слави своєї Батьківщини, прояву честі й совісті громадянина й воїна Збройних Сил України;
- постійне відчуття величі своєї Батьківщини;
- гідний прояв своїх можливостей і здатностей як громадянина України в області фізичної культури й спорту, у досягненні світових результатів на Олімпійських іграх, на чемпіонатах миру тощо.

3.2. Розробка стратегічних засад реформування сфери фізичної культури й спорту

У результаті проведеного дослідження були зроблені висновки про те, що, сьогодні, основними проблемами державного регулювання фізичною культурою і спортом в країні є:

- втрата управління як цілісною системою; відсутність ефективних механізмів державного регулювання;
- недостатньо чітка побудова системи пріоритетів;
- правова неоформленість взаємин між державою, приватним і громадським секторами господарської діяльності.

Очевидно, що в державному регулюванні сферою фізичної культури і спорту найважливішу роль повинні грати загально принципи, тобто принципи управління нею як великою, складною, динамічною, ймовірнісною системою. Аналіз же української моделі показав, що вона не відповідає основним принципам системності, таким, як цілісність, комплексність і ієрархічність, синергетичного та емерджентність, структурованість, збалансованість централізованого та децентралізованого управління [38]. Розглянемо докладніше.

1. Принцип цілісності полягає в тому, що система повинна складатися з елементів, а не окремі елементи складатися в єдину систему. Аналізуючи

ситуацію, можна з упевненістю констатувати, що спочатку, система фізичної культури і спорту тут складалася в протиріччя з цим принципом. В результаті, сьогодні безліч суб'єктів фізкультурно-спортивної діяльності за родом виконуваних функцій і форм власності відносяться до різних міністерств і відомств.

2. Принципи комплексності та ієрархічності полягають у наявності ефективно взаємодіючих підсистем, що входять в системи більш високого рівня. У межах галузі даний принцип пов'язаний з ідеєю вертикалі влади і полягає в можливості розгляду елементів системи як окремих підсистем - державний і недержавний сектор, спорт для всіх, спорт вищих досягнень і т.д. Галузь «фізична культура і спорт» в даному контексті є підсистемою соціальної сфери країни (яка є системою більш високого порядку).

3. Принципи синергетичний та емерджентність. Принцип синергетики полягає в тому, що важливим фактором ефективності функціонування системи є злагодженість роботи всіх її елементів і їх сумісність один з одним. Принцип емерджентність визначається як здатність системи виконувати задану цільову функцію тільки системою в цілому, а не окремими її ланками.

Що стосується принципу синергетики, то, з огляду на відмінності в конкретних завданнях різних відомств, в реальності часто превалюють відомчі інтереси, а методи досягнення поставлених цілей і завдань не завжди узгоджуються між собою.

4. Принцип структурованості пов'язаний з принципами комплексності та ієрархічності і полягає в наявності ефективної організаційно-управлінської структури, що включає безліч взаємопов'язаних і збалансованих компонентів. Очевидно, що сьогодні в Україні відсутня чітко структурована система управління фізичною культурою і спортом та її вдосконалення, в першу чергу, передбачає відновлення та оптимізацію вертикальних і горизонтальних організаційно-управлінських зв'язків.

5. Властивість оптимальної збалансованості централізованого та децентралізованого управління [38]. Реалізація даного принципу полягає в

чіткому розмежуванні повноважень і відповідальності між державним органом управління у сфері фізичної культури і спорту та місцевими органами самоврядування. Головним завданням тут є чітке визначення кола питань, що координуються на державному, регіональному і місцевому рівнях.

Крім перерахованих основних загальносистемних принципів, в основу реформованої системи управління фізичною культурою і спортом повинні бути покладені такі принципи, як науковість, цілеспрямованість, єдність функціонування і розвитку, а також альтернативність.

Принцип науковості передбачає використання сучасних наукових досягнень в управлінні. Відповідно до цього принципу, регулювання сфери фізичної культури і спорту має будуватися на сучасних наукових знаннях і досягненнях в галузі економіки, управління, права, соціології, а також досягненнях специфічних галузевих дисциплін.

Принцип цілеспрямованості полягає в обґрунтованості цілей розвитку. Принцип цілеспрямованості передбачає державне регулювання фізичною культурою і спортом як великою системою, в якій управління окремими підсистемами, окремими процесами і явищами має здійснюватися з урахуванням цільових орієнтирів розвитку. При цьому кожній підсистемі повинні бути задані приватні вектори розвитку, сприяють досягненню результуючого вектора розвитку [85, с.100].

Принцип єдності функціонування та розвитку передбачає вирішення суперечностей між сьогоденням і майбутнім, одночасне функціонування і розвиток будь-якої системи як єдиного процесу, що володіє внутрішньою суперечливістю. Аналіз досвіду управлінської діяльності як на макро-, так і на мікро-рівнях дозволяє зробити висновок про те, що найчастіше, коли основна увага приділяється підвищенню ефективності поточного функціонування, виникає загроза появи негативних ситуацій в майбутньому. Внутрішнє протиріччя, що виникає між поточним функціонуванням і стратегічним розвитком галузі повинно вирішуватися шляхом знаходження розумних

компромів, заснованих на оцінці ефективності і відповідно цільовим пріоритетам розвитку.

Значення принципу альтернативності обумовлено тим, що безальтернативні підходи не гарантовані від неточностей. Основою виникнення альтернатив служить множинність способів контролю, різноманітність висунутих цілей, а також нестійкість фізкультурно-спортивної обстановки. Розробка критеріїв оцінки фізкультурно-спортивної діяльності забезпечує відбір оптимального варіанту. Принцип альтернативності оцінки діяльності фізкультурно-спортивних організацій слід відрізнити від непевного характеру досягнення поставлених цілей, який відображає наявність випадкових відхилень в фізкультурно-спортивної діяльності від стійких тенденцій у розвитку останніх [120].

В результаті дослідження загальносистемних принципів можна зробити висновок про те, що розробка стратегічних засад реформування сфери фізичної культури і спорту можлива шляхом подання її як складного утворення, що володіє сукупністю взаємопов'язаних і взаємодіючих підсистем, що входять в системи більш високого рівня (в даному випадку соціальної сфери країни). При цьому принцип системності передбачає необхідність формування якоїсь декомпозиції цілей розвитку сфери фізичної культури і спорту, у взаємозв'язку з ресурсами їх досягнення, а також внутрішніми процесами.

Стосовно до фізичної культури як галузі господарства взаємодія основних елементів механізму збалансованого функціонування має досягатися на основі поточного функціонування, перспективного і стратегічного соціально-економічного розвитку, на основі перспективних індикативних планів, реалізації стратегічного плану.

Як інструмент аналізу і побудови нової системи державного регулювання, на нашу думку, можна використовувати методологію популярної в останні роки концепції Balanced Scorecard (або Performance Scorecard) [262], що перекладається на українську мову як «система збалансованих показників» (СЗП). Balanced Scorecard була запропонована професором Harvard Business

School Робертом Капланом і засновником і президентом компанії Balanced Scorecard Collaborative Девідом Нортаном в 1992 р, і суть її базується на вже знайомому українській практиці системному цільового планування.

Використання концептуальних основ Balanced Scorecard дозволить сформуванню системи державного регулювання і фінансування сфери фізичної культури і спорту, а також оптимізувати організаційну структуру управління на основі чіткого розподілу відповідальності суб'єктів фізкультурно-спортивної діяльності за окремими компонентами всієї системи.

Загальна мета системи державного регулювання, в даному випадку, повинна бути представлена у вигляді чітко сформульованих вимог, що відбивають бажаний стан сфери і виражену сукупність її характеристик, що мають або безпосередньо кількісний зміст (параметри системи), або такі, які тим чи іншим способом можуть бути кількісно оцінені. Сама система державного регулювання при цьому повинна реалізовувати певне, точно задане коло функцій, кожна з яких повинна бути прямо або опосередковано орієнтована на досягнення спільної мети системи.

Функції системи державного регулювання повинні бути розподілені між її конкретними елементами, при цьому склад функцій, закріплених за кожним елементом, повинен бути точно визначений, обмежений і забезпечувати досягнення їх локальних цілей, а самі елементи системи повинні бути певним і жорстко фіксованим чином пов'язані між собою, виходячи з того, що тільки їх взаємодія дозволяє реалізувати весь склад функцій системи і, таким чином, забезпечити досягнення її загальної мети [238].

Карта цілей СЗП повинна бути збалансована по вертикалі, тобто досягнення цілей нижніх рівнів має сприяти досягненню цілей верхніх рівнів. Не повинно бути цілей, не підтриманих іншими цілями цього ж або нижчих рівнів, і відповідно не має бути цілей, які не підтримують цілі цього ж або вищого рівня. Для кожної цілі, в свою чергу, бажано розробити такий набір показників, щоб в нього входили як підсумкові показники, що характеризують

ступінь досягнення цієї мети, та формують і характеризують зусилля, спрямовані на її досягнення.

Важливою умовою є збалансованість карти цілей по горизонталі, тобто необхідна наявність причинно-наслідкового зв'язку між результуючими і формуються показниками всередині кожного набору показників.

Після формування карти цілей розробляється набір заходів, за допомогою яких планується їх досягнення. Призначаються терміни, бюджет і відповідальні підрозділи (суб'єкти). Надалі показники проєктуються на підрозділи організаційної структури, відбувається декомпозиція складних цілей.

Спочатку СЗП розроблялася як інструмент оптимізації бізнесу на мікрорівні, тобто на рівні окремо взятої фірми, холдингу або корпорації. Відповідно до традиційним уявленням авторів, цілі і показники СЗП розглядають діяльність компанії за чотирма проєкція: фінанси, взаємини з клієнтами, внутрішні бізнес-процеси, а також навчання і розвиток персоналу [].

Використовуючи даний підхід, нами було сформовано приблизний фрагмент карти цілей СЗП сфери фізичної культури і спорту. Причому, з огляду на макроекономічний характер об'єкта дослідження, в якості основних проєкцій були прийняті: соціально-економічна ефективність; споживачі (суспільство і спортсмени); бізнес-процеси і інфраструктура.

З запропонованої карти цілей можна визначити, що основою досягнення цілей верхнього рівня - оптимізації витрат державного бюджету (на основі зниження навантаження на бюджет і стимулювання додаткових бюджетних надходжень) є «ефективна діяльність в області державного регулювання фізичною культурою і спортом». Від ступеня ефективності системи державного регулювання залежить ефективність механізмів функціонування (бізнес-процесів) масового спорту, спорту для всіх (включаючи систему послуг з фізичної реабілітації інвалідів), прикладних наукових досліджень в галузі фізичної культури і спорту, аматорського спорту вищих досягнень та професійного спорту.

У свою чергу ефективна система державного регулювання фізичною культурою і спортом передбачає чіткий розподіл зон відповідальності різних суб'єктів фізкультурно-спортивної діяльності за окремі компоненти системи, за досягнення поточних і стратегічних цілей її функціонування. Важливою умовою реалізації даного принципу є наявність зручної, з управлінської точки зору, класифікації суб'єктів фізкультурно-спортивної діяльності.

На сьогоднішній день, загальний перелік суб'єктів фізичної культури і спорту визначено в статтях Закону України «Про фізичну культуру і спорт». Аналіз положень Закону дозволяє зробити висновок, що в ньому згруповані три за функціональною ознакою групи суб'єктів. По-перше, фізкультурно - спортивні організації (спортивні школи, об'єднання, клуби і т.п.), по-друге, суб'єкти управління фізичною культурою і спортом (органи виконавчої влади різного рівня), по-третє, установи інфраструктури (наукові та навчальні заклади) [196].

Фахівцями фізкультурно-спортивної галузі не раз зазначалося, що подібна система класифікації є недостатньо функціональною, з точки зору державно-управлінської діяльності. У зв'язку з цим звучали пропозиції щодо її вдосконалення. На нашу думку, найбільш зручну класифікацію суб'єктів фізкультурно-спортивної діяльності пропонує П.А. Рожков. Відповідно до його баченням, «класифікація, повинна бути заснована, перш за все, на тих організаційно-правових формах, які прописані в Цивільному кодексі України і повинні накладатися на існуючі на практиці види спортивних організацій» [68]. Таким чином, форми організації фізкультурного і спортивного руху будуть втілюватися в різні організаційно-правові форми, коректні з точки зору. Як наслідок, господарський механізм державного регулювання у організацій різного типу буде істотно відрізнятися і варіюватися від суто комерційного до суто некомерційного з різними варіаціями в даному діапазоні. За пропонованим критерієм всі суб'єкти фізкультурно-спортивної діяльності можуть бути розділені на кілька типів, які в певному сенсі мають перетину з ряду

організаційних і функціональних ознак. Основними типами в рамках даного критерію класифікації є:

- організації та установи, що надають фізкультурно - спортивні послуги різним групам населення. Ці установи можуть виступати в різних організаційно-правових формах, мати різну форму власності і реалізовувати різні цілі (спортивні клуби, училища олімпійського резерву, освітні установи та наукові організації, організації, що надають спортивно-видовищні та рекреаційні послуги населенню).

- державні органи управління фізичною культурою і спортом різного рівня (орган виконавчої влади в галузі фізичної культури і спорту, органи виконавчої влади в галузі фізичної культури і спорту, підвідомчі їм організації, муніципальні організації в галузі освіти і молодіжної політики; Рада при Президентові України і ін.).

- громадські організації, що беруть участь в управлінні фізичною культурою і спортом в цілому і по окремих видах спорту (загальноукраїнські фізкультурно-спортивні організації, спілки та асоціації з різних видів спорту, спорттовариства тощо; Олімпійський комітет, Громадська організація «Параолімпійський комітет» та ін.).

- органи державної влади, що беруть участь в організації фізкультурно-спортивного руху, але не включені безпосередньо в вертикаль управління сферою фізичної культури і спорту .

Для цілей розвитку (підвищення ефективності) системи державного регулювання фізкультурно-спортивною діяльністю з використанням принципів системи збалансованих показників необхідно на основі запропонованої класифікації суб'єктів оптимізувати організаційну о- управлінську модель.

На сьогоднішній день як сама система управління фізичною культурою і спортом, так і межі відповідальності суб'єктів фізкультурно-спортивної діяльності за досягнення певних цілей є досить розмитими. Інформація, що міститься у відкритих джерелах (періодика, інтернет, законодавчі акти і постанови) інформація не містить конкретних даних. У зв'язку з цим, щоб

уникнути помилки, в рамках дисертаційного дослідження ми не будемо формувати цільову (оптимізовану) організаційно-управлінську модель, а обмежимося лише коротким відображенням основних принципів її побудови на основі вивчення думок фахівців фізкультурно про - спортивної галузі.

Так, оптимізація організаційно-управлінської моделі повинна бути заснована на диверсифікації управлінських повноважень як в рамках державної вертикалі: держава - регіон - муніципалітет, так і в напрямку секторальної структури економіки (суб'єктів економічної діяльності): громадський сектор - недержавний комерційний сектор. Суттєве значення має відновлення владної вертикалі, оскільки її наявність дозволить повернути цілісність системі державного регулювання фізичною культурою і спортом в Україні. В рамках реформ необхідно посилення державного регулювання з одночасним розширенням прав і обов'язків керівників органів . Однак при переході до місцевого самоврядування теж важливо не впасти в крайність.

Що стосується залучення громадських структур, то тут також важливо відсутність дублювання функцій з державною системою управління. При цьому зусилля громадського сектору повинні бути спрямовані на підвищення ефективності використання ресурсів, що спрямовуються на розвиток фізичної культури і спорту.

Крім оптимізації організаційно-управлінської структури, важливою умовою досягнення поставлених соціально-економічних цілей є вдосконалення системи фінансового забезпечення сфери фізичної культури і спорту на основі раціоналізації використання фінансових ресурсів всіх рівнів державної бюджетної системи, а також диверсифікації джерел фінансування з виділенням пріоритетних джерел для різних цільових груп фізкультурно-спортивної діяльності.

Одним з висновків зроблених нами, на етапі дослідження ролі державного бюджету з точки зору економіки громадського сектора, був висновок про те, що держава повинна забезпечувати задоволення потреб громадян у суспільних благах (в таких галузях, як освіта, охорона здоров'я, культура, фізична культура

тощо) на рівні соціальної достатності. Головним показником масштабів суспільного сектора є питома вага державних витрат на ту чи іншу галузь у валовому внутрішньому продукті країни. Масштаб, форми, а також цільові установки державного регулювання галузей соціальної сфери залежать, перш за все, від тих чи інших стратегічних пріоритетів.

Для більш чіткого розуміння державних пріоритетів в частині фінансового забезпечення фізичної культури і спорту далі ми проаналізували динаміку, структуру та обсяг видатків державного бюджету за основними цільовими напрямками фінансування фізкультурно - спортивної діяльності [190].

Дослідження пропорцій і структури витрат державного бюджету в 2017 р, головним розпорядником яких є Міністерство молоді та спорту України показує, що найбільшу питому вагу (62,54%), в загальному обсязі асигнувань, займають відомчі видатки («Охорона здоров'я і спорт», «Спорт і фізична культура»). У свою чергу, головними статтями відомчих видатків є:

- Підготовка та подання документів і матеріалів, передбачених процедурою прийняття кандидатур Олімпійської хартії, для участі в Олімпійських іграх - 48,61%;

- Проведення спортивних заходів (включаючи призові виплати) - 25,64%.

Таблиця 3.2

Структура витрат державного бюджету у розділі "Охорона здоров'я та спорт", підрозділу "Спорт і фізичне культура" [189]

№ з/п	Найменування витрат	Сума, млн. грн.	Питома вага
1	Участь збірних команд в спортивних заходах за кордоном	324	4,43%
2	Зарплата спортсменам і тренерам збірних команд, а також виплата стипендій Президента України членам олімпійської збірної	850	11,61%
3	Проведення спортивних заходів (включаючи призові виплати)	1 877	25,64%

4	Державна програма «Патріотичне виховання громадян»	1	0,01%
5	Державна цільова програма "Комплексні заходи протидії зловживанню наркотиками та їх незаконному обігу."	21	0,29%
6	Підготовка та подання документів і матеріалів, передбачених процедурою прийняття кандидатур Олімпійської хартії, для участі в Олімпійських іграх	3 559	48,61%

Подібний розподіл коштів державного бюджету дуже наочно демонструє зміщення акцентів державного фінансування на користь спорту вищих досягнень. Причому, за останні 10 років це стало стійкою тенденцією.

Відповідно до концептуальних установок бюджетного фінансування, значна частка фінансування фізичної культури і спорту здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, а також місцевих бюджетів. В середньому, співвідношення коштів на розвиток фізичної культури і спорту державного бюджету частка місцевого фінансування досягала 83,5% .

При цьому необхідно звернути увагу на значну відмінність питомої ваги витрат на фізичну культуру і спорт в залежності від конкретного регіону. Як показав зроблений аналіз у витратах регіональних бюджетів, при розрахунку на душу населення домінують відомчі видатки (в порівнянні з витратами на утримання спортивних шкіл (тобто установ масового спорту)). При цьому структура відомчих витрат є не зовсім визначеною. Це призводить до чергового перекосу пріоритетів фінансування у бік спорту вищих досягнень. Причому, якщо пріоритетне витрачання коштів державного бюджету на спорт вищих досягнень, в принципі виправдано і відповідає міжнародній практиці, то пріоритетним напрямком коштів регіональних бюджетів має стати розвиток «спорту для всіх».

Характеризуючи ситуацію, що складається, українські вчені зазначають, що в українських умовах, коли компетенція органів управління фізичною культурою і спортом на різних рівнях не закріплена, а завдання і функції дублюються, подібна ієрархія цілей неприпустима, оскільки створює

передумови для маніпулювання коштами на користь спорту вищих досягнень, тоді як закріплена Конституцією завдання розвитку масового спорту не виконується в належному обсязі. Тому необхідно переглянути пріоритети державного фінансування, визначити права і обов'язки регіонального рівня державного регулювання щодо фінансування масового спорту [154]

Питома вага витрат на фізичну культуру і спорт, в загальному обсязі витрат державного бюджету, повинен бути збалансований для того, щоб забезпечити розвиток як «спорту вищих досягнень» так і «спорту для всіх» має в контексті цілей соціально-орієнтованої ринкової економіки країни більшого значення.

В цілому, бюджетне фінансування слід здійснювати відповідно до пріоритетів розвитку окремих видів спорту (найбільш перспективних, з точки зору популярності серед населення і можливих результатів на міжнародних спортивних змаганнях) і пріоритетів в рамках стратегічних цілей соціальної політики держави (фізична підготовка військовослужбовців і кадрів правоохоронних органів; фізичне виховання в системі державної освіти; лікувальна фізкультура в системі державної охорони здоров'я та санаторно-курортного обслуговування). визначення пріоритетних напрямків і проектів фізкультурно-спортивної діяльності, фінансування яких йде з бюджетів різних рівнів, має здійснюватися на основі використання результатів експертизи і ранжирування їх значимості з точки зору програм соціально-економічного розвитку України.

Всі проекти в галузі фізичної культури і спорту, які не потрапляють в категорію пріоритетних, повинні фінансуватися за рахунок бюджетних джерел в обмеженому ступені. Подібних проектів держава може надавати в непрямих варіантах технічної підтримки (організаційні, матеріальні, політичні). До фінансування таких проектів слід залучати позабюджетні джерела: кошти позабюджетних фондів, спонсорські кошти, інвесторів, населення і т.п. Метою подібної діяльності є відхід від тотального прямого фінансування фізичної

культури і спорту різних рівнів і видів і зменшення їх залежності від бюджетних коштів [138, с. 69].

Запропонована система збалансованих показників сфери фізичної культури і спорту, запропонована нами демонструє економічний ефект від диверсифікації джерел фінансування, який виражається в зниженні навантаження на державний бюджет. Крім того, залучення позабюджетних коштів надає розвитку окремим елементам системи фізичної культури і спорту.

В результаті дослідження вітчизняного та зарубіжного досвіду позабюджетного фінансування галузей національної економіки і зокрема, фізичної культури і спорту, нами були визначені наступні його основні напрямки:

- надходження фінансових ресурсів з різних позабюджетних громадських фондів;
- відрахування від проведення лотерей, футбольного тоталізатора, азартних ігор тощо
- членські внески, оплата спортивно-оздоровчих послуг, придбання квитків на змагання і таке інше;
- доходи від власної комерційної діяльності спортивних організацій, клубів, оздоровчих центрів і спортивних споруд (рекламно-спонсорська та ліцензійна діяльність, а також продаж телекомпаніям прав на трансляцію змагань);

Незважаючи на те, що в Україні, починаючи з 1991 р, накопичений певний досвід створення позабюджетних фондів, у вітчизняній практиці фізичної культури і спорту такий механізм широкого використання не отримав. Спроба створення в 1993 р сумно знаменитого «Національного фонду спорту», що має преференції на ввезення акцизних товарів, а саме, алкоголю і тютюну, закінчилася нецільовим використанням коштів, та кримінальними справами []. Всі ці події дуже добре відображають дух того часу. Після цього, довгий час реальних спроб фінансування фізичної культури і спорту за рахунок коштів

таких фондів не робилося. Для їх створення потрібно вирішувати безліч правових, управлінських, фінансових та організаційних проблем.

Певне зрушення в напрямку створення позабюджетних фондів фінансування спорту відбувся в 27 липня 2005 року, коли була зареєстрована некомерційна благодійна організація «Фонд підтримки олімпійців», створена за участю та підтримки державних громадських діячів України, а також видатних українських спортсменів.

На нашу думку, створення подібного фонду є закономірним продовженням розпочатої в 2001-2003 рр. тенденції до популяризації підтримки спорту з боку українського бізнесу. Саме по собі, дану тенденцію можна вважати позитивною, проте вона не завжди сприяє системному розвитку сфери фізичної культури і спорту в країні. По-перше, пріоритети бізнесу, як правило, спрямовані на підтримку професійного спорту і спорту вищих досягнень, в той час як найбільш гострою проблемою є відродження саме масового спорту. Відповідно до справедливим твердженням «спорт являє собою свого роду піраміду: чим ширше її основа - а це масовий і дитячий спорт, тим вище вершина, тобто успіх на головних міжнародних змаганнях» [142]. По-друге, покупка українськими бізнесменами зарубіжних професійних спортивних команд явно не сприяє розвитку національної економіки України.

Подібна ситуація призводить до необхідності створення в країні позабюджетного фонду розвитку саме «спорту для всіх», що має вирішальне значення в рамках переходу країни до соціально - орієнтованої ринкової системи і призначеного для забезпечення додаткових джерел фінансування заходів з розвитку фізичної культури і фізичної реабілітації. Джерелом формування його доходів могли б стати спонсорські кошти фізичних і юридичних осіб; доходи від реалізації комерційних проектів; залучення коштів з-за кордону, включаючи міжнародні гранти; а також безліч інших джерел, не заборонених законодавством. Переліку підлягають фінансування з даного фонду витрат що повинно бути затверджено законом про державний бюджет,

функція адміністрування, покладено на державний орган виконавчої влади в галузі фізичної культури і спорту України.

Таким чином, важливим завданням в рамках вдосконалення системи державного регулювання фізичною культурою і спортом є оптимізація системи фінансування, орієнтована, з одного боку, на підвищення загального рівня фінансового забезпечення галузі, з іншого боку - на зниження навантаження на державний бюджет. Подібне вдосконалення фінансових механізмів повинно будуватися на основі диверсифікації джерел фінансування та збільшення частки позабюджетних коштів.

Важливим завданням в рамках реформування будь-яких господарських систем (як на макро, так і на мікро-рівні), з метою досягнення принципово нового якісного рівня функціонування, є розробка системи показників, що дозволяють оцінювати рівень розвитку як всієї системи в цілому, так і ступінь досягнення окремих поставлених цілей.

Правильний вибір показників ефективності особливо важливий в контексті використання такого інструменту аналізу і планування як система збалансованих показників. Цілі і показники в даному випадку повинні формуватися в залежності від стратегічних цілей соціальної політики країни і розглядатися за критеріями соціально-економічної ефективності, споживчої ефективності, внутрішнім бізнес-процесом (механізмом функціонування галузі), а також інфраструктури. Сам процес становлення системи збалансованих показників прояснює стратегічні цілі і визначає критичні параметри їх досягнення. Головна стратегічна мета системи, як правило, характеризується загальним інтегральним показником. У сфері фізичної культури і спорту такий показник повинен відображати ступінь її впливу на досягнення загальних глобальних соціально-економічних цілей. причому . з соціально-економічний ефектом може виражатися як у фінансових, так і не фінансових (натуральних) показниках.

На сьогоднішній день система оцінок функціонування сфери фізичної культури і спорту може бути представлена в показника які ми умовно розділимо на дві групи.

Показники першої групи характеризують кількісні зміни в розвитку власне фізичної культури і спорту (кількість людей, які займаються, спортивних споруд, які виділяються фінансові кошти).

Показники другої групи характеризують ступінь впливу реформованої системи фізичної культури і спорту на досягнення соціально-економічних цілей, що стоять перед суспільством. Зокрема однією з головних цілей заходів є зниження кількості днів тимчасової непрацездатності на 15%, в результаті чого очікується досягти економічного ефекту, вираженого в скороченні витрат держави на надання медичної допомоги та виплату допомоги по тимчасовій непрацездатності. Паралельним економічним ефектом буде запобігання економічних збитків через недовироблення валового внутрішнього продукту, пов'язаного із захворюваністю, інвалідністю і смертністю населення.

Таким чином, виражена тенденція до зниження середнього числа днів тимчасової непрацездатності від всіх причин буде свідчити про ефективність реалізації програмних заходів. В цілому, набір показників пропонованих нами може бути використаний в рамках системи збалансованих показників сфери фізичної культури і спорту, проте, на нашу думку, необхідно оптимізувати саму методологію оцінки [137].

По-перше, слід мати чітку прив'язку розроблюваної системи показників до цілей фізкультурно-спортивної діяльності.

Так, відповідно до карти цілей, соціально-економічний ефект функціонування сфери фізичної культури і спорту досягається через такі цілі фізкультурно-спортивної діяльності, як:

- зниження державних витрат на медичні послуги за програмою обов'язкового медичного страхування ;
- зменшення кількості днів тимчасової непрацездатності;
- збільшення працездатного періоду в житті людини;

- підвищення престижу країни на міжнародній арені і як наслідок збільшення інтересу до країни з боку зарубіжних інвесторів;
- збільшення кількості робочих місць за рахунок збільшення інвестиційної активності і розвитку спорт індустрії .

Реалізація зазначених цілей в свою чергу призводить до реалізації цілей більш високого рівня - оптимізації бюджетних витрат, у - перших, шляхом зниження навантаження на бюджет і, по-друге, шляхом стимулювання додаткових бюджетних надходження.

По-друге, для кожної мети, необхідно розробити такий набір показників, щоб в нього входили як підсумкові показники, так і формують, причому підсумкові показники характеризують ступінь досягнення цієї мети, а формують характеризують зусилля, спрямовані на її досягнення. Між результуючими і формуючими показниками всередині кожного набору показників необхідна наявність причинно-наслідкового зв'язку. Формують і підсумкові показники можуть бути представлені як в формі кількісних (абсолютних), так і в формі інтегральних (багатофакторних відносних) показників.

Кількісні показники визначаються методом прямого рахунку і є параметри, що характеризують зміст планів і програм функціонування або розвитку основної діяльності. Інтегральні показники являють собою відносну комплексну оцінку ефективності.

Формування комплексної ієрархії збалансованих показників допоможе перевести складні і часто розпливчасті уявлення про державне регулювання сферою фізичної культури і спорту в більш точну і обґрунтовану форму. Акцент на причинно-наслідкові зв'язки при формуванні збалансованої системи показників сприятиме кращому уявленню про те, як окремі суб'єкти системи стають одним цілим і наскільки функціонування кожного з них впливає на кінцевий результат функціонування сфери фізичної культури і спорту та, в кінцевому рахунку, на досягнення глобальних соціально-економічних цілей суспільства.

3.3. Удосконалення та розвиток системи державного регулювання фізичної культури й спорту

Основне завдання, що ставиться сьогодні перед спортивною галуззю України – це побудова ефективної системи державного регулювання й планування відносин даної галузі, адекватної сучасним українським ринковим умовам.

Наслідком перехідного періоду у сфері фізичної культури й спорту є мінімальне законодавче регулювання, відсутність чіткої суб'єктної структури спортивною галузі й відпрацьованих організаційно - правових зв'язків між суб'єктами, судова практика, що складається, правозастосування у сфері фізичної культури й спорту, слабо розвитий документальний і договірної оборот, невідповідність українських організаційно-правових стандартів і методів міжнародним реаліям.

Побудова нової системи державного регулювання й вирішення вищевказаних проблем на державному рівні відбувається поступово й не завжди відповідає реальним потребам галузі.

Ситуація ускладнюється тим, що побудова ефективної системи управління неможливо без детальної комплексної регламентації взаємин державних органів управління фізичною культурою й спортом і відповідними органами на регіональному рівні. Така регламентація повинна стосуватися питань розмежування повноважень, порядку взаємодії з територіальними органами, державними організаціями, відомствами, спеціалізованими підприємствами, міжвідомчої координації [84, с. 67].

Правова база, на основі якої повинна реалізовуватися державна політика у сфері фізичної культури й спорту, як показує проведене дослідження, неадекватна проведеним соціально-економічним реформам, не гарантує конституційне право кожного громадянина України на заняття фізичною

культурою й спортом. Основною причиною цього є відсутність надійних механізмів реалізації прийнятих законів.

Законодавством повинне передбачатися створення сприятливих умов у першу чергу для організацій, що реалізують програми розвитку фізичної культури й спорту серед дітей, інвалідів, сиріт, що сприяють формуванню здорового способу життя, для спонсорів та інвесторів, що направляють свої засоби на підготовку спортивного резерву й збірних команд України для участі в Олімпійських і Параолімпійських іграх [183].

У діючі на сьогоднішній день законодавчих актах понижена роль суспільних фізкультурно-спортивних об'єднань, що несуть основне навантаження по розвитку масової фізкультурно-оздоровчої роботи й підготовці резерву для спорту вищих досягнень, не відрегульовані питання їх економічної підтримки з боку комерційних, суспільних некомерційних організацій, а також громадян.

Тому, на сьогоднішньому етапі необхідно в першу чергу забезпечити раціональне управління державним майном. У зв'язку із цим слід створити повний реєстр державної й регіональної власності, що забезпечує навчально-тренувальний процес, проведення спортивних заходів, науково-методичні рішення питань підготовки збірних команд країни. Особлива увага потрібно приділити проблемі оптимізації управління державними пакетами акцій.

Необхідно продовжити роботу з повернення в державну власність неправомірно відчужених об'єктів на підставі судових рішень, ширше застосовувати договірну практику спільного використання (експлуатацію) спортивних споруджень, що належать різним відомствам або власникам.

У нових соціально-економічних умовах будівництво спортивних споруджень і їх реконструкція повинні здійснюватися не тільки за рахунок бюджетних коштів різного рівня, але й шляхом залучення засобів вітчизняних і закордонних інвесторів. Назріло завдання зі здійснення заходів, що стимулюють розвиток ринку фізкультурно-спортивних послуг і створення індустрії спортивних товарів і встаткування.

Необхідність пошуку шляхів удосконалення системи фізкультурної освітньої системи в країні й у зв'язку із цим створення нової організаційної структури фізкультурно-спортивної освіти обумовлене соціально-економічними й правовими перетвореннями, що відбуваються в суспільстві, а також досить високим рівнем науково-методичного, інтелектуального потенціалу, накопиченого в галузі й конкурентоспроможного на світовому ринку.

Вивчення практики державного регулювання фізичною культурою й спортом і спеціальних робіт, присвячених дослідженню проблем підготовки спортивних фахівців, дає підставу зробити висновок про те, що система фізкультурно-спортивної освіти не в змозі створити організаційні, науково-методичні, правові, матеріально-технічні й соціально-побутові умови для розкриття й творчого розвитку цього потенціалу. Це приводить до того, що як суб'єкти системи (в особі професорсько-викладацького складу, наукових співробітників, навчально-допоміжного персоналу), так і об'єкти (в особі студентів) не мають можливості для найбільш повної самореалізації своїх професійних інтересів і задоволення потреб.

З метою реалізації вищевикладених напрямків державної політики в сфері фізичної культури й спорту в Законі України « Про фізичну культуру й спорт» [174] передбачені заходи державної підтримки розвитку фізичної культури й спорту, у числі яких:

1) щорічне фінансування заходів в області фізичної культури й спорту, у тому числі заходів щодо підготовки до участі спортсменів в Олімпійських іграх, інших міжнародних спортивних змаганнях і участі в них, за рахунок засобів державного бюджету;

2) створення умов для використання фізкультурно-спортивними організаціями й підприємствами спортивної промисловості державних фінансових, матеріально-технічних і інформаційних ресурсів, а також науково-дослідних і технічних розробок і технологій;

- 3) зміст фізкультурно-оздоровчих, спортивних і спортивно-технічних споруджень, що перебувають у власності держави;
- 4) будівництво й утримання спортивних споруд за місцем проживання громадян, фізкультурно-оздоровчих споруджень у кожному муніципальному формуванні й надання на основі таких споруджень фізкультурно-оздоровчих і спортивних послуг;
- 5) збільшення кількості дитячо-юнацьких спортивних шкіл усіх видів і типів, клубів за місцем проживання громадян, дитячих і молодіжних спортивно-оздоровчих таборів, лікарсько-фізкультурних диспансерів і зміцнення їх матеріально-технічної бази;
- 6) створення умов для широкого використання засобів фізичної культури й спорту з метою зміцнення здоров'я матері й дитину;
- 7) організація фізкультурно-оздоровчих і спортивно-масових заходів для дівчат і жінок з урахуванням специфіки їх діяльності й відповідних науково-методичних рекомендацій;
- 8) обов'язкова сертифікація спортивних виробів і техніки;
- 9) підтримка зовнішньоекономічних зв'язків фізкультурно-спортивних організацій.

Державна підтримка фізичної культури й спорту, фізкультурно-спортивних організацій, спортивних споруджень, підприємств спортивної промисловості здійснюються відповідно до цільових програм розвитку фізичної культури й спорту всіх рівнів, затвердженими у встановленому порядку відповідно Урядом України, органами виконавчої влади та іншими фізкультурно-спортивними організаціями.

При цьому одні програми повністю присвячені питанням фізичної культури й спорту, інші стосуються цих питань частково. Аналіз наявних у сфері фізичної культури й спорту програм, прийнятих державними органами, дає підставу вважати їхніми юридичними службовими документами, у яких концептуальні основи програм сполучаються з їхнім техніко-економічним обґрунтуванням і орієнтацією на кінцеві результати. Відповідно до програм

формується організаційно-правовий механізм державного регулювання з їх реалізації.

Питання фізичної культури й спорту є частиною наступних державних цільових програм. Досліджуючи зміст державного регулювання формуванням політики у сфері фізичної культури й спортом, не можна залишити без уваги питання про можливості, характер і межі державного регулювання в умовах ринкових відносин в Україні.

Українські учені – дослідники проблем державного регулювання із цього приводу в період формування ринкових відносин відзначають, як відомо, що в дореформений період держава була власником майже всіх спортивних об'єктів і управляло ними безпосередньо. У подібних умовах суттєво розширювалася масштабність державно-управлінської діяльності. Склалася досить централізована система, що персоніфікує всесильність управлінського апарату.

Зараз відбуваються процеси, що свідчать про значне зменшення ваги державного регулювання. Це в сукупності із критичним аналізом колишньої системи фізичної культури й спорту привело до того, що разом з її негативними елементами фактично були повністю усунуті ті, без яких ніяка система управління, як би її не називали, не в змозі виконати свою соціальну місію. На зміну надмірної управляємості (бюрократичному централізму) прийшла майже повна неуправляемість. Аналіз державного регулювання фізичною культурою й спортом у країнах з розвинутою ринковою економікою дає підставу зробити висновок, що в цих країнах державний вплив на сферу фізичної культури й спорту значно сильніше, чим в Україні.

Як же проблема вирішується сьогодні по закінченні майже десятиліття із часу викладу зазначеного вище судження? Зміцнення вертикалі державної влади в країні значною мірою послабило ту напруженість, яка існувала у взаєминах з питань розмежування компетенції, у тому числі й у справі державного регулювання фізичною культурою й спортом. Однак перед дослідниками специфічних особливостей функціонування фізичної культури й

спорту й сьогодні існує питання, як співвідноситься «державне управління» і «державне регулювання» у зазначеній сфері людської діяльності [69, с. 111].

В аспекті вивчення цього питання можна відзначити, що якщо державне управління завжди виходило з необхідності постійного й безпосереднього (прямого) втручання апарату державного управління фізичною культурою й спортом у функціонування фізкультурно - спортивних об'єктів, то в умовах ринку орієнтири управлінського впливу зв'язуються із самостійністю тих або інших структур, з їхнім відомим відокремленням.

У той же час між державним управлінням і державним регулюванням немає принципових відмінностей по цільовому призначенню, тому що регулювання — неодмінний елемент державно-управлінської діяльності, одна з її функцій. Управляючи, держава регулює, а регулюючи, управляє. З певною часткою умовності можна затверджувати, що державне управління традиційно зв'язується з наявністю в його суб'єктів підлеглих об'єктів, а державне регулювання — із впливом переважно на непідлеглі об'єкти.

До форм державного регулювання у сфері фізичної культури й спорту можна віднести:

- а) установлення загальних правил для сфери фізичної культури й спорту (нормативне регулювання);
- б) контроль над виконанням правових норм, що регулюють спортивні відносини;
- в) державний захист прав і інтересів учасників спортивних відносин, урегульованих відповідними правилами;
- г) координацію, консультативне визначення пріоритетів у структурній і інвестиційній політиці спортивних відносин;
- д) реєстрацію (спортивно-мисливської зброї, гоночних автомобілів, спортивних яхт, спорт-будівель і т.д.);
- е) ліцензування (освітня-спортивна, фізкультурно-лікувальна діяльність, виробництво спортивних інвентарю тощо);
- ж) сертифікацію спортивних товарів і послуг;

з) державні замовлення й програми, митні тарифи й мита.

Вони наділяються в ті або інші правові форми. У сучасних умовах своєрідним вираженням державного регулювання у сфері фізичної культури й спорту є приватизація й акціонування спортивних об'єктів.

З урахуванням зазначених форм змістовна сторона діяльності держави в сфері фізичної культури й спорту проявляється в наступному: воно здійснює правове регулювання фізкультурно-спортивних відносин, виявляє економічну й іншу підтримку об'єктам системи фізичної культури й спорту (як державної, так і інших форм власності). Причому в одних випадках за рахунок бюджетного фінансування, в інших — наданням пільгових кредитів, звільненням від податків і т.д.; веде контроль і не допускає (особливо в сфері фізкультурно-оздоровчих послуг населенню, виробництва спортивних товарів) монополізму; шляхом проведення інвестиційної політики домагається пропорційного, рівномірного й сталого розвитку як спорту вищих досягнень, так і масового спорту, фізкультурно-оздоровчих занять і туризму в різних регіонах України; за рахунок засобів від податків, інших доходів держава надає допомогу в можливості займатися фізичною культурою, спортом і туризмом інвалідам, пенсіонерам, неповнолітнім і іншим соціально мало захищеним категоріям населення, не допускає великого розриву між особистими доходами громадян, що працюють у сфері фізичної культури й спорту, що й професійно займаються спортом шляхом проведення відповідної податкової політики; здійснює безпосереднє управління державними спортивними об'єктами [80].

Багатопланове державне регулювання у всіх сферах суспільства, у тому числі й у сфері фізичного виховання — юридична реальність. Заперечення державного регулювання практично спрямоване на руйнування економіки й соціально-культурної сфери нашої країни. Тому поряд з державними існують також і суспільні фізкультурно-спортивні установи – однак це не суспільні об'єднання, що мають членства, та ставлять метою надання конкретного виду фізкультурно-оздоровчих послуг, що відповідають інтересам учасників і відповідних до статутних зазначеного об'єднання. До них можуть бути

віднесені спортивні спорудження недержавної форми власності, різного виду фізкультурно-спортивні клуби, установи, що здійснюють поряд із соціально-педагогічної й культурної роботу з фізичного виховання й ін.

Управління суспільною спортивною установою і її майном здійснюється особами, призначеними засновником (засновниками). В установі може створюватися колегіальний орган, який визначає зміст діяльності суспільної спортивної установи, має право дорадчого голосу при засновнику, але не має права розпоряджатися майном суспільної спортивної установи, якщо інше не встановлене засновником (засновниками).

В організаціях суспільної спортивної самодіяльності - менший ступінь організаційної оформленості, немає відносин членства, як правило, відсутня матеріально-технічна база, немає штатного апарату, утворюються вони найчастіше при державних або громадських організаціях. Це досить прості децентралізовані системи або окремі суспільні об'єднання .

До них ставляться: 1) тренерські ради, суддівські колегії за видами спорту; 2) федерації за видами спорту; 3) органи самодіяльного фізкультурно-оздоровчого активу, наприклад, ради й комісії сприяння розвитку фізичної культури й спорту; 4) ради колективів фізичної культури, спортивних клубів; 5) фітнес -центри, клуби аматорів оздоровчого бігу та ін. [69, с. 90].

Провідне місце зі значимості й ступенем правової урегульованості серед організацій суспільної спортивної самодіяльності займають спортивні федерації.

Відповідно до Закону України «Про громадські об'єднання» [68] орган виконавчої влади в області фізичної культури й спорту, органи и місцевого самоврядування взаємодіють із Міністерством молоді та спорту України із усіх питань розвитку фізичної культури й спорту, у тому числі:

- координації у встановленому законодавством порядку своєї діяльності із проблем фізкультурно-спортивного й олімпійського руху, при необхідності спільно проводять спортивні змагання, спартакіади, інші фізкультурно-спортивні заходи, організують пропаганду фізичної культури й спорту,

здійснюють професійну підготовку працівників фізкультурно-спортивних організацій і забезпечують підвищення їх кваліфікації, забезпечують ефективне використання спортивних споруджень і будівництво нових спортивних споруджень;

- наданні допомоги щодо сприяння виконань ними статутних завдань, заслуховують інформацію з основних питань розвитку фізичної культури й спорту, ухваленні відповідних рішень й контролюють їхнє виконання (нормативно-правовою формою угоди в цьому випадку служить адміністративно-правовий договір);

- здійсненні у законодавчо встановленому порядку збору інформації, що представляється відповідно до форм, затверджених державними органами виконавчої влади в області статистики й дають по них висновку й рекомендації.

Отже, залежно від зазначеної функціональної відмінності обирається певний режим правового регулювання, визначаються сфера, характер і напрямок такої регламентації, окреслюється правоздатність та гарантії їхньої правоздатності.

У теоретичному плані важливим представляється прогнозування з урахуванням подальшого розвитку державного регулювання політики при виборі методу правового регулювання організації й діяльності об'єднань, участі громадян в управлінні фізкультурно-спортивним рухом.

У цілому ситуація в області державного регулювання фізичною культурою й спортом в Україні у цей час характеризується наступним:

1. Незважаючи на свою неефективність в Україні дотепер збережена розрізнена структура управління фізичною культурою й спортом, що включає два основні елемента: державні й суспільні органи управління, що, з одного боку визначається; специфікою фізичної культури й спорту як галузі соціальної сфери, а, з іншої, традиціями й історією розвитку цієї галузі в Україні протягом попередніх десятиліть. Збереження державного органа управління повинне супроводжуватися регламентацією функціональних повноважень даного органу.

2. Недостатня погодженість у проведенні політики в області фізичної культури й спорту між державним органом управління, Олімпійським комітетом й окремими федераціями за видами спорту, що суттєво знижує ефективність фізкультурно - спортивної діяльності в частині реалізації завдань соціальної політики.

3. На сучасному; етапі ще недостатньої є погодженість дій усіх організацій, що приймають участь у розвитку фізичної культури й спорту, але не включених безпосередньо у вертикаль галузевого управління, а саме: органів освіти, охорони здоров'я, культури й інших відомств і організацій;

4. Місце спортивних федерацій за видами спорту в загальній структурі управління галуззю фізичної культури й спорту в країні представляється досить невизначеним. У цей час усі спортивні федерації є громадськими організаціями (недержавними некомерційними), у завдання яких входять розвиток окремого виду спорту. У той же час відсутній процес координації їх діяльності, немає концепцій розвитку окремих видів спорту, що суттєво знижує ефективність діяльності даних організацій.

Варто запропонувати, на основі проведеного дослідження концептуальні напрями підвищення рівня державного регулювання фізичною культурою й спортом на основі побудови більш досконалої системи взаємодії: різних суб'єктів при посиленні ролі органів державного управління, що обґрунтовує побудова м'якої вертикалі управління, що з одного боку підсилює ступінь державного регулювання, а, з іншого забезпечує розширення прав і обов'язків усіх суб'єктів спортивної діяльності.

Диверсифікованість управлінських повноважень як у рамках державної вертикалі: держава - регіон - муніципалітет, так і в напрямку секторальної структури економіки (суб'єктів економічної діяльності): суспільний (державна й муніципальна форма власності) сектор — недержавний: некомерційний сектор (громадські організації й фонди).

При включенні суспільних структур у вертикаль управління дані об'єднання й організації не повинні підмінювати державну систему управління фізичною культурою й спортом, а покликано сприяти ефективному використанню ресурсів, що направляються на розвиток фізичної культури й

спорту в країні. При ситуації в області державного регулювання фізичною культурою й спортом в Україні потрібне посилення позиції державного органа управління, що діє на державному рівні, та являється основою досягнення стратегічних цілей в області фізичної культури й спорту. Важливою умовою створення цілісної системи державного регулювання галуззю є чітке розмежування повноважень між державними й суспільними суб'єктами управління.

Для усунення внутрішньогалузевих диспропорцій у системі державного регулювання ми зосередили увагу не тільки на інституціональних, але й функціональних питаннях, що лежать у руслі адміністративної реформи. По-перше, це впорядкування функцій, здійснюваних державною владою й органами місцевого самоврядування; по-друге, підвищення ефективності механізмів реалізації цих функцій; по-третє, удосконалення організації державної служби [77].

Успіх функціонування: системи в цілому перебуває у прямій залежності від погоджених дій органів управління як по вертикалі (з вищими органами: управління по ієрархії галузевої структури), так і по горизонталі (у межах між державними й суспільними структурами). Цілком очевидно, що ліквідація вертикальних протиріч вимагає більш чіткої регламентації відповідальності різних рівнів управління за кінцевий результат діяльності, розширення їх самостійності в прийнятті рішень, децентралізації частини функцій управління, делегування повноважень вищими органами нижчестоящим. Реалізація даних пропозицій дозволить упорядкувати процеси взаємодії державного органа виконавчої влади в області фізичної культури й спорту з регіональними органами управління, підвідомчими установами й організаціями, іншими міністерствами й відомствами.

Що стосується горизонтальних протиріч то їх усунення може бути забезпечене за рахунок більш чіткого «розмежування цілей, завдань і напрямків; діяльності державної й суспільної підсистем фізичної культури й спорту; ліквідації дублюючих функцій органів управління; визначення й закріплення; конкретних функцій у частині розвитку фізичної культури й спорту за відомствами (освіта, охорона здоров'я, МВС, оборона, культура й ін.),

що побічно впливають на зазначені процеси; передачі ряду регулюючих функцій; від органів виконавчої влади підвідомчим або недержавним установам і організаціям фізичної культури й спорту; створення умов для приватних комерційних структур і громадських організацій для розширення переліку надаваних послуг фізичної культури й спорту.

Аналіз спектра функцій, покладених на різні рівні державного регулювання дозволив нам сформулювати й внести пропозиції по розмежуванню повноважень і функцій управління між центром і органами місцевого самоврядування.

Пропонується кардинальний варіант удосконалення системи взаємодії зі спортивними громадськими організаціями, реалізація якого приведе до значного підвищення персональної відповідальності керівників регіонів перед державою за розвиток видів спорту, виступ збірних команд країни на Олімпійських іграх, чемпіонатах світу і Європи, раціональне використання виділюваних державних фінансових і матеріальних ресурсів. Це в підсумку означає додання всеукраїнським асоціаціям за різними видами спорту статусу державно-суспільних об'єднань. Стимулюючим фактором підвищення ефективності підготовки спортсменів високого класу є створення регіональних центрів спортивної підготовки, що дасть значний фінансовий ефект за рахунок наближення місць проведення навчально-тренувальних зборів за тими видами спорту, які культивуються в тому або іншому регіоні України за місцем проживання спортсменів і тренерів.

Порядок мобілізації фінансових коштів і їх структура залежать від приналежності суб'єкта фізкультурно-спортивного руху до державного або недержавному сектору. У свою чергу в кожному секторі є своя правова й функціональна логіка діяльності, заснована на цілком певних принципах ресурсного забезпечення, що впливають із природи організаційно-правової форми власності.

Пропонується удосконалення сучасної вітчизняної політики в області фінансового забезпечення фізичної культури й спорту, що передбачає активну підтримку всіх суб'єктів фізкультурно - спортивного руху й суб'єктів господарювання, що вкладають засоби в галузь або забезпечують

умови для підвищення соціальної ролі фізичної культури й спорту. При цьому неодноразово підкреслюється, що концептуальні пропозиції в частині нових гарантій повинні бути законодавчо закріплені, що дозволить розширити спектр форм і методів фінансового забезпечення розглянутої системи.

Крім цього, у нас акцентована увага на видах фізкультурно-спортивної діяльності, фінансування яких є державною прерогативою; До них ставляться спорт вищих досягнень, включаючи підготовку спортсменів для збірних команд країни; фізична підготовка військовослужбовців і кадрів правоохоронних органів; фізичне виховання в системі державної освіти; лікувальна фізкультура в системі державної охорони здоров'я й санаторно - курортного обслуговування. Також важливою складовою фінансового механізму державного регулювання є суб'єкти фізкультурно-спортивного руху України. Одні з них ставляться до групи управляючих, інші - управляємих, треті — умовно незалежних (при відсутності фінансових взаємин з органами державного регулювання фізичною культурою й спортом).

Таким чином, для досягнення найкращих: результатів з найменшими витратами; ми пропонуємо керуватися певними засадами, що дозволяють оптимізувати функції державного регулювання й структуру фінансових ресурсів залежно від форми власності суб'єктів фізкультурно-спортивного руху. Серед цих принципів визначені такі:

- доступність;
- державна підтримка;
- орієнтація на вирішення пріоритетних завдань;
- дотримання інтересів усіх учасників спортивно-фізкультурного процесу;
- відповідальність;
- соціальна значимість функцій;
- конкурентоспроможність.

Висновки до третього розділу

В результаті проведення системного дослідження державного регулювання сфери фізичної культури й спорту в сучасній Україні було визначено, що основними проблемами її функціонування є:

- втрата системного регулювання як цілісною системою;
- відсутність ефективних механізмів фінансування;
- недостатньо чітка побудова системи пріоритетів;
- правова система взаємовідносин між державою, приватним і громадським секторами що знаходиться на стадії свого становлення.

1. Сьогодні на офіційному рівні визнається, що механізми державного регулювання реалізації політики у сфері фізичної культури і спорту, що використовуються в останні роки, не дали очікуваних результатів. Тому з метою подолання існуючих негативних тенденцій у сфері фізичної культури і спорту в умовах реформування бюджетного процесу в якості інструменту економічної політики держави необхідно використовувати програмно-цільовий метод, який являє собою сукупність намічених до планомірного проведення заходів - узгоджених за змістом, скоординованих в просторі і в часі, забезпечених ресурсами та спрямованих на вдосконалення системи фізичної культури і спорту на етапі становлення соціально-орієнтованої ринкової економіки України.

В даному випадку ключову роль повинні зіграти антиінерційний потенціал програмно-цільового методу, а також його здатність мобілізувати ресурси на вирішення тих проблем, які ще не увійшли в структуру інтересів сформованих ланок економічних і господарських відносин у сфері фізичної культури і спорту і тому не можуть бути вирішені в рамках їхнього традиційного функціонування. Так, очевидно, що на сьогоднішній день найбільш важливим фактором розвитку сфери фізичної культури і спорту, з точки зору власного розвитку, а також досягнення глобальних соціально-економічних цілей є підтримка «масового спорту». Однак протягом більш ніж

15 років, «масовий спорт» (як неприбутковий) знаходиться за межами економічних інтересів суб'єктів національної економічної системи. Орієнтація розроблених нами стратегічних напрямів націлена саме на підтримку «масового спорту» і є, важливим кроком до вдосконалення фізкультурно-спортивної галузі на етапі становлення соціально-орієнтованої ринкової економіки в Україні.

2. Важливість таких кроків не викликає сумніву. Разом з тим, необхідний більш докладний аналіз проблем з реалізації. Це пов'язано з тим, що дані напрями удосконалення галузі повинні бути безпосередньо пов'язані з реальними процесами розвитку фізичної культури і спорту в різних громадських і державних інститутах: соціальній сфері, регіонах країни, галузях господарства, міжнародних відносинах і т.д. Успіх реалізації та досягнення поставлених цілей багато в чому залежить від вдосконалення загальних інституційних умов функціонування, фінансування та законодавчого забезпечення, а також від використовуваних сучасних управлінських технологій та інструментів державної політики.

Важливим фактором ефективного функціонування сфери фізичної культури і спорту, визнаних більшістю дослідників, є відповідність її загальносистемних принципів, таким як цілісність, комплексність і ієрархічність, синергетичність та емерджентність, структурованість, збалансованість централізованого та децентралізованого регулювання, а також принципам науковості, цілеспрямованості, єдності функціонування та розвитку, а також альтернативності.

3. Особистим внеском у дисертаційне дослідження є пропозиція і оцінка можливості використання в якості інструменту аналізу і побудови нової системи державного регулювання фізичною культурою і спортом методології популярної в останні роки концепції Balanced Scorecard (або Performance Scorecard), що перекладається на українську мову як «система збалансованих показників».

Використання концептуальних основ системи збалансованих показників дозволить оптимізувати систему державного регулювання і фінансування фізичної культури і спорту. Відповідно до методологічних принципів концепції «системи збалансованих показників», функції системи регулювання фізичною культурою і спортом повинні бути розподілені між її конкретними елементами, при цьому склад функцій, закріплених за кожним елементом, повинен бути точно визначений, обмежений і спрямований на досягнення локальних цілей. Самі елементи системи при цьому повинні бути певним і жорстко фіксованим чином пов'язані між собою, виходячи з того, що тільки їх ефективну взаємодію дозволяє реалізувати весь склад функцій системи і, таким чином, забезпечити досягнення її загальної стратегічної мети. Важливим завданням в рамках даної методології є побудова карти цілей розвитку, у взаємозв'язку з ресурсами їх досягнення, а також внутрішніми бізнес-процесами.

4. Аналіз запропонованих цілей призводить до висновку про те, що необхідною умовою досягнення цілей верхнього рівня - оптимізації витрат державного бюджету (на основі зниження навантаження на бюджет і стимулювання додаткових бюджетних надходжень), є ефективна діяльність в області державного регулювання фізичною культурою і спортом, а також ефективність фінансового забезпечення.

5. Важливим напрямом розвитку фізичної культури і спорту в умовах становлення соціально-орієнтованої ринкової економіки є вдосконалення організаційно-управлінської моделі, що засноване на оптимальному поєднанні централізованого та децентралізованого управління.

Таким чином, раціональна бюджетна політика передбачає встановлення оптимальних в даних конкретних обставинах заходів централізації і децентралізації державного регулювання сферою фізичної культури і спорту, а також використання бюджетних коштів. Специфіка міжбюджетних відносин при цьому повинна бути законодавчо закріплена як по вертикалі, так і по горизонталі. В контексті даної установки важливим фактором є чітке розмежування управлінських повноважень, зон відповідальності між

державним і муніципальним органом виконавчої влади та іншими організаціями, які беруть участь в державному регулюванні фізичною культурою і спортом, але при цьому не включеними в вертикаль державної влади.

ВИСНОВКИ

Отримані в процесі дослідження результати підтверджують загальну методологію, покладену в його основу, а реалізована мета і завдання дослідження дають можливість дійти в дисертації таких висновків:

1. Проаналізовано принципи та сутність державного регулювання фізичної культури й спорту. Надано теоретичне обґрунтування й висунуті положення про віднесення послуг фізичної культури й спорту до групи змішаних суспільних благ і аргументована необхідність їх бюджетного фінансування. Розкрита роль державного регулювання фізичної культури й спорту як складової частини сфери послуг, що передбачає комплексне визначення та вирішення соціально-демографічних, соціально-політичних і соціально-економічних завдань розвитку суспільства в цілому та фізичного й емоційного вдосконалення кожного громадянина зокрема.

2. Дослідження особливостей формування підходів до державного регулювання розвитку сфери фізичної культури й спорту в зарубіжних країнах дало змогу встановити, що, незважаючи на деякі національні особливості такого розвитку, форми залучення держави у цю сферу не відрізняються широким різноманіттям. Вона залежать, насамперед, від тих цілей, які ставлять перед спортом держава й суспільство. З'ясовано, що на сучасному етапі серед форм залучення держави у спорт основними є: прийняття правових актів у сфері спорту на державному й регіональному рівнях; участь держави, регіональних і місцевих органів влади в розвитку спорту, зокрема, в його фінансуванні, що охоплює підготовку спортсменів високого класу й спортивного резерву, будівництво спортивних споруджень тощо. Визначено, що розвиток спорту вищих досягнень – прерогатива національних державних або національних суспільних спортивних структур. Розвиток масового спорту – функція держави, яка реалізує дане завдання через регіональні й місцеві органи влади, спортивні організації й установи відповідного рівня. Розвиток

професійного спорту здійснюється приватними комерційними структурами, які створюються, як правило, у межах окремих видів спорту. Держава надає істотну фінансову допомогу сфері спорту майже у всіх країнах незалежно від характеру відносин між державою й спортивним рухом.

3. Оцінено фінансовий механізм державного регулювання фізичної культури й спорту в сучасній Україні, у результаті чого визначено, що основними проблемами її функціонування є: втрата регулювання як цілісною системою; відсутність сучасного фінансового механізму державного регулювання через недостатньо чітку побудову системи пріоритетів; правова система взаємин, що перебуває на стадії свого становлення, між державою, приватним і суспільним секторами. На цій підставі визнано, що важливим напрямком удосконалення фінансового механізму є впровадження нових елементів у практику конкурсного розподілу фінансових ресурсів з бюджетів різних рівнів для розвитку фізичної культури й спорту.

4. Здійснено системний аналіз організаційно-правового механізму державного регулювання фізичної культури й спорту. Запропоновано комплекс заходів із розвитку та вдосконалення організаційно-правового механізму державного регулювання діяльності суб'єктів фізкультурно-спортивного руху з метою підвищення якості послуг, які надаються населенню, і забезпечення розвитку спорту вищих досягнень.

5. Окреслено механізми активізації державного регулювання фізичної культури й спорту в Україні. Визначено методичні засади формування законодавчої, нормативно-правової бази в цій сфері та принципів реалізації державного регулювання фізкультурно-оздоровчої діяльності, що забезпечують активізацію державного регулювання фізичної культури і спорту в Україні на основі використання, зокрема, принципів Balanced Scorecard (системи збалансованих показників) для цілей аналізу й побудови нової системи регулювання фізичної культури й спорту в Україні. Використання концептуальних основ системи збалансованих показників дозволить оптимізувати систему державного регулювання й фінансування фізичної

культури й спорту.

6. Обґрунтовано та на основі проведеного структурно-функціонального аналізу розроблено стратегічні засади реформування сфери фізичної культури й спорту. У межах цих засад сформульовані основні методологічні принципи підвищення державного регулювання фізичної культури й спорту як цілісної системи. Запропоновано комплекс нормативно-правових регуляторів діяльності суб'єктів господарювання в даній сфері послуг, що враховують сучасні напрямки лібералізації економіки й соціальної сфери, основні положення яких передбачають необхідність розширення взаємодії різних суб'єктів фізкультурно-спортивної діяльності (комерційних і некомерційних) з одночасним посиленням державного регулювання діяльності з метою підвищення якості фізкультурно-спортивних послуг населенню й розвитку спорту вищих досягнень, розширення прав і відповідальності всіх суб'єктів; фізкультурно-спортивного руху за кінцеві результати діяльності.

7. Визначені напрями вдосконалення та розвитку системи державного регулювання у сфері фізичної культури й спорту в Україні, які передбачають упровадження окресленої системи збалансованих показників, що дозволить оптимізувати функціонування як системи державного регулювання, так і фінансування фізичної культури й спорту. Відповідно до методичних основ, які становлять підґрунтя концепції «системи збалансованих показників», визнано, що функції системи регулювання фізичною культурою й спортом повинні бути розподілені між її конкретними елементами, при цьому склад функцій, закріплених за кожним елементом, повинен бути точно визначений, обмежений і спрямований на досягнення локальних цілей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абашкіна, Н.В. Принципи розвитку професійної освіти в Німеччині / Н.В. Абашкіна // Вища школа, 1998. – 207 с.
2. Амосов Н.М. Раздумья о здоровье / Н.М. Амосов. – М.: Физкультура и спорт, 1987. – 64 с.
3. Анатович Н.А. Методология политического анализа зффективности государственного управления / Н.А. Анатович // Проблемы управления. – 2009. – № 4 (33). – С. 95-99.
4. Андреева О., Благій О. Фандикова Л. Стан і напрями удосконалення системи підготовки кадрів з рекреації та оздоровчої фізичної культури // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2002. – № 2-3. – С. 24-26. – Бібліогр.: 5 назв. – укр.
5. Андрушко В. Поняття та принципи реструктуризації регіонального агропромислового виробництва / В. Андрушко // ВУАДУПУ. – 2001. – № 2. – С. 154-162.
6. Андрейчук С. Державне управління вищою школою в контексті Болонської декларації / С. Андрейчук // Актуальні проблеми реформування державного управління в Україні : матеріали щоріч. наук.-практ. конф. (20 січ. 2006 р.). У 2 ч. / за наук. ред. Я. Й. Малика. – Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2006. – Ч. 2. – С. 4–5.
7. Андрейчук С. Управлінські засади розвитку вищої освіти України в умовах інтеграції в європейський освітній простір / С. Андрейчук // Ефективність державного управління. – Вид-во Львів. регіон. ін-ту держ. управління. – Львів, 2007. – Вип. 12. – С. 13-18.
8. Андриющенко О. А. Концептуальні основи створення єдиного інформаційного поля фізичної культури і спорту України / О. А. Андриющенко // Вісн. Кн. палати. – 2003. – № 1. – С. 33-36.

9. Андрущенко, В. П. Основні тенденції розвитку вищої освіти України на рубежі століть : (спроба прогност. аналізу) / В. П. Андрущенко // Вища освіта України. – 2001. – № 1. – С. 11–17.
10. Андрущенко, В. П. Модернізація освіти: політика і практика / В. П. Андрущенко // Педагогіка і психологія. – 2002. – № 3. – С. 12–15.
11. Андрошук, А. Г. Освіта у країнах європейської спільноти: структура і управління / А. Г. Андрошук // Проблеми науки. – 2000. – № 8. – С. 54–60 ; № 9. – С. 54–69.
12. Андрефф В. Финансирование спорта во Франции: спортивное спонсорство / В. Андрефф // Спорт для всех. – 1996. – № 1. – С. 32–33.
13. Антонова Н.Б. Государственное регулирование экономики: Учебник / Антонова Н.Б. - Мн: Академия управління при Президенте Республики Беларусь, 2002. - 775 с.
14. Апанасенко Г.Л. Валеология на рубеже веков // Наука в олимпийском спорте. - 2000. - Специальный выпуск. - С. 14-20.
15. Арделеан Г. І. Реформування системи фізичного виховання в Румунії. – Луцьк: видавництво Волинського державного університету, 2000. – 20 с.
16. Архітектурно-планувальні особливості проектування бейсбольних споруд в Україні / О.С. Слепцов, Г.Д. Підгорна // Містобудування та терит. планування. - 2006. – Вип. 25. – С. 239-251.
17. Базылюк Т.А. Соответствие подготовки специалистов направления “физическое воспитание и спорт” требованиями рынка услуг / Т.А. Базылюк // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2006. – № 10. – С. 81-84.
18. Вавренюк С. А. Генезис організаційно-правового забезпечення державного управління фізичним вихованням молоді на теренах України [Електронний ресурс] /С.А. Вавренюк/Державне будівництво : [Електронне наукове фахове видання]. – 2014. – № 2. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2014-1/index.html>.

19. Вавренюк С. А. Науково-теоретичні засади програмно-цільового управління розвитком фізичної культури і спорту для студентської молоді / С.А. Вавренюк // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. – Х. Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2014. – Вип. 2 (46). – С. 324–329.

20. Вавренюк С. А. Закордонний досвід державного управління розвитком фізичної культури і спорту/С.А. Вавренюк/Теорія та практика державного управління : зб. наук. праць. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2014. – Вип. 4 (47). – С. 163–167.

21. Вавренюк С. А. Теоретико-правові основи державного управління фізичною культурою і спортом в Україні/С.А. Вавренюк/Теорія та практика державного управління : зб. наук. праць. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2014. – Вип. 3 (46). – С. 210–215.

22. Вавренюк С. А. Роль виховних функцій фізичної культури і спорту серед студентської молоді: державноуправлінський аспект / С.А. Вавренюк // Інвестиції: практика та досвід. - № 2, 2015. - С. 138–140.

23. Вавренюк С. А. Структурно-функціональна модель системи державного управління розвитком фізичної культури і спорту в Україні / С.А. Вавренюк // Інвестиції: практика та досвід. № 21, 2014. - С. 154-158.

24. Вавренюк С.А. Шляхи удосконалення системи навчання фізичної культури і спорту у вищих навчальних закладах України / С.А. Вавренюк // Публічне урядування: зб. наук. праць. К. : Вид-во ДП «Виробничий дім «Персонал», 2018. – Вип. 2 (12). – С. 85-94.

25. Вацеба О. Діяльність українського науково-дослідного інституту фізичної культури (1931-1939) як науково-організаційна основа формування та розвитку державного науково-дослідного інституту фізичної культури і спорту в сучасній Україні / О. Вацеба // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. – 2003. – №1. – С. 39-45.

26. Виноградов П.А., Душанин А.П., Жолдак В.И. Основы физической культуры. – Челябинск: Урал ГАФК, 2006. – 387с.

27. Воробйов М.І. Передумови та шляхи формування сучасної системи Післядипломної освіти фахівців з фізичного виховання і спорту в Україні / М.І. Воробйов, Ю.П. Мічуда // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2004. – № 21. – С. 3-8.

28. Воробйов М.І. Перепідготовка фахівців з фізичного виховання і спорту як вимога сучасного ринку праці в Україні / М.І. Воробйов, Ю.П. Мічуда // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2005. – № 9. – С. 3-9.

29. Гайдачук Д. Удосконалення фінансового забезпечення підготовки спортсменів високого класу до чемпіонатів світу, Європи і Олімпійських ігор / Д. Гайдачук // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2002. – № 4. – С. 71-74.

30. Гайдачук Д.Л. Результати досліджень з питань використання фінансових ресурсів організаційно-управлінськими структурами у спорті вищих досягнень / Д.Л. Гайдачук // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2004. – № 13. – С. 29-39.

31. Гайдышев И. Анализ и обработка данных: [спец. справочн.] / И. Гайдышев. – СПб: Питер, 2001. – 752 с.

32. Галкин В.В. Экономика спорта и спортивный бизнес: [учебн. пособ.] / В.В. Галкин. – М.: КНОРУС, 2006. – 320 с.

33. Галкин В.В., Сыроев В.И. Экономика физической культуры и спорта. Учебное пособие для вузов физической культуры. 2–е изд.– Воронеж: Изд–во Моск. Акад. экономики и права, 2000.– 219 с.

34. Гасюк І.Л. “Фізична культура в освітній сфері”: перспективні шляхи державного стимулювання розвитку / І.Л. Гасюк // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 12. – С. 95-99.

35. Гасюк І.Л. Державна політика й галузеві програми розвитку фізичної культури і спорту в Україні / І.Л. Гасюк // Університетські наукові записки: часопис ХУУП. – Х.: Вид-во ХУУП – 2010. – № 1(33). – С. 185-195.

36. Гасюк І.Л. Державне управління якістю діяльності та розвитком фізичної культури і спорту: процесуальне моделювання / І.Л. Гасюк // Університетські наукові записки: часопис ХУУП. – Х.: Вид-во ХУУП – 2011. – № 1 (37). – С. 363-371.

37. Гасюк І.Л. Еволюція організаційно-правових основ державного управління фізичною культурою і спортом на українських землях наприкінці ХІХ ст. та в радянський період / І.Л. Гасюк // Університетські наукові записки: часопис ХУУП. – Х.: Вид-во ХУУП – 2009. – № 4 (32). – С. 261-272.

38. Гасюк І.Л. Економіко-правові аспекти державного стимулювання розвитку фізичної культури та спорту в Україні / І.Л. Гасюк // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. – О.: Вид-во ОРІДУ НАДУ – 2011. – № 2(46). – С. 58-61.

39. Гасюк І.Л. Організаційна структура державного управління фізичною культурою і спортом в Україні / І.Л. Гасюк // Університетські наукові записки: часопис ХУУП. – Х.: Вид-во ХУУП – 2010. – № 3 (35). – С. 195-203.

40. Гасюк І.Л. Організаційно-правові засади господарської діяльності в сфері фізичної культури і спорту / І.Л. Гасюк // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 17 – С. 108-112.

41. Гасюк І.Л. Організаційно-правові засади державного управління фізичною культурою й спортом: сучасний стан і тенденції розвитку / І.Л. Гасюк // Університетські наукові записки: часопис ХУУП. – Х.: Вид-во ХУУП – 2009. – № 2(30). – С. 297-304.

42. Гасюк І.Л. Організаційно-правові основи функціонування фізкультурно-спортивних організацій в Україні / І.Л. Гасюк // 85 років освітнього шляху. Сторінки історії Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії: мат. всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 5-6 жовтня 2006 р.). – Х.: Редакційно-видавничий відділ ХГПА, 2006. – С. 110-115.

43. Гасюк І.Л. Підходи до дослідження системи державного управління розвитком фізичної культури і спорту / І.Л. Гасюк // Державне управління та

місцеве самоврядування: зб. наук. пр. – Д.: Вид-во ДРІДУ НАДУ, 2010. – № 4(7). – С. 194 - 206.

44. Гасюк І.Л. Програмно-цільовий підхід – наукова категорія теорії державного управління розвитком фізичної культури та спорту / І.Л. Гасюк // Економіка та держава. – 2011. – № 4 – С. 126-128.

45. Гасюк І.Л. Програмно-цільовий підхід як механізм державного управління розвитком фізичної культури та спорту / І.Л. Гасюк // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 5 – С. 95-100.

46. Григоренко В. Соціальне підкріплення як фактор оптимізації післядипломної підготовки вчителя фізичної культури / В. Григоренко, В. Пристинський, О. Олійник, О. Зінов'єв // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2002. – № 2-3. – С. 95-97.

47. . Гузарь В.М. Процес управління фізичною культурою і спортом / В.М. Гузарь // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – Х., 2009. – № 17. – С. 9-18.

48. Гуськов, С.И. Спортивный маркетинг: учеб. пособ. / С.И. Гуськов. - К.: Олимпийская литература, 2001. - 258 с.

49. Данилко М. Тенденції розвитку вищої освіти у галузі фізичного виховання і спорту / М. Данилко // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2002. – № 2-3. – С. 49-52.

50. Домбровська, С. М. Державне управління вищою освітою в умовах трансформаційних змін : [монографія] / С. М. Домбровська. – Х. : Оберіг, 2010. – 176 с.

51. Домбровська, С. М. Якість освіти як одна з запорук вдалого державного реформування вищої школи України / С. М. Домбровська // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. / Харк. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2011. – Вип. 1. – С. 149–154.

52. Домбровська, С. М. Місце вищої освіти в стратегії державної політики суспільного розвитку України / С. М. Домбровська // Менеджер. Вісн. Донец. держ. ун-ту упр. – 2011. – Вип. 1. – С. 84–88.
53. Домбровська, С. М. До питання про формування державної освітньої політики України та її вдосконалення / С. М. Домбровська // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 5. – С. 50–55.
54. Дутчак М. "Спорт для всіх" в утвердженні ідеалів олімпізму в Україні // Наука в олімпійському спорті. - 2001. - № 3. - С. 61-66.
55. Дутчак М. Стратегія і тактика розвитку спорту для всіх в Україні // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. - 2003. - № 16. - С. 3-16.
56. Економічна ефективність виробництва товарів народного споживання: методологія і практика управління (на прикладі харчової і легкої промисловості): автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.07.01 / В.В. Прядко; НАН України. Рада по вивч. продукт, сил України. - К., 2005. – 29 с.
57. Економічна кібернетика: Навч. посібник / Шарапов О.Д., Дербенцев В.Д., Семьонов Д.С.-К.: КНЕУ, 2004.-231 с.
58. Єрмаков С.С. Исследования в спорте: анализ информации в сети Интернет Украины, России и республики Беларусь // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. - Х., 2001. - № 18. - С. 51-59.
59. Ефективність державного управління / Ю. Бажал., О. Кілієвіч, Мертенс та ін.; За заг. ред. І. Розпутенка. - К.: Вид-во "К.І.С.", 2002. - 420 с.
60. Ємець О. Активні методи навчання в фізкультурній освіті // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. - 2002. - № 2-3. - С. 56-58.
61. Єріна А.М. Статистичне моделювання та прогнозування: Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 2001. - 170 с.
62. Єрмаков С.С. Інформаційна складова моніторингу наукових досліджень у фізичному вихованні і спорті // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: 36. наук, праць. За заг. ред. С.С. Єрмакова. - Харків, 2007. - № 8. - С. 43-50.

63. Єрмаков С.С. Інформаційне забезпечення наукових досліджень стану здоров'я людини, що пов'язані з навколишнім середовищем // Актуальні проблеми фізкультурної освіти: Матеріали IV електронної наукової конференції. - Харків: "ОВС", 2008. - С. 3-5.

64. Жовнірчик Я.Ф. Обумовленість сталого розвитку регіону та необхідність його державного регулювання [Електронний ресурс] / Жовнірчик Я.Ф. // Державне управління: теорія та практика. - 2009. - № 9. – С. 3-10.

65. Жуков В.Л., Затилкін В.В. Вивчення показників роботи Сумської обласної фізкультурної організації з розвитку фізичної культури і спорту // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. - 2004. - № 3. - С. 11-16.

66. Журняк Б.И., Гуржевская В.Ф. Инновационные технологии в информационных системах при подготовке кадров по физической культуре и спорту // Культура народов Причерноморья. - 2004. - № 48, Т.2. - С. 187-192.

67. Закон «О любительском спорте США». — М, 1978.

68. Законодавча база фізичної культури та спорту в Україні // http://www.noc-ukr.org/ua/officialdocuments/nok_law.html

69. Золотов М.И. Менеджмент и экономика физической культуры и спорта: учеб. пособ. / М.И. Золотов, В.В. Кузин. - 2-е изд., доп. и перераб. - М.: Академия, 2004. - 215 с.

70. Теория и методика обучения предмету "Физическая культура": Учеб. пособие, 2-е изд., стер. / Ю.Д. Железняк, В.М. Минбулатов - М.: Издательский центр "Академия", 2006. - 272 с.

71. Указ Президента України №640/2008 Про пріоритети розвитку фізичної культури і спорту в Україні

72. Указ Президента України №667 Про національний план дій щодо реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту

73. Указ Президента України № 107 Про Національну раду з питань фізичної культури і спорту.

74. Указ Президента України №1176 Про Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту.
75. Управління в органах виконавчої влади України : уавч. госіб. / В.Л. Ортинський, З.Р. Кісіль, М.В. Ковалів - К.: Центр учбової літератури, 2008. - 296 с.
76. Управління інституціональним розвитком державної митної служби України: автореф. дис... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.03 / Н.А. Липовська; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - К., 2007. - 36 с.
77. История и организация физической культуры: Учеб. пособие. Введение / Кулинко Н.Ф. - М.: Просвещение, 1992. - 223 с.
78. История физической культуры: Учеб. пособие. / Сост. Столбов В.В. – М.: Просвещение. 1989. - 288 с.
79. Іваницький О.О., Черкасов О.М. Контроль соціально-економічної ефективності діяльності облдержадміністрацій. // Актуальні проблеми державного управління: Зо. наук, праць. - Харків. № 2 (17) 2003. - С. 75-80.
80. Іванов О.В., Іванченко Ю.М. Оптимізація розподілу фінансових потоків у спортивній організації // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. - 2003. - № 18. - С. 66-72.
81. Імас Є.В., Мічуда Ю.П. Економічні проблеми розвитку сфери фізичної культури і спорту в перехідних суспільних системах // Економіка і держава. - 2006. - № 2. — С. 40- 43.
82. Інституціалізація спорту: динаміка структурних змін: автореф. дис... канд. соціол. наук: 22.00.03 / Л.П. Люта; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. - К., 2007. - 20 с. - укр. .
83. Історія фізичної культури і спорту: Навч. посібник / М.С. Солопчук. – Кам'янець- Подільський: "Абетка-Нова", 2001. - 236 с.
84. Історія фізичної культури: Навч. посібник / За ред. проф. С.М. Філя. – Харків : "ОВС", 2003. – 160 с.
85. Ільницький В.І., Ясінський Є.А. Фізичне виховання у навчальних закладах. – Тернопіль, 2000. – 260с.

86. Кандрашов О.М. Формування державних програм управління реструктуризацією промислового виробництва [Електронний ресурс] / О.М. Кандрашов. – Державне управління: удосконалення та розвиток. - 2010. - № 5. – С. 5-13.
87. Капица С.П., Курдюмов С.П., Малинецкий Г.Г. Синергетика и прогнозы будущего. Изд. 3-е. - М.: Едиториал УРСС, 2003. - 288 с.
88. Кар'єра державного службовця в Україні: теоретичні засади: автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.03 / Б.Й. Візіров; Ін-т законодавства ВР України. - К., 2009. - 20 с.
89. Карамішев Д., Радиш Я. Системний підхід як напрям методології управління соціальними системами (на прикладі управління системою охорони здоров'я) // ВУАДУПУ. - 2006. - № 1. - С. 58-65.
90. Карандашев В.Н. Методика Шварца для изучения ценностей личности: концепция и методическое руководство. - СПб.: Речь, 2004. - 70 с.
91. Карпов Ю. Имитационное моделирование систем. Введение в моделирование :. - СПб.: БХВ-Петербург, 2005. - 400 с.
92. Кісельов А., Главатий С., Руденко А., Майоров В., Абрамов К., Татарова Л. Адаптивна фізична культура і паралімпійський спорт Миколаївської області // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. - 2007. - № 6. - С. 125-128.
93. Князева Е.Н., Курдюмов С.П. Законы эволюции и самоорганизации сложных систем. - М.: Наука, 1994. - 236 с. (Серия "Кибернетика - неограниченные возможности и возможные ограничения").
94. Князєв В., Бакуменко В. Філософсько-методологічні засади державно-управлінських рішень // ВУАДУПУ. - 2000. - № 2. - С. 341-358.
95. Кобзарь А.И. Прикладная математическая статистика. Для инженеров и научных работников. - М.:Физматлит, 2006. – 816 с.
96. Кобилев А.Г. Муниципальное управление и социальное планирование в муниципальном хозяйстве / А.Г. Кобилев, А.Д. Киреев, В.В. Рудой. - Ростов н/Д.: Феникс, 2007. - 608 с.

97. Когут П. Оптимізація системи державного управління на засадах персоніфікації політико-владних відносин // ВНАДУПУ. - 2008. - №3. - С. 201-210.
98. Козярик В. Парламент і уряд України: оптимізація владних відносин // Актуальні теоретико-методологічні та організаційно-практичні проблеми державного управління: Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю, 28 травня 2004 р. - Київ - Т.1 - С. 163-165.
99. Колесников А.А. Синергетическая теория управлением. - Таганрог: ТРТУ, М.: Энергоатомиздат, 1994. - 344 с.
100. Колпаков В.К. Адміністративне право України: Підручник. - К.: Юрінком Інтер, 1999. - 736 с.
101. Компьютерное моделирование в решении социально-экономических задач: учебно- методическое пособие / Сост. И.С. Тулохонова - Улан-Удз, Изд-во ВСГТУ, 2007. - 72 с.
102. Кондратенко О. Принципи організації роботи державних службовців у складі управлінської команди // ВНАДУПУ. - 2004. - № 4. - С. 128-134.
103. Конох А.П. Актуальні проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму у вищих навчальних закладах // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. - 2005. - № 22. - С. 162-167.
104. Конох А.П. Принципи відбору змісту професійної підготовки майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму у вищих навчальних закладах // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. - 2006. - № 8. - С. 45-49.
105. Конституційне право України: Вид. 3-тє, виправл. та доповн. Р. 1. гл. 1 Поняття, предмет і метод галузі конституційного права / Кравченко В.В. - К.: Атіка, 2004. - 512 с.
106. Конституційні акти України. 1917-1920. Невідомі конституції України", К.: "Філософська і соціологічна думка", 1992. - 105 с.

107. Коротков З.М.. Исследование систем управления: Учеб. пособие для вузов. - Издательско-консалт.комп."Дека", 2000. - 336 с.
108. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент - Спб: Питер Ком, 1999. - 896 с.
109. Кочеткова А.И. Введение в организационное поведение и организационное моделирование: Учеб. пособие. - М.: Дело, 2003. - 944 с.
110. Краснопорова С.В. Система показників оцінки якості управлінських послуг. Теорія та практика державного управління: 36. наук, праць. - Харків, вип. 3 (12) 2005. –С. 49.
111. Кратт, О. А. Ринок послуг вищої освіти: методологічні основи дослідження конюктури : (монографія) / О. А. Кратт. – Донецьк : ТОВ “Юго-Восток, Лтд”, 2003. – 360 с.
112. Крегул Ю.І. Правові основи державного управління економікою України: Нав. посібник. - К.: КНЕУ, 2003. - 431 с.
113. Круцевич Т.Ю. Управление физическим состоянием подростков в системе физического воспитания: дис... д-ра наук по физическому воспитанию и спорту: - Национальный ун-т физического воспитания и спорта Украины. - К.. 2010. — 510 с.
114. Куделко В.Е. Анализ структурно-функциональных особенностей органов физической культуры и спорта Харьковской области // Педагогіка, психологи та біол. пробл. фіз. виховання і спорту. - 2004. - № 8. - С. 90-96.
115. Куделко В. Е. Організація і технологія управління фізичною культурою і спортом у системі районного територіально-адміністративного утворення. – Харків: видавництво Харківської державної академії фізичної культури, 2005. – 20 с.
116. Куделко В.Э. Функционально-структурный анализ управления физической культурой и спортом в системе регионального звена// Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. - Харків: ХДАДМ (ХХІІІ), 2004. - № 3. - С. 79-85.

117. Куделко В.Э. Анализ проблемной ситуации развития культуры управления физкультурно-спортивной деятельности // Слобожанський науково-спортивний вісник. - Харків: ХДАФК, 2013. - С. 149-151.

118. Кулинич О.І., Кулинич Р.О. Теорія статистики: Підручник. - 4-те вих. переробл.ідоповн. - К.: Знання, 2009. - 311 с.

119. Кулинич Р.О. Статистична оцінка чинників соціально-економічного різниці. – К.: Знання, 2013. - 311 с.

120. Курило В.С., Мартиненко В.В. Концептуальні основи професійної підготовки спеціалістів фізического виховання і спорту в Україні // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. - 2006. - №12. - С. 102-105.

121. Кухтій А.О. Особливості функціонування та перспективи розвитку галузі фізичного виховання та спорту в Україні // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. -Х.: ХХІІІ, 2001. - № 23. - С. 18-22.

122. Куц А.С. Организационно-методические основы физкультурно-оздоровительной работы со школьниками, проживающими в условиях повышенной радиоактивности: автореф. дис. ... докт. пед. наук / Украинский гос. ун-т физического воспитания и спорта. - К., 1997. - 44 с.

123. Лафта Дж. К. Эффективность менеджмента организации. Учебное пособие. - М.: Русская Деловая Литература, 1999. - 320 с.

124. Левенець В. Актуальні питання спортивного травматизму // Спортивна медицина. - 2004. -№ 1-2.-С. 84-89.

125. Леонова А.О., Давидова В.П., Новачук О.О. Ефективність державного управління в контексті євроінтеграції України: Навч.-метод. посіб. - К.: ДПА України, 2007. - 390 с.

126. Линьов К. Принцип нелінійності у державному управлінні // Актуальні теоретико- методологічні та організаційно-практичні проблеми державного управління: Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю, 28 травня 2004 р. - Київ - Т.1 -С. 68-70.

127. Лисенко І. Побудова системи післядипломної освіти фізкультурних кадрів: постановка проблеми // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. - 2000. - № 1. - С. 107-110.

128. Литвин А.Т. Технологія маркетинга в фізкультурно-оздоровительних центрах // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. - Х., 2002. - № 9. - С. 78-82.

129. Лоза Т.О., Затилкін В.В. Пошук шляхів поліпшення методичної підготовки магістрантів у сфері фізичного виховання і спорту // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. - 2004. - № 1. - С. 23-28.

130. Луговий В. Шляхи вдосконалення керівного персоналу державної служби (аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду). - К.: Вид-во УАДУ, 1999. – 247 с.

131. Лукашук В.І. Тенденції розвитку спорту в умовах ринкових перетворень: Автореф. дис..канд.соц.наук / Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. - Х., 2006. - 24 с.

132. Майборода В. Наукові засади підвищення кваліфікації державних службовців в Україні // Актуальні питання організації навчання і методики викладання в системі підвищення кваліфікації державних службовців. - К.: В-во УАДУ, 1998. - С. 191-197.

133. Майборода В. Наукові засади підвищення кваліфікації державних службовців в Україні // Вісник УАДУ. - 1997. - № 2. - С. 121-127.

134. Малахівська С. Етапи та принципи експертизи інвестиційних процесів // Актуальні теоретико-методологічні та організаційно-практичні проблеми державного управління: Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю, 28 травня 2004 р. Київ — Т. 2. — С. 13-14.

135. Малиновський В. Принципи територіальної організації влади в контексті трансформаційних процесів // ВНАДУПУ. - 2008. - № 2. - С. 209-217.

136. Малиновський В.Я. Державне управління. / Луцьк: Ред.-вид. відд. "Вежа" Вол. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. - 558 с.

137. Мазурашу Г. Г. Здоров'я – пріоритет державної політики / Георгій Мазурашу // Спортивно-розважальне видання “Супер!»: спец. випуск, присв. пробл. сфери фіз. культури і спорту в Україні. – Ч. 2009. – 24 с.
138. Мальона С. Б. Організаційно-правові основи фізичної культури: курс лекцій / Світлана Мальона. – Івано-Франківськ, 2008. – 345 с..
139. Мальона С. Право – специфічний засіб управління фізичною культурою і спортом // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. - 2006. - № 4. - С. 108-110.-Бібліогр.: 11 назв.-укр.
140. Мальона С. Б. Рівень готовності випускників факультетів фізичного виховання вищих навчальних закладів до правового забезпечення їх професійної діяльності / Світлана Мальона // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. – Івано-Франківськ, 2008. – Вип. 8. – С. 79-83.
141. Месь А.В. Комплексна оцінка фізичної підготовки військовослужбовців. // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – К.: Олімпійська література, 2001. – № 1. – С. 52-54.
142. Мічуда Ю.П. Функціонування та розвиток сфери фізичної культури та спорту в умовах ринку: автореферат дис.доктора наук. з фізичного виховання та спорту : 24.00.02 / Мічуда Ю.П.; Нац. Ун-т фіз.виховання та спорту України. – К. – 2008., - 39 с.
143. Мудрик В.И. Методология исследования отрасли «Физическая культура и спорт в системе управления/В.И. Мудрик/Педагогіка та психологія та медико психологічні проблеми фізичного виховання та спорту. — 2003. – К. - № 12. – С. 81–88.
144. Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту №5017 Про затвердження Плану організаційно-практичних заходів Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту на 2009 рік щодо реалізації заходів Державної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 роки від 22.01.2009.

145. Наказ МОНУ «Про затвердження Концепції фізичного виховання в Україні від 23.04.1997 р. №7/6-18. – Режим доступу: <http://www.tmfv.com.ua/journal/issue/viewFile/13/13>.

146. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту (затверджена Указом Президента України від 28.09. 2004 року №1148/2004). – К., 2004. – 16 с.

147. Нормативна база Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту// <http://www.kmu.gov.ua/sport/control/uk/doccatalog/list?currDir=91030> .

148. Огаренко В. Концепція управління освітою в Україні/ В. Огаренко // Вісн. НАДУ. – 2005. – №1. – С. 211 – 217.

149. Огаренко В. М. Державне регулювання діяльності вищих навчальних закладів на ринку освітніх послуг: монографія/ В. М. Огаренко. – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – 328 с.

150. Огаренко В. М. Державне регулювання розвитку вищих навчальних закладів в Україні: автореф. дис... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02 / В.М. Огаренко // Нац. Акад. державного управління при Президентові України. – К., 2005. – 36 с.

151. Олейник Н.А., Мудрик В.И., Приходько И.И., Горбенко А.В., Куделко В.Э., Путятин Г.Н. Организационные и управленческие аспекты развития физической культуры и спорта в Украине // Слобожанський науково-спортивний вісник. - Харків: ХДАФК, 2004. - С. 300-310.

152. Олуйко В. Державний управлінець. Анфас і профіль/ В.Олуйко // Віче. – 2003. – № 12. – С. 34–37.

153. Олуйко В. Завдання вищої школи в реалізації державної та регіональної кадрової політики: проблеми і перспективи /В.Олуйко // зб. наук. пр. НАДУ; за заг. ред. В.І. Лугового, В.М. Князева. – К.: Вид-во НАДУ, 2004. – Вип. 2. – С. 551–559.

154. Олійник М. О. Теоретичні і методичні основи управління фізичною культурою і спортом в Україні. – Київ: видавництво Національного університету фізичної культури і спорту, 2000. – 131с.

155. Папуша В.Г. Фізичне виховання школярів: форми, зміст, організація/ В.Г.Папуша. – Тернопіль: Збруч, 2000 – 248 с.

156. Парубчак И. Соотношение культурно-воспитательной функции с другими сферами и ведомствами государства с целью повышения эффективности социализационных процессов в стране [Текст] / И.О. Парубчак // Социально-гуманитарный Вестник Юга России / Научный журнал ; за ред. Киселева А.А. – Вып. № 8. – 2013. – С. 126–135.

157. Парубчак И. Реализация культурно-воспитательной функции в стране – основа социального назначения государства [Текст] / И.О.Парубчак // Экономика. Управление. Право / Научно-практический журнал / За ред. Черняка В.З. – Выпуск №8 (44). – 2013. – С. 30-34.

158. Парубчак І. Вплив громадських організацій та об'єднань на соціальні характеристики державного управління в Україні [Текст] / І.О.Парубчак // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць / Одес. регіон. Ін.-т держ. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; за заг. ред. Іжі М.М. – Львів : ОРІДУ НАДУ, 2013. – Вип. № 1 (53) – С. 112–116.

159. Пашко Л. А. Людські ресурси у сфері державного управління: теоретико-методологічні засади оцінювання: монографія / Л. А. Пашко. – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – 236 с.

160. Пашко Л. А. Сучасний підхід до професійної підготовки управлінців-менеджерів як необхідна умова підвищення ефективності державного управління/ Л. А. Пашко // Менеджер. – 2003. – №4. – С. 196 – 200.

161. Пашко Л. До проблеми активізації людини адміністративної у сфері державного управління // Командор. – 2005. – № 1. – С. 33–37.

162. Пашко Л.А. Професійна підготовка менеджерів державного управління – виклик ХХІ століття / Л.А. Пашко, С.А. Кіндзерський // Статистика України. – 2004. – № 4 . – С. 31–34.

163. Павленченко В.В. Педагогика и психология высшей школы: учебное пособие/ В.В. Павленченко. – Ростов н/Д: Феникс, 2002 – 544 с.

164. Петрова І.О. Дозвілля в зарубіжних країнах: Підручник. – К. Кондор, 2005. – 408 с.

165. Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра: постанова Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2006 р. № 1719 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 6. – С. 499 – 505.

166. Про ліцензування освітніх послуг: постанова Кабінету Міністрів України від 29.08.2003 р. № 1380 // Інформаційний вісник вищої освіти. – 2004. – № 12. – С. 2–8.

167. Почтовюк А. Б. Формування системи підготовки кадрів державних службовців: регіональний аспект: автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.04 / А. Б Почтовюк. – Укр. акад. держ. управління при Президентові України. – К, 2002. – 21 с.

168. Постанова Кабінету Міністрів України №1594 від 15.11.2006р. Про затвердження Державної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 роки

169. Постанова Кабінету міністрів України від 15 січня 1996 р. N 80 «Про державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України». – Режим доступу: <http://www.uazakon.com/document/spart93/inx93842.htm>.

170. Про національну доктрину розвитку освіти: указ Президента України від 17 квіт. 2002 №347/2002. – К., 2002. – 20 с.

171. Про проведення педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу № 48 від 23 січня 2004 р // Освіта. – 2004. – 11 лют.

172. Про схвалення концепції державної програми розвитку освіти на 2006-2010 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2006р. №396-р // Урядовий кур'єр – 2006. – 2 серпня.

173. Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України “Про фізичну культуру і спорт”». – Режим доступу : www.kmu.gov.ua.

174. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 08 черв. 2007 р. №3808-12. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.

175. Про затвердження Положення про «Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту» від 21.05.2004 N 1561 .

176. Професійна освіта: словник: навчальний посібник / укл. С.У. Гончаренко та ін., за ред. Н.Г. Ничкало. – К.: Вища школа, 2000. – 380 с.

177. Приказ министерства высшего и среднего специального образования СССР от 15 мая 1978 г. n 525 «Об утверждении инструкции по организации и содержанию работы кафедр физического воспитания высших учебных заведений»/ режим доступу <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=esu;n=19849>.

178. Психология и педагогика: учебное пособие / под ред. К.А. Абульхановой, Н.В. Васиной, Л.Г. Лаптева, В.А. Сластенина. – М.:Совершенство, 1998. – 320 с.

179. Пулатіна Г. М. Організаційні аспекти оптимізації діяльності спортивних шкіл на основі програмно-цільового управління. – Харків: видавництво Харківської державної академії фізичної культури, 2007. – 20 с.

180. . Пуни А. Ц. Проблема особистості в психології спорту // Лекція для слухачів факультету підвищення кваліфікації. – М., 2000. – 28 с.

181. Рибчич И. Е. Концептуальные основы валеологии в процесса государственного управления развитием физической культуры в стране / Рибчич И. Е. // *Legea și viața : revista științifico-practică*. – Republica Moldova, Chisinau – 2015.– Nr. 9/2 (285). – С. 74–77.

182. Рибчич И. Е. Гуманитарные аспекты валеологии в государственной политике популяризации физического воспитания общества [Текст] / И.О.Парубчак // *Актуальные проблемы современности: наука и общество* / Балаковский филиал РАНХиГС / За ред. Солдаткина А.А. – Вып. № 3 (8). – 2015. – С. 7-11.

183. Рибчич И. Е. Правовое регулирование государством развития физической культуры и спорта – доминирующее направление управленческой

стратегии страны [Электронный ресурс] / И.Е. Рибчич // Электронный научный информационно-образовательный журнал; за ред. И. Санжаревского – выпуск № 02 (010). – 2015. – Режим доступа: <http://www.pu.virmk.ru/arhiv/2015/02/Rybchych.htm>.

184. Рибчич І. Є. Правові аспекти державного управління сферою фізичної культури і спорту в Україні [Електронне видання] / І.Є. Рибчич // Державне будівництво : Електронне фахове видання з державного управління ; за заг. ред. Карамішева Д.В. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ. – Вип. № 1. – 2015.

185. Рибчич І.Є. Соціалізаційний контекст спорту як системи комунікації в гуманітарній сфері управління державою [Текст] / І.О. Парубчак, І.Є. Рибчич // Публічне управління : теорія і практика : збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління. - Х. : Вид-во "ДокНаукДержУпр". - Вип. 3 (19). Вересень, 2014. - С. 204-209.

186. Рибчич І.Є. Фізична культура і спорт як складова розвитку державної молодіжної та соціальної політики [Електронний ресурс] / І.Є. Рибчич // Теорія та практика державного управління та місцевого самоврядування: електр. наук. фах. вид. Херсонського національного технічного університету / голов. ред. проф. Лопушинський І.П. - 2014. – № 2- Назва з екрана.

187. Рибчич І.Є. Публічне адміністрування процесу реалізації особистості в спорті: соціально- філософський аспект [Текст] / І.Є. Рибчич // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць / ХарПІ НАДУ. – 2015. – Вип. 1 (47). - С. 405 – 412.

188. Рибчич І.Є. Організаційно-правові механізми управління системою надання фізкультурно-спортивних послуг в державі [Текст] / І.Є. Рибчич // Ефективність державного управління : зб. наук. праць / Львів. регіон. ін-т держ. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; за заг. ред. Загорського В.С. - Львів : ЛРІДУ НАДУ, Випуск № 42. - С. 191-197.

189. Рибчич І.Є. Державне регулювання розвитку ресурсного забезпечення сфери фізичної культури та спорту в Україні [Текст] /

І.Є. Рибчич // Теорія та практика державного управління // Вісник ХарPI НАДУ. – Вип. 1 (48). - С. 133– 140.

190. Рибчич І.Є. Організаційно-правові засади регулювання розвитку фізичної культури і спорту у сфері публічного управління [Текст] / І.Є. Рибчич // Аналітика і влада: журн. експерт.-аналіт. матеріалів і наук. пр. Ін-ту пробл. держ. упр. та місц. самовр./ Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - К.: НАДУ, 2014. - № 9. - С. 66-71.

191. Рокотянська Л. Соціалізація студентів з особливими освітніми потребами: актуальність проблеми [Електронний ресурс] / Л. Рокотянська // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. - 2012. - № 9. - С. 95-103. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apnvlop_2012_9_12.pdf

192. Рождественський А. Ю. Феноменологія тілесності у просторі життєвих перспектив особистості: монографія / А. Ю. Рождественський. – К.: Міленіум, 2005.

193. Соколов А. С. Роль и участие местных органов власти Германии и Франции в развитии физического воспитания и спорта // Теория и практика физической культуры. — 2010. — № 2. – С.79-90.

194. Сіренко Р.Р. Організаційно-правові та мотиваційні засади державного управління фізкультурно-спортивною діяльністю студентської молоді [електронний ресурс] / Р.Р. Сіренко // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування: електр. наук. фах. вид. Херсонського нац. техн. ун-ту ; гол. ред. проф. Лопушинський І.П., 2017. – №2. – режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>.

195. Сіренко Р. Державне управління системним розвитком сфери фізичної культури і масового спорту: програмно-цільовий підхід / Р. Сіренко // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія “Державне управління”. – Вип. 2 (7). – Харків, 2017. – С. 180–190.

196. Сіренко Р. Державна політика ефективного управління системою фізичної культури та масового спорту в Україні / Р. Сіренко // Публічне

управління та митне адміністрування (правонаступник наук. зб. «Вісник Академії митної служби України». Серія «Державне управління»). – Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2018. – №2 (17). – С. 116–120.

197. Сіренко Р. Трансформація соціально-психологічних рис студентства за умов формування активної участі молоді в державотворчих процесах / Р. Сіренко // Право та державне управління : Зб. наук. пр.; за ред. О.В. Покатаєвої. – Запоріжжя : КПУ, 2018. – № 1 (30). – Том 2. – С. 166–171.

198. Сіренко Р. Педагогічні аспекти соціального управління процесами формування особистості студента засобами фізичної культури / Р. Сіренко // Публічне управління та митне адміністрування : наук. збірник. – № 1 (18). – Дніпро, 2018. – С. 127–133.

199. Сіренко Р. Державний вплив на формування соціально-гуманістичних цінностей у студентства через системну активність молоді у сфері фізичної культури / Р. Сіренко // Науковий журнал “Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серія : Державне управління”. – Том 29 (68). – № 2018. – К., 2018. – С. 108–112.

200. Сіренко Р. Державна політика компетентно-орієнтованого підходу до формування фізкультурно-оздоровчих цінностей у студентської молоді в Україні / Р. Сіренко // Вісник НУЦЗУ. Серія “Державне управління” : Збірник наук. праць. – Харків, 2018. – Вип. 2 (9). – С. 441–448.

201. Сіренко Р. Ефективність державного регулювання процесами соціалізації української молоді за її активної участі у масовому спорті / Р.Сіренко // Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. – Том 29 (68). – № 52018. – Київ, 2018. – С. 175–179.

202. Сіренко Р. Роль державної молодіжної політики у виборі життєвих цінностей студентством в умовах глобалізаційних викликів / Р. Сіренко // Публічне управління і адміністрування в Україні : наук. журнал. – Випуск 5. – Одеса, 2018. – С. 77–81. Теория и методика физического воспитания: Учебник / Под. ред. Б.А. Ашмарина. - Москва: Просвещение, 1990. - 288 с.

203. Теория и методика физического воспитания: Учебник для ин-тов физ. культуры/ Под общ. ред. Л.П. Матвеева и А.Д. Новикова. Изд. 2-е, испр. и доп. Т.1. Общие основы теории и методики физического воспитания. - Москва: Физкультура и спорт, 1999. - 304 с.

204. Теория и методика физической культуры (общие основы теории и методики физического воспитания; теоретико-методические аспекты спорта и профессионально-прикладных форм физической культуры): Учеб. для ин-тов физ. культуры. Ч. 2, Р. 1, гл. 11 Спорт в системе социальных явлений / Сост. Л.П. Матвеев. - М.: Физкультура и спорт. 2009. - 543 с.

205. Теория и методика физической культуры: Учебник / Под. ред. проф. Ю.Ф. Курамшина. - 2-е изд., испр. - М.: Советский спорт, 2004. - 464 с.

206. Теория систем и системный анализ в управлений организациями: ТЗЗ Справочник: Учеб. пособие / Под ред. В.Н. Волковой и А.А. Емельянова. - М.: Финанси и статистика. 2006. - 848 с.

207. Теория спорта: Учебник / Под. ред. В.Н. Платонова - К.: Вища, шк., 2001. - 424 с.

208. Теорія і методика фізичного виховання школярів: Навчальний посібник. Ч.І. Р.І. гл.3.1. Фізична культура / Шиян Б.М. - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2001. - 272 с.

209. Теорія статистики: Навчальний посібник / Вашків П.Г., Пастер П.І., Сторожук В.П., Ткач Є.І. - К.: Либідь, 2001. - 320 с.

210. Тимків В.М. Структура моделі ефективності діяльності органу місцевого самоврядування (на прикладі Івано-Франківської міської ради) // Економіка та держава. -2009. -№ 3. - С. 81-84.

211. Тихонов З.Е. Метода прогнозирования в условиях рынка: учебное пособие. - Невинномисск, 2006. - 221 с.

212. Токовенко В. Основні підходи до визначення поняття "державне управління" // ВУАДУПУ. - 2002. - № 4. - С. 39-47.

213. Токовенко В. Системний підхід у методології дослідження сутності державного управління в сучасному суспільстві // ВУАДУПУ. - 2005. - № 1. - С. 86-92.
214. Томашевский В., Жданова Е. Имитационное моделирование в среде ОР88. - М.:Бестселлер, 2003. - 416 с.
215. Указ Президії Верховної Ради УРСР "Про встановлення почесного звання "Заслужений працівник фізичної культури Української РСР" // Відомості Верховної Ради УРСР - № 50 - 1981. - Стор. 887-888.
216. Управління в органах виконавчої влади України: Навч. посібник / В.Л. Ортинський, З.Р. Кісіль, М.В. Ковалів - К.: Центр учбової літератури, 2008. – 296 с.
217. Управління інституціональним розвитком державної митної служби України: автореф. дис... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.03 / Н.А. Липовська; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - К., 2007. - 36 с.
218. Философия науки в вопросах и ответах: Учебное пособие для аспирантов / В.П. Кохановский и др. - Ростов н/Д: Феникс, 2006. – 352 с.
219. Философия науки: Учебное пособие для вузов / Изд.5-е, гієрераб. и доп. под ред. С.А. Лебедева. - М.: Академический Проект; Альма Матер, 2007. - 731 с.
220. Философия: Учеб. - 2-е изд., испр. / Н.С. Савкин, В.А. Абрамов, А.И. Белкин и др. - Саранск: Изд-во Мордов. ун-та, 2002. - 356 с.
221. Философский энциклопедический словарь. М.: Советская энциклопедия, 1983. - 840 с.
222. Формування змісту вищої освіти за спеціальністю "державне управління": автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.03 / М. В. Терентьев; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Дніпропетр. регіон, ін-т держ. упр. - Д., 2010. - 20 с.
223. Цегольник П. А. Формування професійної моделі фахівця в сфері управління: автор. дис ... канд. наук з держ. упр. спец.: 25.00.02/ П. А. Цегольник. – К., 1997. – 16 с.

224. Цехмістрова Г. С. Управління в освіті та педагогічна діагностика; навчальний посібник / Г.С. Цехмістрова, Н.А. Фоменко. – К: Слово, 2005. – 280 с.

225. Чобіток В. Акредитація вищих закладів освіти / В.Чобіток, В. Шеховцов // Сучасні системи вищої освіти: порівняння для України / В.Зубко (ред.). – К.: КМ Academia, 1997. – С. 229– 253.

226. Шамхалов Ф. Основы теории государственного управления: Учебник для вузов / Ф. Шамхалов. – М.: Экономика, 2003. – 518 с.

227. Шевчук О.Р. Правовий механізм державного регулювання фізичної культури й спорту. Вісник Нац. ун-ту цивіл. захисту України: зб. наук. пр. – Харків: НУЦЗУ, 2018. – Вип. 2 (9). – С.189-195. (Серія «Державне управління») (включено до міжнар. бази Re Pec та до міжнар. наукометричної баз даних Index Copernicus International,. OpeAuer).

228. Шевчук О. . Теоретичні основи державного регулювання фізичною культурою і спортом в Україні. Публічне управління і адміністрування в Україні». Одеса. Випуск 10/2019. – С.131-135.

229. Шевчук О.Р. Соціально-орієнтовані напрями державного регулювання як фактор оптимізації розвитку фізичної культури і спорту . Вчені записки Таврійського Національного університету ім.. В.І. Вернадського: Серія Державне управління. К. Т. 30 (69). – № 1. – 2019. – С. 113-116.

230. Шевчук О.Р. Модернізації державного регулювання у сфері фізичної культури й спорту. Вісник Нац. ун-ту цивіл. захисту України: зб. наук. пр. – Харків: НУЦЗУ, 2019. – Вип. 1 (10). – С. 233-240 (Серія «Державне управління») (включено до міжнар. бази Re Pec та до міжнар. наукометричної баз даних Index Copernicus International,. OpeAuer).

231. Шевчук О.Р. Основы муниципального управления развитием физической культуры. East Journal of Security Studies. Слупцк (Польша). 2018. – № 3. – С. 21-27. Режим доступу : <http://nuczu.edu.ua/ukr/nauka/zbirky-naukovykh-prats/east-journal-of-security-studies>.

232. Шевчук О.Р. Визначення правового механізму державного регулювання фізичної культури і спорту в Україні. Економіка і культура України в світових глобалізаційних процесах: позиціонування і реалії: тези доповідей III Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 21–22.03, 2018 р. – С. 132-135.

233. Шевчук О.Р. Сучасні реалії державного управління фізкультурно-спортивною діяльністю. Громадське здоров'я в Україні: проблеми та способи їх вирішення. - Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю (до 95-річного ювілею з дня заснування кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Харківського національного медичного університету) 24 жовтня 2018 року. – Х. – 2018. – С. 114-116.

234. Шевчук О.Р. Державне регулювання в сфері фізичної культури й спорту як складова державної соціально-економічної політики. Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет- конференції, 19–20 квітня 2018 р. / за заг. ред. В. П. Садкового. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2018. –С.165-66.

235. Шевчук О.Р. Проблемні питання державного регулювання фізичної культури й спорту в Україні. Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 17–18 травня 2019 р. / за заг. ред. В. П. Садкового. Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2019. С.60-62.

236. Шевчук О.Р Развитие физической культуры и спорта в Украине. *Власть и общество – 2018*: материалы XII Междунар. науч. конф. опубликованные в рамках Научного журнала «Власть и общество (история, теория, практика)» № 4 (48) (ноябрь 2018 г.). г. Тбилиси, Грузия. – С. 134-135.

237. Щерба Л. А. Системный подход к управлению учебным процессом /Л. А. Щерба //Социальный менеджмент и управление информационными процессами: сб. научн. трудов ДонГАУ. – Донецк: ДонГАУ, 2001. – т. II. – С. 278 – 281. – (Государственное управление; вып.4).

238. Щокін Г. В. Управління соціальним розвитком: загальна концепція/ Г. В. Щокін. – К.: МАУП, 2005. – 184 с.

239. Щокін Г. В. Закони соціального розвитку і управління / Г. В. Щокін. – К.: МАУП, 2006 – 192 с.
240. Щур Ю.В., Дмитрук О.Ю. Спортивно-оздоровчий туризм. Навчальний посібник. – К.: «Альтпрес», 2003. – 232 с.
241. Цзен Н.В., Пахомов Ю.В. Психотехнічні ігри у спорті. – М.: Фізкультура і спорт, 1995. – 160 с.
242. . Цьось А. В. Розвиток фізичного виховання на території України з найдавніших часів до початку ХІХ ст.: Автореферат на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту. – Харків: ПП Якубович І. І., 2005. – С. 9.
243. . Эффективность государственного управления / общ. ред. С. А. Батчикова, С. Ю. Глазьева; пер. с англ. – М: Фонд «За экономическую грамотность»; Консалтбанкир, 1998. – 848 с.
244. Янкевич В. Системний аналіз – методологічна основа реформування управління і освіти / В. Янкевич // Освіта і управління. – 1998. – Том 2. – № 1. – С. 31-37.
245. Edwards H. Sociology of Sport / H. Edwards. – N.Y. : The Dorsey Press, 1973. – 198 p.
246. Gorzelak G. and Zawalicska K. (eds.). European Territories: From Cooperation to Integration. – Warsaw : Scholar, 2013. – 320 p.
247. Grupe O. Vom Sinn des Sports / O. Grupe. – Schorndorf : Hofmann, 2000. – 312 p.
248. Heinila K. Sport in Social context / K. Heinila. – Jyvaskyla : University of Jyvaskyla, 1998. – 212 p.
249. Human Development Index (HDI) - 2012 Rankings [Electronic resource] – Access mode : <http://hdr.undp.org/en/statistics>.
250. Janiak A. Działalność Międzynarodowego Stowarzyszenia Federacji Lekkoatletycznych jako organizacji międzynarodowej / A. Janiak, J. Kisiel. – PWSZ, Kalisz, 2011. – Zeszyt naukowy nr 24.

251. Kiku K. Sport and Society Research around the Globe : Japan / K. Kiku // Handbook of Sport Studies / J. Coakley, E. Dunning (eds). – London : Sage, 2000. – P. 542–545.
252. Kisiel K. Chód sportowy. Centralny Ośrodek Sportu / K. Kisiel. – Warszawa, 2008.
253. Kisiel K. Struktura szkolenia i organizacji w chodzie sportowym w roku olimpijskim / K. Kisiel, J. Kisiel, A. Janiak. – 2012 : Кісель Я. Міжнародні контакти між Україною та Польщею в спорті PWSZ Kalisz, 2013.
254. Loy J. Sport, Culture and Society: a Reader for the Sociology of Sport / J. Loy, G. Kenyon and B. McPherson. – Philadelphia, 1981. – 318 p.
255. Matyja D. Encyklopedia gwiazd polskiego sportu / D. Matyja. – Imbir, 2011.
256. McIntosh P. Sport in Society / P. McIntosh. – London : West London Press, 1989. – 208 p.
257. Reporters Without Borders. Worldwide press freedom index 2010. [Electronic resource] – Access mode : <http://en.rsf.org/spip.php?page=classement&id>.
258. Ronald F. Fox. Energy and the evolution // W.H. Freeman a. Co, N.-Y, 1992. – 262 p.
259. Saltin B. The aging endurance athlete // Indianapolis, 1986, p. 59-80.
260. Strandberg T., Salomaan V., Naukkarinen V. et al. Long term Mortality after 5-years Multifactorial Primary Prevention of Cardiovascular disease in Middle-aged Men. // JAMA, 1991, -Vol. 266, № 9 – P. 1225-1229.
261. Sirenko Romana. The socio-psychological aspects of the pedagogical influence on the physical education of students in the university education system / Romana Sirenko, Marek Lewandowski // Gospodarka, rynek, edukacja (Economy, market, education) : Wyzsza Szkola Zarzadzania “Edukacja”. – Volumen 19. – №3. – 2018. – P. 27–34.
262. The Future of Representative Democracy / Edited by : Sonia Alonso, John Keane and Wolfgang Merkel. Cambridge University Press, 2011. – 328 p.

ДОДАТКИ

**ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
УПРАВЛІННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ**

21050, м. Вінниця, Монастирська (Володарського), 47
Тел. 67-13-76, 67-12-64, 67-14-45 факс (0432) 67-01-97, E-Mail: upr_sport@vin.gov.ua

ДОВІДКА № 01-17/1425

Про впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача
Національного університету цивільного захисту України

Шевчука Олександра Руслановича

«Механізми державного регулювання фізичної культури й спорту в
Україні» на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного
управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Значення фізичної культури й спорту в сучасному світі засноване на
визнанні безумовної важливості фізкультурно-спортивної діяльності для
людини, держави й суспільства в цілому. Необхідність залучення всієї
сукупності засобів і методів фізичної культури й спорту пояснюється
насушною потребою зміцнення здоров'я, поліпшення фізичної
підготовленості й формування здорового способу життя в підростаючого
покоління.

Значимість державного регулювання фізичної культури й спорту для
досягнення цілей соціальної політики сформульована в цілій серії
програмних документів державного рівня, що визнають потенціал галузі
найменш витратним і найбільш ефективним засобом форсованого
морального й фізичного розвитку суспільства.

У цілому, дисертаційне дослідження Шевчука О.Р. має суттєву
практичну значущість та дозволяє вдосконалити процеси оптимізації
системи державного регулювання у сфері фізичної культури й спорту.

Начальник управління

17.05.2019

Сергій ЧЕРНЯВСЬКИЙ

УКРАЇНА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

вул. М.Оводова 33, м. Вінниця, 21100 тел.61-16-69, факс 53-15-02 e-mail: upr_osvit@vin.gov.ua код за ЄДРПОУ 02141271

04.06.2019 № 01-21/1377
На № _____

ДОВІДКА

Про впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача
Національного університету цивільного захисту України

Шевчука Олександра Руслановича

«Механізми державного регулювання фізичної культури й спорту в
Україні» на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного
управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Представлене дослідження вивчає актуальну проблему державного регулювання розвитком сфери фізичної культури й спортом, яка будучи однією з галузей соціальної сфери, виступає важливим інструментом у реалізації завдань соціальної політики держави. Разом з тим, максимальному використанню потенціалу фізичної культури й спорту для підвищення якості життя українців перешкоджають такі фактори, як відсутність системності в управлінні; нечітке визначення пріоритетів; недостатній рівень бюджетного фінансування; відсутність стимулюючих механізмів для приватних структур, що інвестують в розвиток галузі; правова неоформленість взаємин між державою й недержавними суб'єктами господарської діяльності.

Заслужують на увагу пропозиції автора щодо розробки сучасних підходів й методів бюджетного фінансування державного й недержавного секторів фізичної культури й спорту з удосконалення фінансового механізму

галузі. Перспективність застосування висновків і пропозицій автора дисертаційного дослідження у практичній діяльності не викликає сумнівів враховуючи їх актуальність і змістовність.

В.о. директора Департаменту
освіти і науки облдержадміністрації

Володимир БУНЯК

ДОВІДКА

Про виконання роботи над дисертаційним дослідженням здобувача

Навчальних заходів університету цивільного захисту України

Шевчука Олександра Рувалковича

з спеціалізації державного регулювання фізичної культури й спорту в Україні на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Представлене дослідження висвітлює актуальну проблему державного регулювання розвитком сфери фізичної культури й спорту, яка буває однією з галузей соціальної сфери, виступає важливим інструментом у реалізації завдань соціальної політики держави. Разом з тим, максимальному використанню потенціалу фізичної культури й спорту для підвищення якості життя українців перешкоджають такі фактори, як відсутність системності в урядовій політиці визначення пріоритетів; недостатній рівень бюджетного фінансування; відсутність стимулюючих механізмів для приватних структур, що інвестують в розвиток галузі; прагматична неформальність взаємин між державною й недержавними суб'єктами господарської діяльності.

Заслужують на увагу пропозиції автора щодо розробки сучасних підходів й методів бюджетного фінансування державного й недержавного секторів фізичної культури й спорту з удосконалення фінансового механізму

ЗАТВЕРДЖУЮ

проректор з навчальної та методичної роботи НУЦЗУ,
кандидат психологічних наук, професор.
О.О. Назаров

2019 року

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження Шевчука Олександра Руслановича «Механізми державного регулювання фізичної культури й спорту в Україні» на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Комісія у складі:

Голова комісії:

– завідувач кафедри менеджменту навчально-науково-виробничого центру, д.н.держ.упр., проф.. В.О. Шведун:

Члени комісії:

– начальник відділу з проблем управління у сфері цивільного захисту д.н.держ.упр., проф.. В.М. Мороз;

– завідувач кафедри публічного адміністрування у сфері цивільного захисту д.н.держ.упр., проф. С.В. Майстро,

цим Актом засвідчує, що теоретичні положення та наукові результати дослідження роботи використовуються в навчальному процесі Національного університету цивільного захисту України під час викладання навчальних дисциплін «Управління соціальним і гуманітарним розвитком», та «Державна політика: аналіз та механізми впровадження» для магістрів спеціальності «Публічне управління та адміністрування», а також у навчальному процесі кафедри фізичної підготовки при підготовці методичних матеріалів.

Голова комісії:

д.н.держ.упр., проф

В.О.Шведун.

Члени комісії:

д.н.держ.упр., проф.

В.М. Мороз

д.н.держ.упр., проф.

С.В. Майстро

